

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminální policie

**Problematika legalizace výnosů z trestné činnosti v
oblasti pojišťovnictví**

Diplomová práce

Problematics of Money Laundering in the Insurance Industry

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
Ing. Dvořák Vratislav Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Viktorie Poláková

PRAHA
2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, který jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 30. 08. 2022

.....

Bc. Viktorie Poláková

Poděkování:

Ráda bych poděkoval všem, kteří mi byli nápomocni při vypracování této diplomové práce. Především pak vedoucímu práce, panu Ing. Vratislavu Dvořákovi Ph.D., za připomínky a hlavně trpělivost, kterou při psaní této práce poskytl. Dále bych rád poděkovala zaměstnancům Generali České pojišťovny, panu Janu Klímovi a Matěji Ettlerovi. V poslední řadě patří mé díky i rodině a přáteli, kteří mi byli během psaní práce oporou.

Anotace:

Diplomová práce se zaměřením na problematiku legalizaci výnosů z trestné činnosti v oblasti pojišťovnictví, se zabývá především popisem a vysvětlením dopadů zákona č. 253/2008 Sb., o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu na tuto specifickou oblast. Dále se snaží obecně popsat jednotlivé postupy a opatření, které pojišťovny v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti aplikují. Součástí práce je vlastní hodnocení rizik pro vzorovou pojišťovnu, která nabízí produkty náchylné k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Na jejím hodnocení rizik jsou ukázány rizikové faktory, které se u běžné pojišťovny nabízející produkty životního pojištění vyskytují, a ke kterým musí každá instituce vytvořit systém postupů pro jejich eliminaci nebo limitaci.

Klíčová slova:

AML zákon, Financování terorismu, Hodnocení rizik, Legalizace výnosů z trestné činnosti, Pojišťovnictví, Praní špinavých peněz, Rizikové faktory, Sankce

Annotation

The diploma thesis focusing on the issue of money laundering in the insurance industry deals primarily with the description and explanation of the impacts of anti-money laundering legislation on this specific area. Furthermore, it tries to describe in general terms the individual procedures and measures that insurance companies apply in the fight against money laundering. Thesis also includes an assessment of risks for a representative insurance company that offers money laundering relevant products. The risk assessment shows the risk factors that occur for ordinary insurance company offering life insurance products and for which each institution must establish a system of procedures for their elimination or limitation.

Keywords:

AML legislation, Anti money laundering, Financing of Terrorism,

Insurance sector, Legalization of proceeds of crime/money laundering, Risk Assessment, Risk factors, Sanctions

Obsah

POUŽITÉ ZKRATKY	8
ÚVOD	9
1. ZÁKLADNÍ POJMY	11
1.1. LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI	11
1.2. FINANCOVÁNÍ TERORISMU A PROLIFERACE ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ	11
1.3. MEZINÁRODNÍ SANKCE	12
1.4. POVINNÁ OSOBA	12
1.5. POLITICKY EXPONOVANÁ OSOBA	13
1.6. SKUTEČNÝ MAJITEL	14
1.7. OBCHODNÍ VZTAH	14
1.8. PODEZŘELÝ OBCHOD	15
1.9. VYSOCE RIZIKOVÁ TŘETÍ ZEMĚ	15
1.10. ZEMĚ PŮVODU/ZEMĚ USAZENÍ	16
1.11. FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD	16
1.12. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA	17
1.13. POJISTNÍK	17
1.14. POJIŠTĚNÝ	17
1.15. OBMYŠLENÁ/OPRÁVNĚNÁ OSOBA	17
1.16. NEPRŮHLEDNÁ VLASTNICKÁ STRUKTURA	18
1.17. SCREENING	18
1.18. MONITORING TRANSAKČÍ A MONITORING KLIENTA	18
2. SYSTÉM A FÁZE LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI	19
2.1. VÝNOS	19
2.2. TRANSFORMAČNÍ PROCES VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI	20
2.3. FÁZE LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI	20
2.3.1. První fáze - „umístění“	20
2.3.2. Druhá fáze – „rozvrstvení“	22
2.3.3. Třetí fáze – „integrace“	23
3. FINANCOVÁNÍ TERORISMU, PROLIFERACE ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ A SANKČNÍ OPATŘENÍ DLE AML ZÁKONA	24
3.1. FINANCOVÁNÍ TERORISMU A PROBLEMATIK SANKČNÍCH OPATŘENÍ V OBLASTI POJIŠŤOVNICTVÍ	25
3.2. POJIŠTĚNÍ PŘEPRAV - PROLIFERACE ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ	27
3.2.1. Rizikovitost pojištěného produktu	27
3.2.2. Rizikovitost příjemce a odesílatele	27
3.2.3. Rizikovitost země	28
4. LEGISLATIVA V OBLASTI AML	29
4.1. LEGISLATIVA EVROPSKÉ UNIE	30
4.1.1. AML směrnice	30
4.1.3. Budoucí vývoj AML problematiky z pohledu EU	32
4.2. LEGISLATIVA ČESKÉ REPUBLIKY	32
4.2.1. Zákony a přímo závazné předpisy EU	33
4.2.2. Metodické pokyny	34
5. ZÁKON Č. 253/2008 Sb., O NĚKTERÝCH OPATŘENÍCH PROTI LEGALIZACI VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI A FINANCOVÁNÍ TERORISMU	36
5.1. ZÁKLADNÍ POVINNOSTI POVINNÝCH OSOB	37
5.2. DALŠÍ POVINNOSTI POVINNÝCH OSOB V OBLASTI POJIŠŤOVNICTVÍ DLE AML ZÁKONA	47
5.3. ZHODNOCENÍ LEGISLATIVY	51
6. TRESTNĚPRÁVNÍ PROBLEMATIKA LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI DLE TRESTNÍHO ZÁKONÍKU	55

6.1. ZÁKON Č. 40/2009 SB. TRESTNÍ ZÁKONÍK	55
7. AML V PROSTŘEDNÍ POJIŠŤOVEN ČR	61
7.1. RIZIKOVÝ PROFIL KLIENTA.....	61
7.1.1. Nízko rizikový klient	63
7.1.2. Běžný klient.....	64
7.1.3. Rizikový klient	65
7.1.4. Vysoce rizikový klient	66
7.1.5. Nepřijatelný klient	67
7.2. RIZIKOVÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RIZIKOVÝ PROFIL KLIENTA.....	67
8. HODNOCENÍ RIZIK.....	69
HODNOCENÍ RIZIK LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI, FINANCOVÁNÍ TERORISMU A MEZINÁRODNÍCH SANKCÍ POJIŠŤOVNY XX	72
RIZIKOVÉ FAKTORY:	78
HODNOCENÍ INHERENTNÍCH RIZIK A MITIGAČNÍ OPATŘENÍ	79
Rizikové faktory spojené s produktem určitých typů životního pojištění	79
Rizikové faktory spojené s distribučními kanály.....	85
Rizikové faktory spojené s osobou klienta	87
Rizikové faktory spojené s finančními transakcemi klienta	99
ZÁVĚR HODNOCENÍ RIZIK.....	104
9. ZÁVĚR	105
10. ZDROJE	107
11. SEZNAM PŘÍLOH	111

Použité zkratky

AML	Anglická zkratka pro „anti-money laundering“, tj. boj proti praní špinavých peněz
AML/CTF	Anglická zkratka pro „anti-money laundering/countering the financing of terrorism“, tj. boj proti praní špinavých peněz (neboli legalizaci výnosů z trestné činnosti) a financování terorismu.
AML zákon	Zákon č. 253/2008 Sb. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
ČNB	Česká národní banka
FAU	Finanční analytický úřad
FO	Fyzická osoba
ML	Anglická zkratka pro „money laundering“, tj. praní špinavých peněz
OPO	Oznámení podezřelého obchodu
PEO/PEP	Politicky exponovaná osoba/politically exposed person
PFO	Podnikající fyzická osoba
PO	Právnícká osoba
Povinná osoba	Povinná osoba ve smyslu AML zákona – subjekty vyjmenované v § 2 AML zákona
Sankční zákon	Zákon č. 69/2006 Sb. o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

V případě nelegálního zisku z trestné činnosti se zločinci snaží zastříť původ finančních prostředků. Pro zakrytí zisku využívají řadu praktik a tak mnohdy je velmi těžké odhalit a zejména dokázat ilegální původ financí. Ročně je odhaleno/podchyceno pouze malé množství takto nabytých financí. V České legislativě se proces zastření původu peněz nazývá „legalizace výnosu z trestné činnosti“. Častěji se ovšem v médiích setkáme s výrazem „praní špinavých peněz“ nebo s anglickým pojmem „money laundering“. Termín „praní peněz“ má kořeny v dobách americké prohibice, tedy v 20. letech minulého století. V této době se prodejci zakázané pochutiny (alkoholu) snažili zakrýt původ zisku z distribuce nebo produkce tohoto zboží. Řešením se ukázalo podnikání v oblasti prádelnictví. U prádelen bylo náročné dokázat kolik klientů využilo jejich služeb, a tím určit skutečný příjem podniku. Díky této vlastnosti byly ve velkém využívány pro zamaskování původu peněz z trestné činnosti.

Cílem legalizace výnosů z trestné činnosti není pouze zakrytí ilegálního původu prostředků, ale zejména jejich převedení do legální ekonomiky. V případě, kdy jsou peníze převedeny do legálního podnikání, dochází k narušení trhu a k znevýhodnění podnikatelů jednajících v mezích zákona. Tímto způsobem černá ekonomika poškozují základní principy trhu, a tím celé fungování zdravého ekonomického systému. Závažnost této problematiky je samozřejmě dána zejména původní trestnou činností, ze které jsou finance získány. Může se jednat o prodej drog, obchod s bílým masem, korupci nebo prodej jiného nelegálního zboží či služeb. V případě, že je snaha o legalizaci výnosů z trestné činnosti odhalena, dojde i k odhalení trestného činu, ze kterého finance pocházely. I proto se s tímto fenoménem snaží státy bojovat na mezinárodní úrovni. Evropská unie vytvořila řadu směrnic, které musely jednotlivé státy zakomponovat do svého vnitrostátního práva, čímž se snažila ztížit průchod nelegálních financí na vlastní trh. K praní peněz totiž v řadě případů dochází až přeshraničně, aby pachatelé ztížili dohledání původu prostředků.

Diplomová práce se zaměřuje pouze na problematika AML v oblasti pojišťovnictví jako na specifickou část finančního sektoru. S postupem času se pachatele legalizace výnosů z trestní činnosti snaží hledat nové cesty pro převod nelegálně nabytých prostředků do prostředí legální ekonomiky. K tomu jim mohou sloužit právě i určité produkty poskytované pojišťovnami. Proto se AML legislativa přímo dotýká pojišťovnictví a zahrnuje pojišťovny do povinných osob ve smyslu AML zákona.

V teoretické části mé práce nastíním přímý dopad aktuální legislativy na pojišťovny a dále boj pojišťoven proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, které musí do svých interních postupů zapracovat. Pro legalizaci výnosů z trestné činnosti je stěžejním předpisem Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Proto bude v práci i okrajově zmíněna problematika financování terorismu a sankční opatření, jelikož i o nich se zákon zmiňuje a udává k nim povinnosti, které musí povinné osoby, ve smyslu tohoto zákona, dodržovat.

Praktická část bude zaměřena na hodnocení rizik a vyčlenění rizikových faktorů včetně opatření, které musí pojišťovny zajistit, aby nedošlo prostřednictvím jejich produktů k legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Cílem práce je popis AML problematiky a vytvořit hodnocení rizik pro oblast pojišťovnictví vycházející z národního hodnocení rizik. Vlastní hodnocení rizik bude vypracováno v praktické části diplomové práce.

1. Základní pojmy

1.1. Legalizace výnosů z trestné činnosti

Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen AML zákon) definuje tento pojem jako „*jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem.*“¹ Aby se jednalo o legalizaci výnosů z trestné činnosti, musí jednání naplňovat alespoň jeden zákonem vymezený níže uvedený prvek.

1. „*Jednání spočívající v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu.*“
2. „*Úmyslné napomáhání při zastření původu majetku či finančních prostředků osobě, která nabyla tohoto bohatství ilegální činností.*“
3. „*Jakékoli nakládání s majetkem,² o kterém víme, že pochází z trestné činnosti.*“
4. „*Členství ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeným výše v bodě 1 až 3.*“¹

V diplomové práci je pojem legalizace výnosů z trestné činnosti taktéž označen jako praní špinavých peněz či zkratkou ML (money laundering).

1.2. Financování terorismu a proliferace zbraní hromadného ničení

AML zákon se nevěnuje pouze problematice legalizace výnosů z trestné činnosti, ale zahrnuje ve své úpravě i postupy pro povinné osoby v oblasti financování terorismu a proliferace zbraní hromadného ničení. Financování

¹Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v platném znění

² Nevztahuje se na manipulaci s majetkem orgány činnými v trestním řízení

terorismu se dle toho zákona rozumí „*jakákoli finanční či materiální podpora pro spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku, podpory teroristických organizací, propagandy takové skupiny či jiné jednání, jakkoliv podporující terorismus. Proliferací zbraní neboli šířením zbraní hromadného ničení se rozumí jakákoli finanční či materiální podpora vedoucí k šíření těchto zbraní.*“³

1.3. Mezinárodní sankce

Na AML zákon navazuje i Zákon č. 69/2006 Sb. o provádění mezinárodních sankcí, jelikož povinné osoby dle AML zákona se zabývají i problematikou mezinárodních sankcí. Důvodem udělení mezinárodních sankcí může být celá řada. Definice mezinárodních sankcí dle zákona č. 69/2006 Sb. zní:

„Mezinárodními sankcemi se pro účely tohoto zákona rozumí příkaz, zákaz nebo omezení stanovené za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu, pokud vyplývá

a) z rozhodnutí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (dále jen "Rada bezpečnosti"), přijatých podle článku 41 Charty Organizace spojených národů,

b) ze společných postojů, společných akcí nebo jiných opatření přijatých na základě ustanovení Smlouvy o Evropské unii o společné zahraniční a bezpečnostní politice, nebo

c) z přímo použitelných předpisů Evropských společenství, kterými se provádí společný postoj nebo společná akce přijatá podle ustanovení Smlouvy o Evropské unii o společné zahraniční a bezpečnostní politice.“⁴

1.4. Povinná osoba

Povinnými osobami se dle AML zákona myslí zejména:

- 1. „úvěrová instituce, kterou je banka, spořitelní a úvěrní družstvo,*
- 2. finanční instituce, kterou, pokud není úvěrovou institucí, je například*

³ Zákon č. 253/2008 Sb. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v platném znění

⁴ Zákon č. 69/2006 Sb. Zákon o provádění mezinárodních sankcí v platném znění

- *osoba s povolením k poskytování investičních služeb,*
- *osoba oprávněná k provádění administrace investičního fondu anebo zahraničního investičního fondu*
- *osoba oprávněná k poskytování platebních služeb nebo vydávání elektronických peněz*
- *pojišťovna, zajišťovna, pojišťovací zprostředkovatel a samostatný likvidátor pojistných událostí při výkonu činností souvisejících s provozováním životního pojištění*
- *osoba oprávněná ke směnářenské činnosti podle zákona o směnářské činnosti atd.⁵*

1.5. Politicky exponovaná osoba

S novelou zákona, která proběhla v roce 2020, došlo k pozměnění definice politicky exponované osoby, a to o snížení okruhu osob, které ji naplňují. Nejpráhledněji je pojem definován v metodickém pokynu č. 7 Finančního analytického úřadu ze dne 9. října 2020 určený povinným osobám dle § 2 zákona č. 253/2008 sb. *Opatření vůči politicky exponovaným osobám*. Tento metodický pokyn nahradil stávající metodický pokyn z roku 2018. Politicky exponovanou osobu se tak rozumí „fyzická osoba, která je nebo v minulosti byla ve významné veřejné funkci s celostátním nebo regionálním významem (tzv. vnitrostátní PEP⁶), anebo fyzická osoba, která obdobnou funkci vykonává nebo vykonávala v jiném státě, v orgánu Evropské unie anebo v mezinárodní organizaci (tzv. zahraniční PEP), a dále fyzické osoby na výše uvedenou fyzickou osobu napojené (tzv. odvozené PEP). Za odvozené PEP se považují:

1. *osoba blízká (př. rodič, dítě, druh/družka, sourozenec atd.)*
2. *společník nebo skutečný majitel stejné právnické osoby, popřípadě svěřenského fondu nebo jiného právního uspořádání bez právní*

⁵ Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v platném znění. Zbytek povinných osob je vyjmenován § 2 tohoto zákona.

⁶ Zkratka PEP je odvozena z anglického označení politically exposed person, v češtině se častěji setkáme se zkratkou PEO, tedy – politicky exponovaná osoba.

osobnosti, osoba, která je s touto osobou v jiném blízkém podnikatelském vztahu, nebo

3. *skutečný majitel právnické osoby, popřípadě svěřenského fondu nebo jiného právního uspořádání bez právní osobnosti vytvořené ve prospěch takové osoby.*⁷

Blízký vztah tedy nemusí být dán pouze příbuzenským vztahem, ale zákon počítá i s osobami, které mají vztah skrze společné podnikání.

Vůči politicky exponovaným osobám jsou povinné osoby ve smyslu AML zákona povinny uplatňovat zvýšená opatření. Důvodem je vyšší riziko nelegálního nabytí financí formou korupce a zneužití pravomocí, které tyto osoby z podstaty svého postu mají. Podrobněji je problematika pospána v kapitole Legislativa v oblasti AML.

1.6. Skutečný majitel

V případě právnických osob je definice skutečného majitele vymezena dvěma aspekty. Jedná se o osobu, která je koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem. Hranice pro určení koncového příjemce je dána 25 % vlastnickými právy k dané právnické osobě. Koncový vliv je taktéž určen hranicí 25 % na hlasovacích právech.

1.7. Obchodní vztah

Smluvní vztah uzavřený mezi povinnou osobou a jinou osobou, který udává povinné osobě pravomoc nakládat s majetkem této jiné osoby, anebo vede k poskytnutí služeb této jiné osobě.

⁷ Metodický pokyn č. 7 Finančního analytického úřadu ze dne 9. října 2020 určený povinným osobám dle § 2 zákona č. 253/2008 sb. Opatření vůči politicky exponovaným osobám.

1.8. Podezřelý obchod

Dle AML zákona se za podezřelý obchod rozumí „*obchod uskutečněný za okolností, které vyvolávají důvodná podezření na snahu legalizace výnosů z trestné činnosti, anebo obchod, u kterého je podezření, že by finance mohly být použity k financování terorismu nebo jinak spojeny s tímto financováním.*“⁸ Zákon přímo definuje určité faktory, které nasvědčují, že se jedná o podezřelý obchod – například: Klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po vložení hotovostního vkladu, povinná osoba má pochybnost o pravdivosti identifikačních údajů, které jí klient poskytl atd. Dále uvádí jmenovitě dva případy, které jsou vždy podezřelým obchodem. Tyto případy jsou zaměřeny na mezinárodní sankce. „*Podezřelým obchodem, který musí být nahlášen na Finanční analytický úřad se rozumí obchodní vztah, v kterém se vyskytuje klient, vůči němuž Česká republika přímo uplatňuje mezinárodní sankce*⁹ *anebo se sankcionovaná osoba podílí jinak na tomto obchodním vztahu.*“¹⁰ Může se tedy jednat i o vazbu skrze vlastnickou či řídicí strukturu firmy v případě, že se obchod se týká přímo této firmy.

Pro lepší pochopení uvedu příklad z oblasti pojišťovnictví. Pojišťovna nesmí uzavřít smluvní vztah s právnickou osobou, jejímž skutečným majitelem je sankcionovaná osoba v případě, že sankce na ní uvalené, jsou platné a přímo závazné pro Českou republiku. Druhým důvodem je případ, kdy se obchod týká zboží, na které Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce či vývozní embargo.

1.9. Vysoce riziková třetí země

Země se strategickými nedostatky v oblasti AML/CFT, která je hrozbou pro mezinárodní finanční systém.

⁸ Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v platném znění.

⁹ Dle zákona o Mezinárodních sankcích

¹⁰ Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v platném znění.

1.10. Země původu/země usazení

1. *„U klienta – fyzické osoby, se jedná o každý stát, jehož je tato osoba státním příslušníkem, a současně všechny další státy, ve kterých je přihlášena k pobytu delšímu než 1 rok, nebo k trvalému pobytu, pokud jsou povinné osobě známy.*
2. *U klienta – podnikající fyzické osoby, se jedná o stát podle bodu 1 (viz výše), a současně stát, ve kterém má sídlo, pokud je instituci znám.*
3. *U klienta – právnické osoby, která podléhá povinnostem podle § 24a zákona či rovnocenným povinnostem podle práva jiného státu, se jedná o stát, ve kterém má své sídlo.*
4. *U klienta – právnické osoby, která nepodléhá povinnostem podle § 24a zákona či rovnocenným povinnostem podle práva jiného státu, se jedná o stát, ve kterém má své sídlo, a současně všechny státy, v nichž má pobočku anebo provozovnu.“¹¹*

1.11. Finanční analytický úřad

Je správním úřadem České republiky, který má funkci finanční zpravodajské jednotky. Hlavním úkolem instituce je boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, financování terorismu, proliferace zbraní hromadného ničení a taktéž dohled na dodržování mezinárodních sankcí. Finanční analytický úřad mimo jiné provádí šetření a analýzu podezřelých obchodů, spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a jinými institucemi v AML/CTF oblasti, pořádá školení v oblasti AML/CTF, zpracovává návrhy na rozvoj a podporu v oblasti AML/CTF, podílí se na úpravě AML legislativy a k její podpoře taktéž vydává různé metodické pokyny. Jeho činnosti a pravomoci jsou dány AML zákonem a zákonem o provádění mezinárodních sankcí a řadou dalších zvláštních předpisů.

¹¹ Vyhláška č. 67/2018 Sb. o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

1.12. Česká národní banka

V oblasti prevence praní špinavých peněz a financování terorismu má Česká národní banka postavení dozorčího orgánu. ČNB kontroluje, zda povinné osoby dodržují zákonné povinnosti udané AML legislativou. V případě zjištění nedostatku/porušení AML legislativy má ČNB oprávnění udělit dané instituci pokutu.

1.13. Pojistník

Za pojistníka se považuje subjekt, který uzavřel smlouvu s pojistitelem. Ve většině případů je pojistníkem a pojištěným totožná osoba, jelikož chce svoji osobu pojistit proti určitým rizikům. Existují ovšem i produkty, které na základě své podstaty vylučují, aby pojistník byl zároveň pojištěná osoba. Jedná se zejména o produkty určené výslovně pro pojištění dětí. V těchto případech vystupuje v roli pojistníka rodič či zákonný zástupce, který sjednává pojištění pro své dítě, a to tedy vystupuje na smlouvě v roli pojištěného.

1.14. Pojištěný

Osoba, na jejíž majetek, život, zdraví nebo odpovědnost za škodu se pojištění vztahuje.

1.15. Obmyšlená/oprávněná osoba

Je osoba, které v případě smrti pojištěného vzniká nárok na výplatu sjednaného pojistného plnění. Tato osoba se určuje pouze u produktů, které garantují v případě smrti výplatu pojistného plnění. Obmyšlenou/oprávněnou osobu určuje pojistník. Pokud není tato osoba určena, náleží výplata pojistného plnění osobám dle občanského zákoníku.

1.16. Neprůhledná vlastnická struktura

Stav, kdy nelze přesně určit skutečného majitele a řídicí strukturu PO z veřejných rejstříků či jiných důvěryhodných úředně ověřených zdrojů. Jedná se o jeden z rizikových faktorů, který může naznačovat na potenciální legalizaci výnosů z trestné činnosti.

1.17. Screening

Screeningem se míní porovnání databáze finanční instituce s daty ve veřejných databázích obsahují sankční seznamy, seznamy teroristů, PEO či jiných osob, které by mohly být podezřelé či zapojené do legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu.

1.18. Monitoring transakcí a monitoring klienta

Za monitoring transakcí a monitoring klienta se považuje průběžné sledování klienta a jeho transakcí. Většina institucí řeší danou problematikou skrze automatické generování notifikací pro kontrolu u jednotlivých klientů a dále i prostřednictvím vydefinování určitých „scénářů“, které když nastanou, objeví se opět notifikace pro jeho kontrolu. „Scénáře“ jsou většinou nastaveny tak, aby zachytily určité negativní faktory či nestandardní chování ze strany klienta. Jako příklad si můžeme uvést „scénář“ pro zachycení nadlimitního jednorázového vkladu na smlouvu. Pojišťovna by měla vydefinováno, že za nestandardní nadlimitní vklad považuje např. vklad nad 250 tisíc. Pokud by si klient tedy zaslal tuto částku na smlouvu, systém monitoringu by ji zachytil a vytvořil by notifikaci pro osobu pověřenou za AML/CTF kontroly.

2. Systém a fáze legalizace výnosů z trestné činnosti

Pachatelé, kteří páchají trestnou činnost s cílem zisku se mnohdy uchylují taktéž k praní špinavých peněz, skrz které se snaží převést nelegálně nabyté prostředky do legální ekonomiky. Jedná se o zdoluhavý proces, kdy jsou cíleně maskovány pravé zdroje nelegálně nabytých prostředků tak, aby finance získané ilegální aktivitou působily jako legálně nabyté. Samotné praní špinavých peněz lze zpozorovat až po nějaké době existence/produktivity nelegální aktivity, ze které „špinavé peníze pocházejí“ a to z několika následujícího důvodů. Osoby, mající příjem z nelegální aktivity nejčastěji nejprve investují tyto finance zpět do nelegální ekonomiky – př. nákup látek na výrobu narkotik, zbraní atd. Až později, kdy jejich zisky překročí určitou hranici, je potřeba tyto zisky převést do legálního obchodování. Zločinecké organizace tak mnohdy mívají vedle nelegálního podnikání i podnikání paralelní, které se na venek jeví jako legální, ale je částečně financováno ze zdrojů nelegální aktivity. Tyto podniky jsou pak na legálnímu trhu konkurenceschopnější a dochází tak ke znevýhodnění firem a podniků, které právní normy dodržují.

Samotná legalizace může mít dvě podoby dle toho, kdo ji provádí. Legalizace může být prováděna přímo pachatelem (zločineckou organizací) zdrojové kriminality anebo si pachatel (zločinecká organizace) může za určitý obnos najmout osobu (firmu), která prostředky zlegalizuje za něj. V druhém případě, kdy pachatel využije pro praní špinavých peněz prostředníka, dochází ke ztížení odhalení původce trestné činnosti, tedy i dopadání pachatelů zdrojové kriminality. Na druhou stranu tak pachatel přijde o určitý obnos financí, jelikož prostředníkovi musí za „službu“ zaplatit.

2.1. Výnos

K pochopení celého procesu si nejprve musíme vydefinovat pojem výnos. Z ekonomického hlediska je výnos chápán jako množství finančních prostředků, které firma obdrží během určitého období za prodej svých výrobků, zboží nebo služeb, přičemž není podmínkou, aby proběhl samotný převod peněz.

Výnos se stává příjmem ve chvíli, kdy odběratel zboží/služby zaplatí. Pro problematiku ML, by tak bylo příhodnější používat spíše pojem příjem z trestné činnosti, neboť právě ten vstupuje do procesu praní špinavých peněz. Nicméně legislativa kalkuluje s pojmem výnos z trestné činnosti s jako zaběhnutým pojmem, přičemž na výnosu z trestné činnosti pohlíží jako na jakoukoli ekonomickou výhodu vyplývající z nelegální aktivity.

2.2. Transformační proces výnosů z trestné činnosti

Výnosy z trestné činnosti prochází třemi základními etapami. V první etapě dochází ke vzniku tzv. primárního výnosu. Jedná se o výnos, který vznikl přímo páčáním zdrojové nelegální aktivity (prodej nelegálního zboží, kuplířství atd.) a tento výnos vzniká v oblasti ilegální ekonomiky. V druhé etapě dochází k zastření nelegálního původu daného výnosu a následně jeho převedení do oblasti legální ekonomiky (tedy k níže popsanému procesu legalizace výnosů z trestné činnosti). *„V poslední, třetí etapě, dochází ke vzniku sekundárních výnosů, které se dají definovat jako „kapitalizované primární výnosy“. Ty vznikají již v oblasti legální ekonomiky a legální aktivitou, ale za podpory zlegalizovaného primárního výnosu.“*¹²

2.3. Fáze legalizace výnosů z trestné činnosti

Obecně se proces legalizace trestné činnosti řadí do tří základních fází, kterými musí finance projít, aby je bylo možné využít v legální ekonomice. Během těchto fází procházejí finanční prostředky řadou transakcí, čímž dochází ke ztížení určení pravého zdroje financí.

2.3.1. První fáze - „umístění“

V první fázi dochází k převedení hotovostních prostředků do oblasti bezhotovostní ekonomiky. Zločinecké organizace ze svých nelegálních aktivit

¹² DVOŘÁK, Vratislav. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-67-8.

disponují velkým objemem hotovosti. Hotovost musí být převedena na bezhotovostní styk zejména z několika důvodů. Prvním důvodem je rychlá manipulace a přístup k financím. Dalším důvodem je ten, že v dnešní době se v ekonomicky vyspělých zemích využívá zejména bezhotovostní platební styk. Doby, kdy bylo běžné uchovávat finance v hotovosti jsou již nyní pryč a každý vyšší hotovostní vklad je bankami a finančními institucemi kontrolován a považován za nestandardní transakci.

V této etapě jsou zřizovány účty a na ně jsou později vkládány ilegální peněžní prostředky. Finance musí být na účty vkládány v nižších částkách, aby nevzbudily podezření bank. Dalším způsobem je vkládání financí do určitých produktů finančního sektoru, jako jsou například životní pojištění či stavební spoření. Zločinci si zakládají u bank či pojišťoven tyto produkty, na které poté vkládají hotovostní vklady. S postupem zpřísnění AML opatření ale již některé instituce odmítají hotovostní platby, a to právě s cílem jednoduššího trekování¹³ (tedy vystopování) původu platby.

Mnohdy také dochází nejprve k převozu/propašování financí přes hranice do jurisdikcí, kde neexistuje (nebo není tak dobře rozvinutý) AML dohled nad finančním sektorem. V těchto státech poté zločinci zakládají účty a na ně mohou vkládat vyšší finanční obnosy, aniž by finanční instituce podezřelé transakce detekovala a prošetřovala. Poté ovšem nastává problém s převodem financí zpět do státu, kde daný pachatel (zločinecká organizace) figuruje a to z důvodu kontrol, které bankovní instituce či jiné povinné osoby musejí provádět v souvislosti s transakcemi z těchto rizikových jurisdikcí.

Obecně lze konstatovat, že se zpřísněním AML legislativy se praní špinavých peněz stává obtížnějším a pachatelé tak musejí hledat nové způsoby pro převedení financí do legální ekonomiky. Jednou z variant je zakládání firem, které později slouží jako vstupní můstek pro převod nelegálních financí na bankovní účty. Tyto společnosti mívají převážně oblast činnosti, kde nejde jednoduše doložit, zda jsou příjmy společnosti fiktivní nebo zfalšované. Nejčastěji se jedná o oblast finančního a právního poradenství, oblast restaurátérství nebo o

¹³ U převodů z účtu lze od banky získat informace o majiteli účtu z kterého finance byly převedeny a banka má také informace o tom, jak dané finance získala (zda také šlo o převod, případně z jaké banky)

cestovní kanceláře, sázkové kanceláře a kasina. Nelegální finance jsou převedeny do této společnosti, které je „přimíchá“ k legálnímu příjmu a vykazuje jej jako vlastní zisk a dále s ním nakládá pod zástěrkou legálně nabytých financí. V poslední době taktéž vzrostla obliba využívání tzv. Shell companies (česky - skořápkových společností). Jedná se o společnosti, které neprodukují žádné zisky, ale mohou zřizovat bankovní účty a převádět na ně finance. Firmy slouží zejména jako vlastníci jiné společnosti či majetku. Velmi často bývají umístěny v daňových rájích a bývají využívány i pro praní špinavých peněz anebo daňové úniky. U těchto společností není jasná vlastnická ani řídicí struktura, a tak mohou sloužit k zamaskování skutečného majitele, který má ze společnosti zisky. Řada států si je ovšem vědoma tohoto rizika, a tak na něj reagují postupným zaváděním zákonné povinnosti zápisu skutečného majitele do evidence skutečných majitelů nebo jiného obdobného rejstříku.¹⁴

2.3.2. Druhá fáze – „rozvrstvení“

Ve chvíli, kdy jsou finance již převedeny na bezhotovostní trh, začíná fáze vrstvení. Cílem je vytvořit co nejspletitější finanční tok, díky čemuž dojde ke ztížení dohledání původní platby. Charakteristickým rysem jsou tak četné finanční převody na řady účtů. Platby jsou mnohdy prováděny i přeshraničně, čímž opět dochází k nemožnosti trekování finančního toku. Finance se často rozdělují na nižší částky, které se zasílají na jiné účty, z kterých jsou následně vybírány a vkládány na různé finanční produkty, jiné bankovní účty či přeměňovány na jiné finanční instrumenty jako jsou šeky atd. Občas také pachatelé využívají tzv. „bílé koně“, tedy nastrčené osoby, které mají pomoci zamaskovat vazbu pachatele s danými penězi. Tito prostředníci si zakládají bankovní účty či svým jménem zakládají spoření nebo pojištění. Finance, které jsou ale následně na tyto produkty zasílány, pocházejí z trestné činnosti. „Bílý kůň“, tedy nastrčená osoba, která často ani neví, že se účastní trestného jednání, tyto finance po menších částkách vybírá a následně

¹⁴ Všechny státy EU musely vytvořit vlastní evidence skutečných majitelů. Dalším významným státem, který se chystá problematiku řešit je i USA (zdroj: Fact Sheet: Beneficial Ownership Information Reporting Notice of Proposed Rulemaking (NPRM). In: *An official website of the United States Government*[online]. 07.12.2021 [cit. 2022-09-04]. Dostupné z: <https://www.fincen.gov/news/news-releases/fact-sheet-beneficial-ownership-information-reporting-notice-proposed-rulemaking>)

přeposílá buď přímo zpět pachateli anebo je rozesílá na další bankovní účty. Tímto způsobem tak zůstává původce trestné činnosti v anonymitě, jelikož veškeré finanční transakce za něj podniká zprostředkovatel – tzv. „bílý kůň“. Dalším způsobem je také napojení se přímo na bankovní či jinou finanční instituci, skrze kterou se pachatel snaží finance „vyprat“. V této instituci má osobu, která s ní spolupracuje a za určitý finanční obnos kryje podezřelé transakce a transfery peněz.

2.3.3. Třetí fáze – „integrace“

V případě, kdy finance prošly předešlými dvěma fázemi, dochází k integraci do legální ekonomiky, a to již ve formě „vypraných“ peněz. Finance bývají již zdaněné, a tak se i do státního sektoru dostává určité procento financí pocházející z trestné činnosti. Pachatelé využívají peníze zejména k nákupu nemovitostí či investic k nákupu firem, které jim v budoucnu mohou napomáhat ke krytí jejich nelegálních aktivit. Není ani neobvyklé zakládání vlastních bank, skrze které později perou vlastní špinavé peníze.

3. Financování terorismu, proliferace zbraní hromadného ničení a sankční opatření dle AML zákona

Zákon č. 253/2008 sb. se taktéž věnuje problematice financování terorismu, proliferaci zbraní hromadného ničení a porušování mezinárodních sankcí závazných pro Českou republiku. Diplomová práce se ovšem tematicky zaměřuje na legalizaci výnosů z trestné činnosti, a tak tuto problematiku popíše spíše okrajově a zaměřím se pouze na řešení této otázky v oblasti pojišťovnictví.

Financování terorismu se dle AML legislativy míní jakákoli podpora, ať už finanční, materiální či jiná, která napomáhá k teroristickým útokům či propagandě těchto skupin. Stejně je tomu tak i u proliferace zbraní hromadného ničení. Financování terorismu i proliferace zbraní hromadného ničení se přímo dotýká některých oblastí pojišťovnictví. Stejně tak jako mohou být některé produkty pojišťovny využity pro praní špinavých peněz, mohou být využity i pro potenciální financování terorismu či šíření zbraní hromadného ničení. Aby nedošlo k jejich podpoře ze strany pojišťoven, věnuje se zvýšená pozornost přeshraničním transakcím výplat pojistných plnění, a to zejména v případě transferu finančních prostředků do rizikových jurisdikcí, které jsou dlouhodobě spojovány s teroristickými akcemi. Dále probíhají v řadě pojišťoven a jiných finančních institucích pravidelné kontroly portfolia klientů a příjemců pojistného plnění formou porovnání se sankčními mezinárodními seznamy nebo seznamy EU, které mimo jiné obsahují i výčet osob spojovaných s terorismem nebo jinými nepřátelskými aktivitami. V případě, že by se klient nebo příjemce pojistného plnění shodoval s osobou proti které vede EU sankce, anebo by se jednalo o osobu hledanou za teroristické činy, výplata plnění by nebyla provedena a klient by byl nahlášen FAU k dalšímu prošetření.¹⁵

¹⁵ Finanční instituce sbírají informace o sankčních seznamech zejména z webových stránek European Commission (<https://ec.europa.eu>), dále webových stránek EU sanctions map (<https://www.sanctionsmap.eu/#/main>) či jiných databází, které obsahují denně aktualizované sankční seznamy (př. databáze Dowjones - <https://www.dowjones.com/professional/factiva/>)

3.1. Financování terorismu a problematik sankčních opatření v oblasti pojišťovnictví

Jak už bylo výše naznačeno, některé produkty pojišťoven mohou být zneužity k financování terorismu. Jedná se zejména o výplaty pojistných plnění, výplaty finančních prostředků z dožití nebo mimořádných výběrů s výplatou na účty užívané teroristickými organizacemi nebo jednotlivci je podporující. Pojišťovny snížení tohoto rizika zaopatřují zejména screeningem plateb oproti seznamům obsahující identifikační údaje členů teroristických organizací, které jsou veřejně přístupné. Screeningem se míní porovnání databáze finanční instituce s daty ve veřejných databázích obsahující sankční seznamy, seznamy teroristů, PEO či jiných osob, které by mohly být podezřelé či zapojené do legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu. Tyto databáze obsahují některé identifikační údaje FO i PO. Screening je tak schopný zaznamenat shody portfolia klientů instituce s daty ve veřejné databázi. Dané shody jsou pak pověřenými zaměstnanci povinné osoby prověřeny a vyhodnoceny, zda se jedná o shodný subjekt či nikoli. Shody se hledají na základě identifikačních údajů FO a PO jako je křestní i prostřední jméno, příjmení, datum narození a státní občanství. Osoba pověřená vyhodnocením shod musí brát v potaz zejména možné překlady ve jméně a v případě pochybností čerpat informace z veřejných databází teroristů či požádat o součinnost Finanční analytický úřad.

Stejná opatření povinná osoba uplatňuje i pro kontrolu vůči sankčním seznamům. Pojišťovny nesmějí uzavřít smluvní vztah se sankcionovanými subjekty v případě, kdy se jedná o sankce závazné pro Českou republiku. Pokud by pojišťovna odhalila, že ve svém portfoliu má klienta, na nějž jsou uvaleny sankce, musí o této informaci neprodleně informovat Finanční analytický úřad a prostředky na smlouvě musí být zamrazeny, aby nedošlo k jejich vyplacení, a tím porušení sankčních nařízení. Odhalování sankcionovaných subjektů v portfoliu provádí pojišťovny prostřednictvím screeningu vůči sankčním seznamům závazným pro EU. Pojišťovny aplikují tento typ screeningu jak na portfolio klientů, tak na výplaty pojistných plnění. Může totiž nastat situace, kdy sankcionovaná

osoba není klientem pojišťovny, ale je příjemcem pojistného plnění¹⁶. Pokud by pojišťovna vyplatila prostředky sankcionovanému subjektu, mohlo by dojít k porušení sankčních opatření EU. V případě sankcí musí povinné osoby řádně prostudovat jaký typ sankcí je na daný subjekt uvalen. Některé sankce se totiž netýkají výplat pojistných plnění¹⁷, a v tomto případě by se subjektu, ač sankcionovanému, mohlo pojistné plnění vyplatit.

Informace o teroristech a jinak sankcionovaných subjektech získávají povinné osoby i od samotného finančního úřadu. Ten povinným osobám zasílá seznamy s některými nově identifikovanými teroristy/sankcionovanými subjekty nebo osobami na ně napojené. Dalším opatřením je ověřováním majitelů a disponentů účtu, na který se finanční prostředky vyplácí za pomoci součinnosti bank prostřednictvím uplatnění § 39, odstavce 2) AML zákona. Na základě tohoto paragrafu musí vyjmenované instituce či povinné osoby sdělit informace¹⁸, na které by se za normálních okolností vztahovala povinnost mlčenlivosti. Získané informace musí být použity výhradně pro účely předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Riziko je částečně sníženo i validací průkazů totožnosti a kontroly podoby žadatele o výplatu finančních prostředků s předloženým průkazem totožnosti. Řada pachatelů ML/CTF totiž využívá falešné doklady totožnosti s cílem zakrýt svoji pravou totožnost. V případě pochybností, o pravosti dokladu nebo pravé totožnosti žadatele, by byla osoba žádající o výplatu prostředků nahlášena na Finanční analytický úřad.

¹⁶ Může se jednat o obmyšlenou osobou na smlouvě životního pojištění, které se mají vyplatit prostředky za pojistnou událost úmrtí pojištěného, ale taktéž může jít o výplaty pojistných plnění ze smluv neživotního pojištění, kdy sankcionovaná osoba figuruje v roli poškozeného, a je tedy příjemcem pojistného plnění (např. auto sankcionované osoby bylo poškozeno při dopravní nehodě způsobené klientem pojišťovny).

¹⁷ Př. sankce: omezení vstupu na území EU, zákaz dovozu a vývozu určitého typu zboží atd.

¹⁸ Př. kdo je majitelem a disponentem účtu, na který se povinná osoba banky dotazuje. Dotaz musí být odůvodněn a musí obsahovat sdělení, proč potřebuje povinná osoba dané informace znát.

3.2. Pojištění přeprav - proliferace zbraní hromadného ničení

Pojišťovny, které poskytují pojištění přeprav, taktéž musí dbát zvýšené pozornosti v případě pojištění zásilek do rizikových jurisdikcí nebo při pojištění přepravy určitých produktů/zboží, které by mohly sloužit pro výrobu zbraní a stejně tak přímo při pojištění přepravy zásilek zbraní. Při kontrole těchto přeprav musí brát v potaz rizikovost pojištěného produktu, příjemce i odesílatele a taktéž zemi, do které zásilka směřuje či země, skrz které bude přeprava realizována.

3.2.1. Rizikovost pojištěného produktu

Pojišťovny musí během proverek pojištění přepravy kalkulovat s rizikovostí pojištěného produktu. K posouzení rizikovosti zboží slouží *Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2022/1 ze dne 20. října 2021, kterým se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/821, pokud jde o seznam zboží dvojího užití*, které je v platnosti od 6. ledna 2022. Tento seznam obsahuje produkty, jejichž součástky mohou být zneužity pro tvorbu zbraní hromadného ničení. Pojišťovny tak kontrolují, zda se pojištěné zboží nenachází na tomto seznamu.

3.2.2. Rizikovost příjemce a odesílatele

Při posuzování možnosti uskutečnění obchodu se pohlíží i na příjemce a odesílatele zásilky. Obě entity musí být prověřeny. Pojišťovny se zaměřují na vlastnickou strukturu firem a členy řídících orgánů. Tyto osoby jsou prověřeny z hlediska sankčních nařízení a negativních informací, které jsou relevantní z pohledu potenciálního financování terorismu a proliferace zbraní hromadného ničení.

3.2.3. Rizikovost země

Jedním z dalších faktorů, který musí pojišťovna při uskutečnění obchodu brát v potaz, je i typ transportu, cesta a místo odkud se zásilky zasílá včetně cílové destinace zásilky. Pokud by zásilka putovala pozemní cestou a jednalo by se o zboží dvojího užití či zbraně, musí se posoudit rizikovost potenciálního obchodu. V případě transportu skrze zemi, která je známá aktivitou teroristických organizací, znamenal by transport riziko z důvodu možného přepadení zásilky a následného zneužití jejího obsahu. V poslední řadě musí být prověřeno, zda se země, odkud zboží putuje, nenachází na sankčním seznamu EU, který by zakazoval dovoz či vývoz daného zboží. Stejný postup je aplikován i na zemi cílové destinace.

4. Legislativa v oblasti AML

Legalizace výnosů z trestné činnosti je důmyslná a organizovaná činnost. Pachatelé, kteří mají nelegálně nabyté finance, se snaží zakrýt původ těchto financí a převést je do legální ekonomiky, aby s nimi mohli nakládat jako s penězi nabytými legální činností. S cílem ztížit dohledání původu finančních prostředků snaží se zločinci v některých případech vést tok peněz i přeshraničně. Z toho důvodu byla potřeba řešit problematiku legalizace z výnosu z trestné činnosti na globální úrovni. Česká legislativa je v této oblasti zejména výsledkem právní úpravy Evropské unie. Původ legislativní úpravy Evropské unie v oblasti problematiky praní špinavých peněz nalezneme již ve směrnicích Evropského hospodářského společenství. Jako příklad si můžeme uvést Směrnici Rady 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. Ta vznikla za účelem vytvoření společného efektivního mechanismu sledování transakcí prováděných prostřednictvím úvěrových a finančních institucí. Cílem bylo zajistit spolupráci finančních institucí a mapování finančního toku. Po vstupu směrnice v platnost ovšem vyvstaly obavy, že používání tohoto mechanismu povede ke zvýšenému pohybu peněžní hotovosti pro nedovolené účely, a tak později došlo k rozšíření směrnice o kontrolní systém pro peněžní hotovost vstupující do Společenství nebo jej opouštějící. Evropská unie navázala na tato legislativní opatření, a v průběhu let je rozšířila o řadu prvků, s cílem eliminovat možnou legalizaci výnosů z trestné činnosti. Nutnost harmonizace legislativních předpisů na Evropské úrovni byla dána roztržitostí právní úpravy jednotlivých států. Řada států měla nedostatečnou legislativu a kontrolní systém, čímž docházelo k potenciálnímu ohrožení fungování ekonomického trhu celé unie. Cílem bylo zajistit rovnocennou kontrolu pohybu peněžního toku, který překračuje hranice státu.

4.1. Legislativa Evropské Unie

Jak už bylo výše zmíněno, legislativní předpisy Evropské unie, věnující se problematice legalizace výnosů z trestné činnosti, mají za cíl sjednotit právní úpravy jednotlivých států v této oblasti. Snaží se tak jednak chránit trh EU před nelegálními zisky, které by narušily jeho stabilitu, ale také cílí na odhalování těchto prostředků a zejména nelegální činnosti, ze které pocházejí. Tím tedy dochází i k potírání zločinu, který byl zdrojem nelegálních výnosů. Dále je smyslem regulace znesnadnit financování teroristických organizací. Evropská unie vydala již pět AML směrnic, které musely jednotlivé státy transformovat do vnitrostátního práva.

4.1.1. AML směrnice

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU (dále jen „5. AML směrnice“). Směrnice měla být členskými státy transponována ke dni 10. ledna 2020. V českém právním systému se propsala přímo do dvou zákonů.

- **Zákon č. 37/2021 o evidence skutečných majitelů:**

Zákon udává povinnosti právnickým osobám zveřejnit ve veřejné evidenci skutečného majitele. Dále udává některá práva a povinnosti vznikající v souvislosti se zjišťováním skutečného majitele a zápisem údajů o něm do evidence skutečných majitelů.

- ***Zákon č. 527/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zákony související s přijetím zákona o evidenci skutečných majitelů a zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů***

Tato novela implementovala mimo 5. AML směrnice i některá opatření, která nebyl dosud transponována 4. AML směrnicí. Změny se dají rozdělit do pěti tematických okruhů.¹⁹

1. Rozšíření a přesnější vymezení okruhu povinných osob a omezení, jež se s tímto statutem pojí:

Zejména došlo k rozšíření povinných osob prodejce, pronajímatele²⁰ či dražebníky nemovitostí v oblasti virtuálních měn, směnárny atd.

2. Změny v procesu identifikace a kontroly klienta

V této oblasti došlo k nejrozsáhlejším změnám. Novela klade důraz na kontrolu transakcí u klientů, kde je vyšší riziko potenciálního praní špinavých peněz – tzv. zesílená identifikace a kontrola klienta. Další změny se týkají oblasti identifikace klienta při vzniku, v průběhu i konce obchodního vztahu.

3. Reforma správního trestání

Rozšíření oblasti pokut, a to zejména o oblast, kdy je povinná osoba součástí Skupiny²¹ a její interní předpisy v oblasti AML nejsou v souladu s politikou Skupiny.

4. Úprava působnosti a pravomoci dozorčích úřadů

5. Změny údajů, které se shromažďují v centrální evidenci účtů. Tyto změny se propsaly přímo do Zákona č. 300/2016 sb. o centrální evidenci účtů.

¹⁹ K vybraným aspektům novely AML zákona. *Epravo.cz* [online]. 21.05.2021 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-vybranym-aspektum-novely-aml-zakona-113002.html>

²⁰ Vztahuje se pouze na případy, kdy výše měsíční platby přesáhne částku 10 000 eur.

²¹ Jedná se zejména dceřiné společnosti/pobočky, které nesplňují povinnosti jim dané interními předpisy vydanými mateřskou společností. Jako příklad si můžeme uvést Generali Českou pojišťovnu, která je součástí italské Generali, a proto musejí být její vnitřní předpisy v souladu s politikou mateřské společnosti.

4.1.3. Budoucí vývoj AML problematiky z pohledu EU²²

Evropská unie věnuje vysoké úsilí v boji proti praní špinavých peněz. Jedním ze závazků Evropské komise je ochrana občanů evropské unie a jejího trhu vůči financím pocházejícím z tzv. „šedé ekonomiky“. Komise je nucena reagovat na řadu změn v oblasti finančního sektoru, a to zejména díky rozvoji trhu s kryptoměnami a také snaze finančních institucí o sjednávání smluv online, čemuž napomohla covidová situace. Taktéž se snaží zaměřit na kontrolu plateb u „Fintech start up“ firem, které dávají pachatelům s nelegálními výnosy nové možnosti pro praní špinavých peněz. I z tohoto důvodu v červenci roku 2021 Evropské komise předložila návrh nových legislativních úprav v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Jedním z dalších kroků má být vytvoření nového orgánu EU (AMLA), který se bude věnovat výhradně problematice legalizace výnosů z trestné činnosti. Cílem je zlepšit odhalování podezřelých transakcí či činností na trhu, a zejména právní ošetření legislativních mezer napomáhajících pachatelům k praní nezákonných výnosů a financování teroristických aktivit prostřednictvím finančního systému. Je pravděpodobné, že nový orgán EU se také zaměří na důležitost předpisů „Poznej svého zákazníka“ (KYC – know your customer) v členských státech EU, aby se zabránilo zločincům ve snadné manipulaci s finančním systémem.

4.2. Legislativa České republiky

Česká legislativa má řadu zákonů, které se dotýkají dané problematiky. Za nejpodstatnější se ovšem dají považovat níže uvedené právní předpisy či doprovodné metodické pokyny, které povinným osobám lépe přibližují povinnosti vyplývající z jiných legislativních předpisů.

²² Anti-money laundering and countering the financing of terrorism legislative package. *European commission* [online]. [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/210720-anti-money-laundering-countering-financing-terrorism_en

4.2.1. Zákony a přímo závazné předpisy EU

- Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ("Zákon proti praní špinavých peněz") – detail níže
- Zákon č. 69/2006 Sb. o provádění mezinárodních sankcí

Zákon stanovuje některé povinnosti při dodržování mezinárodních sankcí, které mají sloužit k udržení mezinárodního míru, zabránit šíření terorismu či proliferační zbraní hromadného ničení a taktéž slouží k dodržování lidských práv. Zákon obsahuje návod, v jakých oblastech a jak mohou být sankce provedeny. Sankční seznamy, na které se zákon vztahuje, jsou aktualizovány dle potřeby. Poslední nejrozsáhlejší aktualizace proběhla v roce 2022, a to z důvodu invaze Ruské federace na Ukrajinu. Česká republika tak reagovala na rozšíření sankčního seznamu vydaného Evropskou unií.

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/847 ze dne 20. května 2015 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků a o zrušení nařízení (ES) č. 1781/2006

Tato norma „*Stanovuje určitá pravidla evidence informací o finančních tocích za účelem odhalení financování terorismu a praní špinavých peněz.*“²³

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící

„*Nařízení bylo vydáno v reakci na vytvoření společného trhu EU, v němž byl volný pohyb zboží, služeb a zejména kapitálu. EU se prostřednictvím toho to předpisu udává pravidla pro kontroly finančních hotovostních toků s cílem zabránit možnému praní špinavých peněz a financování terorismu.*“²⁴

²³ Document 32015R0847: Nařízení (EU) 2015/847 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků. *Euro-Lex: acces to European Union law* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:32015R0847>

²⁴ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící. *Euro-Lex: acces to*

- Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2016/1675 ze dne 14. července 2016, kterým se směrnice (EU) 2015/849 Evropského parlamentu a Rady doplňuje o identifikaci vysoce rizikových třetích zemí se strategickými nedostatky.

Vzhledem ke světovému propojení finančních trhů dochází k ohrožení trhu EU, a to z důvodu rozdílného přístupu některých zemí k ML problematice. Evropská unie tedy vydefinovala země, jejichž vnitrostátní legislativa obsahuje mezery v kontrolních systémech z pohledu praní špinavých peněz či potenciálního financování terorismu. Na platby spojené s těmito zeměmi se musí pohlížet s vyšší obezřetností a povinné osoby musí tyto platby podrobit důkladnější kontrole než jiné přeshraniční platby. S cílem sjednotit přístup států EU k těmto zemím, bylo vydáno právě toto nařízení.²⁵

- Vyhláška č. 235/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Vyhláška České národní banky upravuje požadavky na postupy pro kontroly klientů povinných osob, a to v návaznosti na typ produktu, profilu klienta i obchodního vztahu. Dále udává požadavky na posuzování a řízení rizik z pohledu AML a financování terorismu

4.2.2. Metodické pokyny

1. METODICKÝ POKYN č. 9 Finančního analytického úřadu ze dne 26. února 2021 určený úvěrovým a finančním institucím: KONTROLA KLIENTA

European Union law [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005R1889&from=FR>

²⁵Document 32016R1675: NAŘÍZENÍ KOMISE V PŘENESENÉ PRAVOMOCI (EU) 2016/1675 ze dne 14. července 2016, kterým se směrnice (EU) 2015/849 Evropského parlamentu a Rady doplňuje o identifikaci vysoce rizikových třetích zemí se strategickými nedostatky. *Euro-Lex: acces to European Union law* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2016/1675/oj/ces

Metodický pokyn popisuje povinným osobám výklad novely AML zákona v oblastech kontroly klienta. Dále určuje, jaká opatření mají být povinnými osobami přijata, aby byly naplněny zákonné povinnosti. Věnuje se kontrolám klienta, rizikovým faktorům a kategorizace rizikového profilu klientů dle výskytu rizikových faktorů i hodnocení rizik.

2. METODICKÝ POKYN č. 7 Finančního analytického úřadu ze dne 9. října 2020 určený povinným osobám podle § 2 zákona č. 253/2008 Sb.: Opatření vůči politicky exponovaným osobám

Vzhledem ke změně definice politicky exponované osoby a ke zpřísnění kontrol u těchto osob byl pro povinné osoby vydán tento metodický pokyn, a to jako pomůcka pro určení statutu politicky exponované osoby a dále jako návod, jak k těmto klientům přistupovat. Důležitá je zejména část, která popisuje jednotlivé PEO pozice a umožňuje tak všem povinným osobám jednotný výklad PEO statusu.

5. Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Jedná se o základní zákon v oblasti AML problematiky, který přímo implementuje legislativu EU a zároveň navazuje na přímo použitelné předpisy EU (nařízení). Původní verze zákona byla přijata dne 5. června 2008, poslední změna byla provedena v srpnu roku 2021, kdy byl do Českého práva implementován zákon o Evidenci skutečných majitelů, na nějž tato legislativa taktéž odkazuje.

Zákon upravuje některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, a některá práva a povinnosti fyzických a právnických osob pro odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Zákon tak slouží jako jeden z nástrojů v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

Diplomová práce se věnuje AML problematice se zaměřením na oblast pojišťovnictví. S novelou zákona, který proběhla v roce 2021, došlo k rozšíření povinných osob právě i v této oblasti. Za povinnou osobu, ve smyslu AML zákona, jsou nyní považovány pojišťovny, zajišťovny, pojišťovací zprostředkovatelé a už i samotní likvidátoři pojistných událostí, ale pouze při výkonu činností souvisejících s provozováním životního pojištění. Za povinné osoby se tak považují pouze instituce a subjekty ve spojitosti s činnostmi v oblasti životního pojištění vyjmenovaných v příloze A č. I. Zákona č. 227/2009 Sb. o pojišťovnictví. Úprava AML legislativy se tedy nejčastěji vztahuje na produkty investičního životního pojištění, rizikového životního pojištění, kapitálového životního pojištění a v poslední řadě důchodových pojištění. Skrze tyto produkty lze převést nelegálně nabyté finance do legální ekonomiky, a to díky jejich parametrům. Většina životních pojištění má možnost mimořádných výběrů i vkladů, a tak umožňují klientům zasílat na smlouvy finance nad stanovené běžné pojistné. Klient si tak může na smlouvu kdykoli zaslat jakoukoli částku a formou mimořádné výběru ji může zase posléze „vybrat“ a nechat si ji zaslat na svůj účet. Na finance, které pojišťovna klientům

vyplácí, se hledí jako na zákonně získané, jelikož pojišťovny mají dle AML zákona provádět kontroly, které zabraňují, aby se na jejich účtech nacházely nelegálně získané finance. Dále tyto produkty na dožití²⁶ smlouvy zaručují klientům určitou formu náhrady a zpětné navrácení financí za hrazené pojistné. Například u produktů s investiční složkou se klientům vrací zainvestované finance i s úroky. Každý produkt a každá pojišťovna má jinak nastavená specifika a parametry pro jednotlivé produkty životního pojištění ale z pohledu AML problematiky jsou tyto produkty náchylné k praní špinavých peněz, a proto jsou pojišťovny zahrnuty mezi povinné osoby ve smyslu AML zákona. Neživotní pojištění jsou z této oblasti vyňaty z důvodu, že neumožňují navrácení určité části financí v případě uplynutí pojistné doby.

Níže se zaměřím na analýzu zákona ale pouze na ty části, které se přímo týkají oblasti pojišťovnictví a kontrol klienta. Základní pojmy, které vycházejí z toho zákona a věnuje se jim první část tohoto zákona, jsem již definovala v kapitole č. 1. - Základní pojmy.

5.1. Základní povinnosti povinných osob

Druhá část Zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu se věnuje základním povinnostem povinných osob a zasahuje tak i do oblasti pojišťovnictví. Níže popíši jednotlivé povinnosti i pravomoci, které jsou v této části zahrnuty.

Identifikace a kontrola klienta

V určitých případech je ze zákona nutné provést identifikaci. Ta slouží ke ztotožnění osoby, aby nedošlo k podvodnému jednání či krádeži identity a tím možnému budoucímu zneužití prostředků klienta ze smluv. Během identifikace se o klientovi sbírají údaje, které slouží ke ztotožnění jeho osoby, a to zejména prostřednictvím průkazů totožnosti.²⁷ U fyzických osob se jedná o jméno a

²⁶ Uplynutí pojistné doby

²⁷ Občanský průkaz, cestovní pas, povolení k trvalému pobytu atd. Nově se začíná uvažovat i o identifikaci prostřednictvím bankovního podpisu a jiných forem elektronické identifikace. Podmínkám provedení elektronické identifikace se zákon věnuje v § 8, písmena a. V oblasti

příjmení, rodné číslo (pokud nebylo přiděleno, datum narození a pohlaví), dále místo narození a trvalý či jiný dlouhodobý pobyt a státní občanství. Pojišťovny se tedy zaměřují i na místo narození, které může být v případě narození v rizikové jurisdikci považováno za jeden z rizikových faktorů, jelikož značí vazbu klienta na tuto jurisdikci. Zákon přímo udává povinným osobám pravomoc sbírat i jiné údaje, pokud byly povinnou osobou v hodnocení rizik vydefinované jako jeden z rizikových faktorů. V případě PO se sbírají údaje o jednateli,²⁸ který PO osobu zastupuje a údaje k PO, jako jsou IČO (v případě zahraničních firem obdobné identifikační číslo), název včetně dodatku označující formu společnosti,²⁹ sídlo a údaje ke skutečným majitelům. Podmínky a pravidla identifikace jsou podrobně popsány v § 8 AML zákona.

Zákon rozděluje identifikaci klienta na několik typů prováděné identifikace. Jednotlivé typy se liší dle hloubky a zjištěných údajů a záleží na rizikových faktorech, které se ve spojitosti s klientem objeví (např. klient je PEO) i jiných okolnostech prováděného obchodu.

§ 7 Povinnost identifikace:

Povinná osoba identifikuje subjekt (popřípadě ověří, zda identifikací klienta v dostatečném rozsahu disponuje z minulosti)

- při sjednání nové pojistné smlouvy životního pojištění
- při všech změnách na pojistné smlouvě životního pojištění. Tento bod není udán zákonem, ale některé pojišťovny v těchto případech provádějí identifikaci, aby nedošlo ke změně údajů na smlouvě jinou osobou, než je k tomu oprávněna.
- při výplatě z pojistné smlouvy životního pojištění
- v okamžiku, kdy je zřejmé, že hodnota obchodu překročí částku 1 000 EUR

pojišťovnictví není v řadě institucí tato identifikace ještě zavedena. Ač je výrazně komfortnější pro klienta i časově méně náročná pro pojišťovny, vyžaduje řadu zásahů do zaběhnuté systému a aplikací pojišťovny a jejich změny jsou nákladné.

²⁸ Nebo prokuře či jinému zástupci, který byl k tomuto úkonu zmocněn úředně ověřenou listinou dokládající tuto pravomoc

²⁹ Zda se jedná o akciovou společnost, s.r.o. atd

- dále dle vlastního uvážení na základě Hodnocení rizik. Zákon tak opět dává povinným osobám možnost provádět kontrolu i dle vlastního uvážení, a to z důvodu, že za povinné osoby jsou považovány subjekty z řad odlišných odvětví a zákon tak nemůže jmenovitě zastřešit veškerá rizika. Dále se těmito „kličkami“ vyhýbá případům, kdy na území České republiky fungují dceřiné společnosti zahraničních firem, jejichž interní postupy a hodnocení rizik musí být v souladu s legislativou dopadající na mateřskou společnost sídlící v zahraničí a řídí se tak kromě české legislativy i legislativou státu, ve kterém sídlí.

§ 9 Kontrola klienta:

AML legislativa udává povinným osobám povinnost kontroly klienta a jeho zdrojů finančních prostředků (níže detailněji popsáno). Hloubka a frekvence kontroly klienta během obchodního vztahu, ve smyslu kontroly jeho finančního toku na smlouvy, je udána zejména stupněm rizikovosti daného klienta. Stupeň se odvozuje od rizikových faktorů, které se u klienta vyskytují (viz kapitola 7.2. Rizikové faktory). Čím více rizikových faktorů se u klienta objeví, tím více je nastavena frekvence kontrol klienta a jeho prostředků. Dalším faktorem pro určení hloubky je typ produktu a obchod. Pojišťovny tak nastavují vyšší frekvenci kontrol u produktů, u kterých je vyšší pravděpodobnost zneužití pro ML.

Tato kontrola zahrnuje:

- *Získání údajů o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu a informací o povaze podnikání klienta:*

Typickým příkladem je zjištění zaměstnání či podnikání klienta³⁰ dle kterého se dá vyvodit, zda si daný klient může po finanční stránce obchod/produkt dovolit.

Příklad: Student bez příjmů se rozhodne sjednat investiční pojištění s možností mimořádných výběrů a vkladů a při sjednání uvede, že na smlouvu chce prostřednictvím mimořádného vkladu vložit 500 tisíc Kč. Pojišťovna má oprávnění po klientovi požadovat uvést zdroj těchto

³⁰ FO i PO

prostředků a doklad, který jej stvrdí³¹. Pokud by nebyl klient schopen doložit zdroj těchto prostředků nahlásí pojišťovna daný obchod na Finanční analytický úřad jako potenciální podezřelý obchod. Informace o zaměstnání pojišťovně slouží jako jeden z identifikátorů, který již před vznikem obchodního vztahu může nasvědčovat o potenciálním praní špinavých peněz.

- *Kontrolu právnických osob:*

Stejný postup jako výše uvedený uplatní pojišťovna i u právnických osob. Zde opět musí prověřit podnikání dané PO, a to prostřednictvím veřejných i neveřejných rejstříků, které udávají oblast podnikání a mnohdy i finanční obrat dané PO.³² Dále se u právnických osob musí prověřit organizační/řídící a vlastnická struktura (z důvodu prověření, zda ve firmě nefiguruje politicky exponované či sankcionovaná osoba³³). V takovém případě by se na firmu muselo pohlížet s vyšší obezřetností a klient by byl veden s vyšším rizikovým profilem.

Příklad: Zahraniční PO s působností na českém trhu projevila zájem o sjednání životního pojištění pro své zaměstnance. Během prověřování bylo zjištěno, že jedním ze skutečných majitelů je osoba, vůči které Česká republika uplatňuje sankce z důvodu zapojení do nepřátelských válečných akcí, které byly Evropskou unií odsouzeny a na osoby do nich zapojených byly uvaleny sankce. Pojišťovna musí obchod odmítnout a nahlásit vazbu sankcionované osoby na právnickou osobu Finančnímu analytickému úřadu.

³¹ Příklad: pokud by klient tvrdil, že finance nebyl v rámci dědického řízení, byl by požádán o doložení rozhodnutí o dědictví.

³² K prověření PO může sloužit obchodní rejstřík Ministerstva spravedlnosti, evidence skutečných majitelů, Dow Jones database (obsahuje kromě jiného i data o politicky exponovaných osobách, sankcionovaných subjektech či osobách stíhaných za korupci praní peněz, terorismus či jiné hospodářské trestné činy) či databáze Cribis, která obsahuje informace o PFO a PO z České i Slovenské republiky.

³³ Osoba, proti níž Česká republika uplatňuje sankce dle zákona o provádění mezinárodních sankcí.

- *Průběžný monitoring obchodního vztahu:*

Za průběžný monitoring se považuje zejména přezkoumání obchodů prováděných v průběhu daného obchodního vztahu (př. mimořádné výběry a vklady, platby v hotovosti pojistného, výše plateb na smlouvy klienta atd.) za účelem zajištění možných podezřelých transakcí. Pojišťovny tuto povinnost naplňují zejména skrze nastavení rizikového profilu klienta dle rizikových faktorů, které se u něj při identifikaci ale i v průběhu obchodního vztahu vyskytly.³⁴ Dle stupně určené rizikovosti daného klienta poté nastaví limity pro zachycení podezřelé transakce či nastavení frekvence kontrol osoby klienta.

Příklad: Klient pojišťovny má příbuzenský vztah s osobou, která byla v minulosti stíhána za přijetí úplatku, ale pro nedostatek důkazů nedošlo k pravomocnému odsouzení. Z důvodu přímé vazby je u klienta nastaven vyšší rizikový profil. Během obchodního vztahu jsou na smlouvě zaznamenány vysoké transakce, které byly hrazeny v hotovosti, a u kterých není klient schopen doložit zdroje prostředků. Příklad je ohlášen na Finanční analytický úřad z důvodu podezření hrazení pojistného z úplatku přijatého příbuznou osobou.

- *Přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků nebo jiného majetku, kterého se obchod nebo obchodní vztah týká:*

Pojišťovny mají povinnost přezkoumat zdroje prostředků financí, ze kterých je hrazeno pojistné, aby nedošlo převedení nelegálně nabytých financí na účet pojišťovny.

Příklad: Klient zašle 1,5 milionů Kč na smlouvu prostřednictvím mimořádné pojistného. Během sjednání smlouvy ovšem uvedl jako povolání zahradník s příjmy 18 tisíc měsíčně. Jedná se tak o nestandardní transakci, kterou musí pojišťovna prověřit. Klient je tedy požádán o doložení zdroje prostředků, které použil na uhrazení mimořádní pojistného. Klient předloží úředně ověřené usnesení o dědictví, z kterého vyplývá, že v rámci

³⁴ Může se jednat o rizikové povolení u kterého je vyšší pravděpodobnost nelegálně nabytých zisků, negativní informace z veřejných zdrojů (př. osoba byla v minulosti spojována s korupční aférou) atd.

dědictvého řízení získal 1,5 milionu Kč. Nejedná se tak o podezřelý obchod a pojišťovna nemusíme tuto transakci hlásit na Finanční analytický úřad.

- *Zajistit přiměřená opatření ke zjištění původu majetku politicky exponovaných osob*

Jelikož je u politicky exponovaných osob vyšší riziko nabytí finančních prostředků nelegální činností, musejí povinné osoby zjišťovat přibližný rozsah majetku těchto osoby. Tato data se dají sbírat pomocí veřejných zdrojů či součinností klienta a jeho čestným prohlášením ke zdroji a rozsahu majetku. Klientovi se tak dá vyplnit formulář, ve kterém zodpoví otázky týkající se těchto informací a vlastním podpisem poté stvrdí pravdivost daných informací.

Kontrola klienta se uskutečňuje:

Kontrola klienta se tak na základě zákona v oblasti pojišťovnictví provádí v těchto případech:

- *Při sjednání nové pojistné smlouvy o životním pojištění a při všech změnách na pojistné smlouvě o životním pojištění.*

Při vzniku obchodního vztahu musí dojít ke stanovení rizikového profilu klienta na základě okolností vzniku obchodního vztahu, produktu i rizikových faktorech, které se ve spojitosti s klientem objevily. V případě, že dojde ke změně na smlouvě, která přímo ovlivňuje rizikovost produktu (př. klient chce zvýšit pojistné a oblast krytých rizik), musí dojít k přehodnocení rizikového profilu na základě těchto nových skutečností. Dalším příkladem by mohl být případ, kdy se klient v době obchodního vztahu stane politicky exponovanou osobou či se k němu objeví ve veřejných zdrojích negativní informace z pohledu AML.

- *Při úhradě mimořádného pojistného, rovná-li se nebo převyší-li částka stanovenou hodnotu, která byla Hodnocením rizik stanovena pro jednotlivé rizikové profily klienta.*

O této kontrola se zmiňují již výše. Jedná se zejména o monitoring transakcí v době obchodního vztahu, kdy se frekvence kontroly transakcí

odvíjí od předem určené částky, která byla stanovena jako riziková na míru rizikovému profilu klienta.

Příklad: Klient je politicky exponovanou osobou, a tak částka, která je pro tento typ rizikivosti považována za nestandardní může být například uhrazení mimořádného vkladu/pojistného ve výši 150 tisíc. Obecně platí pravidlo, že čím více rizikových faktorů se v souvislosti s klientem vyskytne, tím nižší je nastaven limit pro kontrolu plateb klienta.

- *Při výplatě plnění jako je mimořádný výběr, zápůjčka, částečný odkup, odkup, odkupné, dohoda o narovnání, dožití a rovná-li se nebo převyší-li částka stanovenou hodnotu*

Zákon přesně nestanovuje peněžní limity, kdy musí dojít ke kontrole klienta a finanční transakce. Zákonem je uveden limit 15.000 EUR ale zároveň umožňuje, aby si jednotlivé povinné osoby stanovily hranici nižší, a to na základě hodnocení rizik. Legislativa tak udává nejvyšší hranici, pro kterou je povinnost tuto kontrolu provést,

- *Je-li klientem politicky exponovanou osobou*

V případě politicky exponovaného statusu klienta je potřeba pohlížet na subjekt s vyšší obezřetností. Vyšší pozornost je klientovi dána zejména nastavením nižší hranice peněžních limitů, které pokud klient uhradí, dojde k prověření transakcí a případnému přehodnocení rizikového profilu (viz zesílená identifikace klienta).

- *Je-li klient osobou usazenou ve třetí zemi, kterou na základě přímo použitelného předpisu Evropské unie nebo z jiného důvodu je třeba považovat za vysoce rizikovou (dále jen „vysoce riziková třetí země“).*

Riziková třetí země je země, jejíchž státní aparát nemá dostatečně rozvinutou legislativu v oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti a je zde vyšší pravděpodobnost existence „špinavých peněz“. Jednotlivé povinné osoby mohou rozšířit seznam těchto zemí nad rámec stanovaný legislativou na základě vlastního posouzení a parametrů obchodu. Za rizikovou zemi se

tak mohou považovat daňové ráje, země s vysokou mírou korupce, sankcionované či politicky nestabilní země.

- *Je-li klient zařazen do kategorie vyšší rizikovosti z důvodu výskytu rizikových faktorů dle podkapitoly (rizikové faktory)*

§ 9a Zesílená identifikace a kontrola klienta

V případech, které jsou stanoveny AML zákonem, se nad rámec standardní kontroly klienta provádí takzvaná zesílená kontrola klienta, která je specifikována zvláštním předpisem³⁵ povinné osoby. Provádí se o u klientů s vyšším rizikovým faktorem, které byly na základě hodnocení rizik dané povinné osoby vyhodnoceny jako vysoce rizikové, neboť představují zvýšené riziko legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Zákon taktéž taxativně jmenuje případy, kdy je povinná osoba povinna vždy provést zesílenou kontrolu klienta, a to v následujících případech:

- *Prohlásí-li klient, že je PEO, popřípadě je jako PEO identifikován prostřednictvím veřejných rejstříků.*

S politicky exponovanými osobami je spjato zvýšeno riziko potenciálního praní špinavých peněz, a to díky pravomocím vycházejí z jejich pozice. Může zde dojít například ke zneužití moci úřední osoby, manipulace s veřejnými zakázkami či jiné korupci. Taktéž dochází častěji k samotné kontrole klienta, kdy se prověřuje veřejnými zdroji pro případ, že by se u klienta objevili negativní informace relevantní pro ML. U politicky exponovaných osob se nejčastěji jedná o přijetí úplatku a zneužití pravomoci při zadávání veřejných zakázek. Finanční instituce tyto informace nejčastěji sbírají skrze veřejné databáze, které se specializují na zaznamenávání těchto informací (databáze osob vazbou na hospodářské trestné činy, seznam politicky exponovaných osob atd.). V pravidelných

³⁵ Jedná se o interní předpisy povinné osoby

frekvencích tak probíhá screening portfolia finanční instituce oproti dané databázi.³⁶

V případě, kdy povinná osoba detekuje politicky exponovanou osobu ve svém portfoliu, musí k ní přistupovat s vyšší obezřetností. Jednou ze zákonem stanovených povinností je přijmout přiměřená opatření ke zjištění původu jejího majetku. Většina finančních institucí zjišťuje původ majetku prostřednictvím čestného prohlášení ke zdroji majetku politicky exponovaných osob a zároveň i prověřením osoby veřejnými zdroji, kdy se zaměřuje zejména na majetkové poměry a informace, zda jsou k osobě známy negativní informace indikující potenciální legalizaci výnosů z trestné činnosti.

- *Země usazení klienta je v rizikové jurisdikci.*

Zesílená kontrola se provede při vzniku obchodního vztahu s osobou usazenou v rizikové jurisdikci ve smyslu AML zákona a dále se nastaví pravidelný monitoring klienta v průběhu obchodního stavu. Jak bylo již výše zmíněno, rizikové jurisdikce jsou takové státy, které představují zvýšené riziko ve vztahu k činnosti finanční instituce, zahrnují jurisdikce, jejichž AML/CTF systémy vykazují nedostatky či dokonce úplně chybí, dále zahrnují daňové ráje nebo jurisdikce, které se na legalizaci výnosu z trestné činnosti přímo či nepřímo podílí. U klientů, kteří mají jako zemi svého sídla stát, spadající do seznamu rizikových jurisdikcí, provádí povinná osoba kontrolu zejména skrze sankční dotazníky a pravidelný monitoring plateb, který má za úkol detekovat podezřelé transakce.

- *Před uskutečněním obchodu souvisejícího s vysoce rizikovou třetí zemí.*

Může se například jednat o výplatu pojistného plnění či převoz pojištěného zboží do této rizikové jurisdikce.

³⁶ Screening – porovnání databáze finanční instituce s daty ve veřejné databázi. Tyto databáze obsahují většinou některé identifikační údaje FO i PO. Screening je tak schopný zaznamenat shody portfolia klientů instituce s daty ve veřejné databázi. Dané shody jsou pak prověřeny a vyhodnoceny. Příklad: ve veřejné databázi PEO je veden pan Jan Novák, st. ob. CZ, narozen 01.01.1991., zároveň je ale klientem dané instituce. Díky screeningu dojde k zachycení shody a instituce tak na základě daných informací zvýší rizikový profil klienta a provede u klienta zesílenou identifikaci a kontrolu.

- *U všech klientů, které povinná osoba vede jako vysoce rizikové*

Povinné osoby mohou vést jako vysoce rizikové všechny klienty, u kterých detekuje zvýšené riziko potenciální legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu, proliferační zbraní i sankční riziko. Jednotlivé důvody pro zvýšení rizikového profilu na vysoce rizikové má povinná osoba evidované v interním hodnocení rizik. Zejména se jedná o osoby, ke kterým jsou z veřejných zdrojů známy negativní informace (podezřelý za legalizaci výnosů z trestné činnosti, podezření z vazby na teroristické organizace atd.) nebo se u nich vyskytne více rizikových faktorů (př. rizikový faktor rizikového povolání + rizikový faktor nestandardních transakčních chování, kdy jsou na klientově pojistné smlouvě detekovány platby z účtu třetích osob apod.).

Zesílená kontrola je dána jak důkladnější kontrolou klienta na vzniku obchodního vztahu, tak i vyšší frekvencí kontrol klienta a jeho finančního toku v rámci obchodního vztahu. Klient je pravidelně kontrolován veřejnými zdroji, zda se k němu nevyskytnou nějaké další negativní informace důležité pro posouzení rizikového profilu³⁷. Dále zde funguje pravidlo čtyř očí. Pokud pracovník povinné osoby na základě interních předpisů určí, že klient splňuje požadavky pro nastavení vysoce rizikového profilu, musí být zvýšení rizikového profilu schváleno členem statutárního orgánu nebo osoby jím pověřené k řízení v oblasti opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Subjekt identifikace a kontroly v prostředí pojišťovnictví:

Takovými subjekty jsou v obecném pojetí všechny osoby, které vkládají finanční prostředky do pojistných produktů nebo jsou jim tyto prostředky z těchto produktů následně vypláceny.

³⁷ Př. klient by byl veden jako vysoce rizikový z důvodu podezření převzetí úplatku. V době trvání obchodního vztahu by došlo k pravomocnému odsouzení, na jehož základě by pojišťovna zvýšila klientův rizikový profil.

Zejména se jedná o:

1. pojistníka, zejména při uzavírání pojistné smlouvy, nejpozději při výplatě plnění, dále u vkladu mimořádného pojistného, při mimořádném výběru, částečném odkupu, zápůjčce, odkupu, výplatě odkupného a u změn ve smlouvě
2. pojištěného, v případě dožití nebo pojistného plnění (s výjimkou smrti)
3. obmyšlenou nebo oprávněnou osobu, v případě plnění za smrt
4. vypravitele pohřbu, v případě plnění za vypravení pohřbu³⁸
5. zákonného zástupce nebo opatrovníka výše uvedených osob
6. zmocněnce výše uvedených osob
7. jinou osobu, v případě hotovostních plateb³⁹

5.2. Další povinnosti povinných osob v oblasti pojišťovnictví dle AML zákona

Kromě výše uvedených povinností udává AML legislativa i řadu dalších pravidel zásad a povinností. Například § 10 a §11 se věnuje identifikaci klienta, která nebyla uskutečněna samotnou povinnou osobou, v našem případě pojišťovnou. Jsou zde vydefinovány zásady, které musí být dodrženy, aby pojišťovna mohla převzít identifikaci, kterou za ni provedl někdo jiný (notář, obchodní zástupce atd⁴⁰). §11 se taktéž věnuje tzv. dálkové identifikaci klienta, kterou mohou některé povinné osoby⁴¹ provést za dodržení určitých podmínek. Jedná se o identifikaci, která neproběhne prostřednictvím povinné osoby či jiné instituce, ale prostřednictvím údajů poskytnutých samotným klientem na dálku – tedy bez fyzické přítomnosti klienta na pobočce.⁴² K ověření totožnosti se tak používá řada postupů, které dokládají totožnost klienta. Klient například musí

³⁸ Některé produkty pojišťoven mají pojistné kryté pro případné vystavení pohřbu. V případě, že by se vystaviteli pohřbu vyplácelo, musí být podroben identifikaci, aby nedošlo k vyplacení pojistného plnění jiné osobě.

³⁹ Řada pojišťoven již zrušila příjem hotovostních plateb (př. Pojišťovna Kooperativa či Generali Česká pojišťovna)

⁴⁰ Tzv. zprostředkovaná identifikace

⁴¹ Výjimkou jsou povinné osoby dle § 2 odst. 1 písm. c) AML zákona

⁴² Dálková identifikace probíhala zejména v době covidu během lock downu, kdy se klienti nemohli dostavit na pobočky z důvodu ověření totožnosti.

zaslat povinné osobě doklad totožnosti, který obsahuje identifikační údaje ve smyslu AML zákona a první platba pojistného musí být provedena z účtu klienta. Dálková identifikace klienta může být přijata pouze v případě, že povinná osoba nemá pochybnosti o totožnosti klienta.

Další paragraf, který nesmí být v této práci opomenut, je §13, jenž se věnuje zjednodušené identifikaci klienta. Zjednodušená identifikace a kontrola klienta může být provedena pouze u obchodních vztahů s potenciálně nižším rizikem možnosti zneužití obchodu pro legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Jedná se tedy zejména o klienty a obchodní vztahy, kde se na začátku obchodního vztahu nevyskytuje žádný rizikový faktor. Pokud se ovšem v případě trvání obchodního vztahu, který vznikl na základě zjednodušené identifikace a kontroly klienta, vyskytne nějaký rizikový faktor, je povinná osoba povinna uskutečnit u tohoto klienta/obchodu novou, již řádnou identifikaci a kontrolu.

Příklad: Klient si uzavřel smlouvu dle pravidel zjednodušené identifikace a kontroly klienta. V průběhu obchodního vztahu se ale stane politicky exponovanou osobou. Povinná osoba jej musí znovu řádně identifikovat, a to v tomto konkrétním případě, dle pravidel zesílené identifikace a kontroly klienta, tedy dle § 9a AML zákona.

§ 21 Systém vnitřních Zásad

Zákon udává povinným osobám povinnost zavést systém vnitřních zásad, pomocí kterého budou naplňovány zákonné požadavky. Jedná se o zavedení interních kontrol a strategií, které musejí zohledňovat přístup povinných osob k jednotlivým klientům dle rizikových faktorů, které se při obchodu ve spojitosti s daným klientem objeví. Interní kontroly musejí zahrnovat opatření pro všechny typy rizikových faktorů, které povinná osoba identifikovala v Hodnocení rizik (pojem vysvětlen níže). Systém vnitřních zásad musí být vypracován písemně, až na zákonné výjimky. Zákon taktéž udává povinnost těm povinným osobám, které jsou součástí skupiny (tedy spadají pod mateřskou společnost) implementovat do svého systému vnitřních zásad a hodnocení rizik i rizikové faktory, které si určila ona skupina neboli mateřská společnost.

Systém vnitřních zásad zahrnuje zejména níže uvedené:

- Znaky pro identifikaci podezřelého obchodu, které se mohou v souvislosti s jednotlivými obchody či službami dané povinné osoby vyskytnout. Musí zde být tedy obsažen výčet všech rizikových prvků, které ukazují na možný podezřelý obchod
- Popis, jak a za jakých okolností probíhá identifikace klienta
- Přístup povinné osoby ke zjištění PEO statusu klientů nebo sankcím uvalených na klienty
- Postup pro posuzování rizik, jejich řízení a interní kontrolu dodržování zákonem stanovených předpisů
- Postup povinné osoby při zjištění podezřelého obchodu, včetně nahlášení potenciálního podezřelého obchodu na FAU.
- Další opatření, která slouží zejména k zajištění financí klienta v případě podezřelého obchodu, a to včetně technických a personálních opatření.

§ 21a Hodnocení rizik

Povinná osoba musí, dle nabízeného portfolia svých produktů, vytvořit soupis identifikovaných rizik v oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Při posuzování rizik musí být brán v potaz výsledek národního i nadnárodního hodnocení rizik, typ poskytovaných obchodů a služeb, typ klientely a v poslední řadě hodnota obchodu. Hodnocení rizik musí být pravidelně aktualizováno v návaznosti na nové rizikové faktory, které se mohou vyskytnout například se změnou nově nabízených produktů nebo s nově využívanými technologiemi⁴³

§ 23 Školení zaměstnanců

Ze zákona vyplývá také povinnost proškolení zaměstnanců, kteří se v rámci svoji činnosti mohou setkat s podezřelým obchodem, a to vždy v jednoletém intervalu. Školení musí zaměstnancům představit rizikové faktory

⁴³ Například: povinná osoba začne přijímat identifikaci klienta pomocí bank ID.

nasvědčující možnému podezřelému obchodu. Pojišťovny tak díky pravidelným školením mají vyšší možnost odhalit potenciální podezřelé obchody. Podezřelý obchod se dá rozpoznat dle řady různých specifických znaků, a tak je potřeba, aby do školení byly zahrnuty všechny týmy pojišťovny, které se s těmito znaky mohou setkat. Do školení se tak zahrnuje oddělení plateb a jiných finančních transakcí i obchodní zástupci, kteří smlouvy sjednávají a jsou se zákazníkem ve fyzického kontaktu, jelikož i dle chování a vystupování zákazníka lze v některých případech rozpoznat podezřelý obchod (viz detail v Hodnocení rizik legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu a mezinárodních sankcí Pojišťovny XX).

§ 39 Výjimky z mlčenlivosti

Posledním důležitým paragrafem pro AML/CTF problematiku v oblasti pojišťovnictví je paragraf 39 - výjimky z mlčenlivosti. Paragraf obsahuje taxativní výčet institucí, osob či orgánů, na které se nevztahuje povinnost mlčenlivosti. Odstavec 2 paragrafu 39 také udává pojišťovnám a jiným povinným osobám dle AML zákona možnost požadovat součinnost z důvodu sdělení informací, které za normálních okolností podléhají mlčenlivosti. Sdělené informace ale musí být použity výhradně pro účely předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Pojišťovny žádost o součinnost nejčastěji uplatňují vůči bankovním institucím, kdy se dotazují na majitele účtu, ze kterého jim byly zaslány finance.

Příklad: Klientovi pojišťovny po 20 letech dožije smlouva a on požádá o výplatu dožití. Výplata činí vyšší částku, a tak je smlouva předána na specializovaný AML tým, aby přezkoumal, zda se nejedná o podezřelý obchod. Během kontroly je zjištěno, že v roce 2005 byly na smlouvu zaslány z bankovního účtu XXXXX mimořádné vklady, které dohromady činily 500 tisíc Kč. Finance byl zaslány ale v době, kdy nebyl kladen důraz na AML kontroly, a tak zde neproběhla kontrola vložených financí. Pracovník specializovaného AML týmu zažádá o součinnost banku, v které je účet XXXXX veden, a to na základě pravomocí, které mu jsou dány §39 odstavcem 2. AML zákona. Požaduje informace o majiteli/disponentovi účtu a zda banka nezaznamenala na daném účtu podezřelé transakce, které by mohly indikovat potenciální praní špinavých peněz. Pojišťovně

je sděleno, že majitel účtu XXXXX je shodný s klientem pojišťovny, a že na bankovním účtu nebyly zaznamenány žádné podezřelé transakce. Vzhledem k tomu, že zaměstnanci pojišťovny neshledají s osobou klienta žádné další podezřelé faktory, rozhodnou se i na základě sdělení banky klientovi finance vyplatit a případ uzavřít bez hlášení podezřelého obchodu na Finanční analytický úřad.

5.3. Zhodnocení legislativy

Legislativa EU - a v návaznosti na ní - je česká legislativa v oblasti rizik ML/CFT velmi účinná. Reaguje na nové hrozby a rizika, které globalizace trhu a vývoj technologií v oblasti bankovníctví a finančních převodů nabízí. Oceňuji, že došlo k rozšíření povinných osob i o instituce, které dříve nebyly do AML legislativy zahrnuty, nicméně s jejich rozšířením došlo k výrazné zátěži daných povinných osob. Zákon je totiž psán pro řadu rozdílných odvětví, a tak některé legislativní požadavky nedávají pro určité povinné osoby zcela smysl, anebo jsou pro ně zcela neproveditelné.⁴⁴ Problémem je taktéž náročnost požadavků legislativy na povinné osoby. Legislativa udává povinnosti, které musí být dodržovány, ale již neudává přesně návod⁴⁵, jak mají povinné osoby dané požadavky naplňovat. Pro povinné osoby z řad soukromých subjektů se tak jedná o velkou finanční i personální zátěž. Jako příklad si můžeme uvést pravidlo, že povinná osoba musí uplatnit zesílenou kontrolu klienta na politicky exponované osoby. Aby povinné osoby danou povinnost naplnily a pokryly i případy, kdy se klient neoznačí za PEO, ač jím dle zákonné definice je, nebo se stane politicky exponovanou osobou v době trvání obchodního vztahu, musí provádět pravidelnou kontrolu portfolia klientů. Většina institucí/povinných osob tuto povinnost naplňuje prostřednictvím automatického screening portfolia, kdy dochází k porovnání portfolia klientů se databázemi obsahující seznamy politicky exponovaných osob. Pro povinné osoby to ale znamená investovat do veřejných placených databází politicky exponovaných

⁴⁴ Př. požadavek na aktuálnost dat o klientovi (o zemi usazení), ale přístup do státních registrů nebyl udělen všem povinným osobám. Více informací uvedeno níže v odstavci Zhodnocení legislativy

⁴⁵ Některé postupy jsou popsány ve vyhláškách a doporučení Finančního analytického úřad

osob poskytovaných soukromými subjekty, které tyto informace obsahují. Problém těchto databází je ale i v kvalitě dat. Mnohdy obsahují chybná data a povinná osoba tak musí údaje z databází stejně ještě ověřovat jinými zdroji, což má zase dopad na lidské zdroje. Jako elegantní a jednoduché řešení se tedy jeví vytvoření veřejné⁴⁶ neplacené státní databáze, která by tyto informace obsahovala a stát by taktéž za pravdivost a kvalitu dat zodpovídal. Skrze databázi by mohla být prováděna i dalším zákonem stanovená povinnost, a to zjišťování původu a rozsahu majetku politicky exponovaných osob tím, že by zde byly pro povinné osoby přístupny daňová přiznání těchto osob.

Dalším nelogickým požadavkem byla stálá aktuálnost údajů k osobě klienta. Povinnost není přímo definována zákonem, ale zákon udává povinnost dle § 9a odstavce 2a), povinnost provést zesílenou identifikaci a kontrolu klienta vždy při vzniku a v průběhu obchodního vztahu s osobou usazenou ve vysoce rizikové třetí zemi. Z této povinnosti tak vyplývá, že povinné osoby musí mít stále platné informace o zemi usazení klienta. Klient má sice povinnost v případě změny údajů o této skutečnosti povinnou osobu informovat, ale většině případů se tomu tak neděje, a tak je nově kladen požadavek na pravidelnou aktualizaci těchto dat ze strany povinné osoby. V reálu to tedy znamená, že povinné osoby by měly v pravidelném intervalu klienty kontaktovat s dotazem, zda se nezměnil jejich země usazení, případně kontaktní adresa a jiné údaje. Povinné osoby měly problém s implementací tohoto požadavku. Pro instituce/subjekty s velkým portfoliem klientů nebylo možné daný požadavek naplnit. Až s novelou zákona č. 21/1992 Sb. zákon o bankách, která proběhla v roce 2021 a vstoupila v platnost dne 01.10.2021, byla některým povinným osobám ve smyslu AML zákona, umožněno využívat existující sdílené služby eGovernment a tím získaly i přístup do základních registrů, které obsahují aktuální informace o osobách. AML zákon vstoupil v platnost v lednu 2021, ale novela zákona o bankách až v říjnu 2021, tedy o 10 měsíců později. Do té doby nebyly povinné osoby schopny naplňovat zákonem daný požadavek na aktuálnost některých identifikačních údajů. Na tomto příkladu tedy lze vidět nedomyšlenost některých požadavků kladených na povinné osoby.

⁴⁶ Evidence by některé citlivější údaje (př. datum narození, státní občanství atd.) mohla zpřístupnit pouze povinným osobám dle AML zákona.

Požadavky jsou sice zákonem vydefinovány, ale jejich proveditelnost je pro povinné osoby mnohdy neuskutečnitelná a v tomto případě stát podává pomocnou ruku až s výrazným zpožděním.

Osobně беру za velký krok vpřed povinnost uvádět skutečného majitele PO, čímž dochází k odkrytí dříve neprůhledných vlastnických struktur. Ovšem pachatelé nelegálních aktivit jsou velmi vynalézaví a velmi rychle dokážou reagovat na legislativní změny. V případech, kdy jsou jejich nelegální aktivity ve velkém měřítku, často spolupracují i s právním kancelářemi, které jim pomáhají jejich ilegální aktivity zamaskovat buď přímo prostřednictvím mezer v legislativě, nebo hledají způsoby, jak legislativu obejít, aby nedošlo k odhalení pachatele. Jako příklad si můžeme uvést mnou zmiňovanou povinnost uvádět skutečného majitele. Pokud by chtěl skutečný majitel zůstat v pozadí, stačí, aby převedl firmu na zprostředkovatele, výše zmiňovaného tzv. „bílého koně“. Zde ale stále vzniká riziko, že takto nastrčená osoba své pravomoci využije a původního skutečného majitele „odstříhne“ od příjmů společnosti. Dochází tak alespoň k částečnému snížení nebo alespoň ke zkomplikování procesu pachatelům ilegální činnosti, kteří by danou firmu používali v rámci ML.

K evidenci skutečných majitelů mám ale i pár výtek. PO mají ze zákona danou povinnost zveřejňovat skutečného majitele, nicméně řada PO tuto povinnost nenaplnila. Výjimkou nejsou případy, kdy během šetření vlastnické struktury právnické osob narazí povinná osoba na PO, která tyto údaje nezveřejnila. Povinností povinných osob je tento subjekt nahlásit na Finanční analytický úřad. Osobně jsem toho názoru, že pokud existuje veřejná databáze vedená státním subjektem (v případě evidence skutečných majitelů se jedná o Ministerstvo spravedlnosti České republiky), měl by stát zodpovídat za kvalitu a úplnost dat. Tím, že povinné osoby mají povinnost FAU hlásit PO, které nesplnily zákonem stanovou povinnost zveřejnit údaje o skutečném majiteli, převedl stát část svých povinností na povinné osoby, které už tak zatěžuje řadou nařízení a povinností plynoucích ze zákona. Na semináři, který byl organizován pod záštitou Finančního analytického úřadu, mi bylo dokonce jedním zaměstnancem tohoto úřadu sděleno, že údaje z evidence skutečných majitelů mají povinné osoby ještě ověřovat i

z jiných zdrojů, než je samotná evidence a prohlášení klienta ke skutečnému majiteli.

Nejzásadnějším problémem je ovšem rychlý vývoj celého trhu a pomalý proces přijímání legislativy EU a její implementace do českého zákona. Česká republika implementovala 5. AML směrnici do interní legislativy teprve minulý rok, přičemž v době, kdy se v parlamentu ČR teprve diskutovalo o nutných změnách, které bude mít implementace směrnice na legislativu ČR, se již v EU připravoval návrh na 6. AML směrnici. Na jednu stranu je důležité, aby státy EU z důvodu propojenosti trhu, měly stejné standardy (nejlépe se toho docílí skrze směrnice EU), ale tento druh dvojstupňovosti svým způsobem velmi zpomaluje přijímaná legislativní opatření a dává tak pachatelům čas se na chystané změny připravit. Neustálý vývoj legislativy taktéž vytváří velký tlak na povinné osoby. Aktuálně je nastaven proces, že boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu je v první linii přenesen na soukromé subjekty. Ty musí investovat do vývoje systémů i personálu, který bude naplňovat povinná legislativní opatření. Než tedy dojde k implementaci daných opatření do interních systémů, trvá celý proces příliš dlouho.

6. Trestněprávní problematika legalizace výnosů z trestné činnosti dle Trestního zákoníku

6.1. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti je upraven v § 216 až § 217 Zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (dále též „TZ“). Počátky trestněprávní problematiky v této oblasti nalezneme již v 90. letech. V té době spadal tento čin pod trestný čin podílnictví. S pojmem legalizace výnosů z trestné činnosti, jakožto samostatného trestného činu, se v českém právu setkáváme až roku 2002 a to vlivem mezinárodního tlaku pro detailnější úpravu tohoto tématu. Česká republika musela svoji legislativu upravit zejména v rámci příprav pro vstup do EU. Od té doby právní úprava praní peněz prošla několika změnami. *„Současná právní úprava je matoucí, jelikož skutková podstata praní peněz podle trestního zákoníku zcela neodpovídá definici legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 3 odst. AML zákona. Praní peněz podle trestního zákoníku je paradoxně definováno šířeji, a to přesto, že trestní právo má být prostředkem poslední instance.“*⁴⁷ Níže uvedu, jak řeší trestní zákoník problematiku ML, kdy každý paragraf doplním o případ z oblasti pojišťovnictví. Cílem je lépe přiblížit jednotlivé činy ML z pohledu pachatele, tak aby si čtenář dokázal lépe představit celou problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti a postup, jakým lze skrze sektor pojišťovnictví legalizovat výnosy z trestné činnosti.

Charakteristika trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti dle TZ

V Trestním zákoníku se setkáme s 2 variantami trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti. První se zaměřuje na pachatele, kteří se vědomě snažili zastříti původ prostředků. Druhý se věnuje pachatelům, kteří napomáhali k legalizaci peněz z nedbalosti. Oba tyto trestné činy jsou v současné právní úpravě v základní skutkové podstatě přečiny.

⁴⁷ WILSDORF, Jan Ondřej. Praní peněz optikou trestního zákoníku. *Epravo.cz* [online]. 3. 2. 2020 [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prani-penez-optikou-trestniho-zakoniku-110566.html>

K pochopení trestně právní problematiky je nutné si vydefinovat pojem „zastírání“, se kterým trestní zákoník operuje. *„Zastíráním původu věci nebo jiné majetkové hodnoty se především rozumí tzv. „praní špinavých peněz“, ale je zároveň širší, neboť se netýká jen peněz, ale i dalších věcí a jiných majetkových hodnot. Zastření znamená, že informace o původu věci nebo jiné majetkové hodnoty je utajována nebo zkreslována.“*⁴⁸

§ 216 Legalizace výnosů z trestné činnosti

Odnětím svobody až na čtyři léta, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci bude potrestán:

1. *Ten, kdo ukryje, na sebe nebo na jiného převede, přechovává nebo užívá věc, která je výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině jinou osobou*

Osoba nabyla nelegální zisky prodejem návykových látek. Ve snaze převést tyto finance do legální ekonomiky si založí v pojišťovně životní pojištění s možností mimořádných vkladů a výběrů⁴⁹. Běžné pojistné si sjedná ve výši 1800 Kč/měsíc. Během několika měsíců si na pojistnou smlouvu skrze mimořádné vklady naposílá finance utržené z prodeje nelegálních látek. Po roce si formou mimořádného výběru nechá ze smlouvy finance zaslat na účet. Na tyto peníze se již z hlediska práva hledí jako na legálně nabyté, jelikož se původně jedná o finance pojišťovny, které musejí dle zákona č. 253/2008 sb. provádět kontrolu zaslaných financí na jejich účet. Jednalo by se tedy o převedení zisků z nelegální činnosti na jinou osobu.

2. *Ten, kdo bude nápomocen jiné osobě zlegalizovat výnosy z trestné činnosti*

Pokud bychom navázali na výše uvedený příklad, vztahovalo by se toto trestněprávní jednání na zaměstnance pojišťovny, který by během kontroly plateb klienta záměrně zatajil podezřelé transakce na dané

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. op. cit., § 216 III. Zastírání původu věci nebo jiné majetkové hodnoty a jiné podobné jednání.

⁴⁹ Některé produkty životního pojištění umožňují klientů kromě běžného pojistného hradit na pojistné smlouvy i takzvané mimořádné pojistné. Jedná se o částka zaplacenou dobrovolně nad běžně placené pojistné, které bylo sjednáno s klientem při uzavření smlouvy.

smlouvě a umožnil by výplatu prostředků s vědomím, že se jedná o finance pocházející z trestné činnosti.⁵⁰

3. *Ten, kdo se ke spáchání trestného činu uvedeného v bodě 1. spolčí*

Pokud zůstaneme v oblasti pojišťovnictví, dal by se uvést jako příklad zakládání pojistných smluv jménem jiné osoby. Pachatelé, kteří se snaží zastírat původ ilegálního zisku mnohdy najímají jiné osoby, které si za ně u pojišťovny sjednají pojistnou smlouvu. Smlouva je tedy vedena na jejich jméno, a tak skutečný pachatel s nelegálními zisky zůstává v pozadí. Spolčené osobě, neboli spolupachateli, na smlouvu posílá finanční prostředky a po výplatě pojistného události dožití⁵¹, nechá spolupachatel zaslat pojistné plnění na účet původního pachatele. Spolupachatel zde vystupuje v roli „bílého koně“.

Trestem odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci bude potrestán:

1. *Kdo zastírá původ věci, která je výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině, zejména tím, že zakrývá nebo utajuje její skutečnou povahu, umístění, pohyb, nakládání s ní, vlastnické nebo jiné právo k ní, nebo kdo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění jejího původu.*

V případě, kdy si klient pojišťovny na pojistnou smlouvu převede vyšší obnos⁵², probíhá u tohoto klienta kontrola zdroje prostředků. Pokud se z veřejných zdrojů nedá získat obecný náhled na příjmy osoby⁵³, je klient požádán o součinnost a o doložení zdroje prostředků. Dle tohoto bodu by byl souzen klient, který by uvedl falešný zdroj prostředků ve snaze zakrýt pravý charakter příjmů.

⁵⁰ Pojišťovna je jednou z povinných osob dle zákona č. 253/2008 sb. Tento zákon jí udává provádět kontroly podezřelých transakcí kvůli potenciálnímu podchycení snahy legalizovat nezákonně nabyté finanční prostředky.

⁵¹ Pojistná událost dožití – některé typy pojistných smluv životního pojištění po ukončení doby platnosti smlouvy vyplácí pojištěnému určitou část finančních prostředků, které si na smlouvu formou plateb pojistného zaslal.

⁵² Každá pojišťovna má výši částky určenou jinak.

⁵³ Př. Klient je podnikatel a z veřejných i placených rejstříků se dá určit příjem z podnikání

2. Kdo se ke spáchání takového trestného činu spolčí

Při vysokých ziscích z nelegální činnosti zakládají pachatelé rozsáhlé sítě pro praní špinavých peněz, ve snaze vytvořit co nejspletitější finanční tok nelegálně získaných financí. Kupují si proto mnohdy i různé ready-made společnosti⁵⁴, skrze které převádí finanční prostředky s cílem vytvořit dojem legální získaných prostředků formou nějakého obchodu či prodeje služby. Dle Finančního analytického úřadu velmi často dochází i k zapojení firem sídlících v jiné zemi, aby původní zisk byl dostatečně zastřen. Pro povinné osoby dle zákona 253/2008 sb. je pak náročnější dohledat původ financí a je zde potřeba i mezistátní součinnosti. Pachatelé tak vytváří organizovaný pletenec firem, skrze které proudí nelegálně získané prostředky. Všechny osoby, které se na této činnosti vědomě podílejí, by tak byly souzeny dle toho bodu.

Zbylé 3 odstavce § 216 se zabývají délkou trestu. Zákon stanovuje rozdílné trestní sazby dle:

- hodnoty majetku pocházejícího z nelegální činnosti
- výše prospěchu, kterou osoba po zastření původu prostředků získá
- závažnosti zločinu, ze kterého prostředky pocházejí
- zda pachatel jednal sám či v organizované skupině
- zda organizovaná skupina, jejímž cílem bylo zastřít původ financí operoval pouze na území našeho státu, či i v zahraničí.
- Zda pachatel při procesu legalizace výnosů z trestné činnosti porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce uloženou mu podle zákona.

Při výměře trestu soud pohlíží také na výši trestní sazby, která byla pachateli vyměřena za trestný čin, ze kterého pochází výnos z trestné činnosti. Je zde

⁵⁴ Skořápkové firmy/ Shell companies - Ready-made společnost neboli předzaložená společnost je firma, která je zapsaná v obchodním rejstříku, má název, sídlo, jednatele, identifikační číslo a také plně splacený základní kapitál. Společnost však nevyvíjí žádnou obchodní činnost, je založena pouze za účelem prodeje konečnému zákazníkovi. Všechny tyto typy korporací nejsou nutně nezákonné, ale někdy se používají nelegitímně, například k zamaskování vlastnictví podniku před donucovacími orgány nebo veřejností.

uplatněn úhrnný trest. Pachatel je tedy potrestán pouze za ten čin, za který je stanovena vyšší trestní sazba.

§ 217 Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti

Odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci bude potrestán ten:

1. *Kdo jinému z nedbalosti umožní zastřít původ nebo zjištění původu věci větší hodnoty, která je výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině.*

Tímto případem opět může být konání ze strany zaměstnance pojišťovny či jiné oprávněné osoby ve smyslu zákona č. 253/2008 sb., který by neprovedl zákonem danou povinnost kontroly finančních prostředků podezřelého klienta. Jako příklad si můžeme uvést zanedbání povinnosti provést zesílenou kontroly finančních prostředků klienta, který je politicky exponovanou osobu (dále jen PEO). Před uzavřením pojistné smlouvy s PEO musí povinné osoby zjistit rozsah majetku této osoby, aby se v případě neobvykle vysokých plateb na pojistnou smlouvu mohla vyloučit snaha o legalizaci výnosů z trestné činnosti, jako je například přijetí úplatku. V případě, že by povinná osoba nezjistila původ majetku a zanedbala by kontrolu finančních toků na smlouvu klienta v průběhu obchodního vztahu i na konci, mohla by být, v případě potvrzení praní peněz klienta skrze tuto instituci, potrestána výše uvedenou sazbou.

2. *Stejně bude potrestán, kdo z nedbalosti ukryje, na sebe nebo na jiného převede, přechovává nebo užívá věc větší hodnoty, která je výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině jinou osobou.*

V tomto případě si předvedeme příklad na nedbalostním užívání věci, která je výnosem z trestné činnosti. Za tento čin by se dalo považovat užívání automobilu příbuzného osoby, která tento automobil zakoupila z prostředků získaných nelegální činností a věnovala jej uživateli.

Zbylé odstavce § 217 se zabývají délkou trestu. Zákon stanovuje rozdílné trestní sazby dle:

- hodnoty majetku pocházejícího z nelegální činnosti
- výše prospěchu, kterou osoba po zastření původu prostředků získá
- závažnosti zločinu, z kterého prostředky pocházejí
- zda pachatel jednal sám či v organizované skupině
- zda organizovaná skupina, jejímž cílem bylo zastřít původ financí operoval pouze na území našeho státu, či i v zahraničí.
- Zda pachatel při procesu legalizace výnosů z trestné činnosti porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce uloženou mu podle zákona.

7. AML v prostřední pojišťovně ČR

Jak bylo již výše zmíněno, pojišťovny jsou jednou z povinných osob dle AML zákona a musí tak do svých postupů zavést opatření vyplývající z této legislativy. AML zákonem se řídí ale pouze ty instituce, které ve svém portfoliu produktů nabízejí smlouvy životního pojištění. Každá pojišťovna se k dané problematice staví trochu jinak a mají jiné postupy pro odhalování ML, a to zejména z důvodu finančních možností jednotlivých institucí. Větší pojišťovny se zaměřují na automatizaci svých procesů a investují do aplikací a technologií, které jim umožňují automaticky zachytávat podezřelé transakce a určité rizikové faktory, které se u jednotlivých klientů vyskytují. Specializované AML týmy pak zachycené případy prověřují a vyhodnocují. Naopak pojišťovny s nižší klientelou spoléhají spíše na lidský faktor, a to z důvodu nedostatku financí pro zautomatizování daných procesů. V této kapitole se pokusím nastínit systémy pojišťoven v oblasti boje proti ML/CTF a jejich přístupy k odhalování pachatelů této trestné činnosti.

Vzhledem k tomu, že většina postupů a opatření, které pojišťovny aplikují v rámci boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, jsem popsala již v kapitole Financování terorismu, proliferační zbraní hromadného ničení a sankční opatření dle AML zákona a kapitole Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, zaměřím se níže zejména na rizikové faktory a klasifikaci klientů.

7.1. Rizikový profil klienta

Aby mohly pojišťovny účinně plnit legislativní povinnosti, musí si své portfolio klientů nejprve roztřídit dle výskytu rizikových faktorů u jednotlivých klientů. U každého klienta se tak na základě získaných informací vypracovává rizikový profil. Jedná se o souhrn informací, které určují přístup pojišťovny k danému klientovi. Zjednodušeně se dá říci, že klienti jsou dle určitých faktorů rozděleni do několika kategorií, kdy se každá kategorie liší dle výskytu a závažnosti rizikových faktorů, které se ve spojitosti s klientem objeví. Čím více rizikových faktorů se z pohledu AML u klienta vyskytne, tím vyšší rizikový profil je klientovi

přidělen. Jednotlivé kategorie se pak liší zejména frekvencí a finančními limity⁵⁵ kontrol daného klienta. Čím vyšší rizikový profil klient má, tím častěji je podroben kontrole ze strany specializovaného AML/CTF týmu povinné osoby.

Níže se pokusím nastínit jednotlivé kategorie rizikového profilu a přístupy pojišťoven k těmto klientům. Bude se jednat o obecný postup, jelikož každá pojišťovna má jiný počet rizikových kategorií, a to i v závislosti na tom, zda jsou součástí skupiny⁵⁶ či nikoli. AML zákon totiž udává povinnost entitám, které jsou součástí skupiny, aby své hodnocení rizik a rizikové faktory včetně přístupu ke klientům sladili s danou skupinou, a to i v případě, že se řídí legislativou jiné země. Pojišťovny, které jsou součástí zahraniční skupiny a nabízející služby na území České republiky, se tak musejí řídit jak legislativou České republiky, tak legislativou, kterou se řídí jejich mateřská společnost v případě, že nesídlí na území ČR. Pokud je legislativa státu sídla mateřské společnosti v rozporu s legislativou České republiky, má Česká legislativa přednost před legislativou státu, v němž mateřská společnost sídlí.

Dalším důvodem, proč má každá pojišťovna jiný počet rizikových kategorií je i to, že legislativa přímo nedefinuje počet rizikových kategorií, které musí povinné osoby mít. Dle typů prováděné identifikace a kontroly klienta lze ale vytvořit následující klasifikaci klientů:

1. Nízkorizikový klient – klient, na kterého se může uplatnit zjednodušená identifikace a kontrola;
2. Běžný klient – klient bez výskytu rizikového faktoru, na kterého ale nemůže být již aplikována zjednodušená identifikace a kontrola;
3. Rizikový klient – klient s rizikovým faktorem, který si dle interního hodnocení rizik entita vydefinuje jako méně rizikový faktor, než je rizikový faktor pro klasifikaci klienta jako vysoce rizikového.

⁵⁵ Pojišťovny mívají nastavené určité finanční limity – hraniční platby, které když jsou překročeny, je klient předán k posouzení specializovanému týmu zaměřenému na AML/CTF kontroly, který jej prověří, případně zvýší rizikový profil klienta či zváží oznámení podezřelého obchodu. Čím vyšší rizikový profil klient má, tím níže je limit stanoven.

⁵⁶ Pojem skupina je přímo uveden v AML zákoně. Jedná se o pojišťovny, které jsou součástí určitého koncernu. V České republice zpravidla největší pojišťovny spadají pod zahraniční mateřské společnosti (př. Generali Česká pojišťovna spadá pod Italskou Generali, pojišťovna kooperativa je součástí Vienna Insurance Group se sídlem ve Vídni atd.).

4. Klient s vyšším rizikem/vysoce rizikový klient – klient, na kterého musí být aplikována zesílená identifikace a kontrola;
5. Nepřijatelný klient – klient, se kterým nesmí být smluvní vztah uzavřen.

7.1.1. Nízko rizikový klient

Do této kategorie je zařazen klient, u kterého může povinná osoba aplikovat zjednodušenou identifikaci a kontrolu klienta dle § 13 AML zákona. Jedná se o klienta, který vykazuje běžné obchodní aktivity a nevyskytuje se u něj žádný rizikový faktor z pohledu AML, a zvolil si nízkorizikový produkt, tedy produkt, u kterého nižší pravděpodobnost jeho zneužití k legalizaci výnosu z trestné činnosti. Z pravidla se jedná o riziková pojištění – tedy pojištění bez investiční a rezervotvorné složky. Dalším parametrem bývá omezená výše pojistného a zákaz příjmu hotovostních plateb. Dle AML zákona a podpůrné legislativy se u nízkorizikového klienta v průběhu obchodního vztahu nemusí provádět pravidelné kontroly klienta, a to právě z důvodu nízkého rizika ML/CTF. Na českém trhu se v oblasti pojišťovnictví téměř nesetkáme s pojišťovnou, která by nabízela produkt životního pojištění, jež by splňoval kritéria pro zjednodušenou identifikaci a kontrolu klienta. Výjimkou je pojišťovna Mutumutu, která umožňuje jen online sjednání smlouvy a její klientela je tvořena pouze nízkorizikovými klienty.

Příklad: Prodavačka české národnosti se rozhodne si prostřednictvím webové stránky pojišťovny Y sjednat čistě životní pojištění, aby byla zajištěna pro případnou invaliditu či pracovní neschopnost. Zvolený produkt se zaměřuje pouze na pojištěná rizika a neobsahuje investiční ani rezervotvornou složku. Výše pojistného je stanovena 756 Kč/měsíc. Během online sjednání potvrdí svou identitu nahráním dokladu totožnosti. Automatickým screeningem je zjištěno, že se nevyskytuje na žádném sankčním seznamu, a že nemá příbuzenský vztah či jinou vazbu na politicky exponovanou osobu. Smlouva může být pojišťovnou přijata, jelikož se s osobou klientky nepojí žádný rizikový faktor – klientka nemá rizikové povolání, rizikové státní občanství, totožnost potvrdila svým dokladem, nejsou na ni uvaleny sankce a není politicky exponovanou osobou, a taktéž zvolila nízkorizikový produkt.

7.1.2. Běžný klient

Jedná se o klienta, který vykazuje běžné obchodní aktivity a nevyskytuje se u něj žádný rizikový faktor z pohledu AML, ale nemůže na něj být uplatněna zjednodušená identifikace a kontrola klienta z důvodu volby produktu, který má „přívětivé“ parametry pro potenciální legalizaci výnosů z trestné činnosti. Například se může jednat o investiční pojištění umožňující mimořádné vklady a výběry v průběhu obchodního vztahu. Mimořádné výběry a vklady jsou atraktivní pro pachatele legalizace výnosu z trestné činnosti, jelikož umožňují rychlejší návrat vložených prostředků na produkt pojišťovny než produkty, které mimořádné vklady a výběry neumožňují. Dalším specifickým běžného klienta je, že transakce⁵⁷ klienta jsou odpovídající jeho příjmům a povinné osobě nejsou k danému klientovi známy žádné negativní informace z pohledu AML⁵⁸. Taktéž produkt, zvolený klientem, je odpovídající jeho příjmům a rodinnému či jinému vztahu.

Pokud se v průběhu obchodního vztahu, u klienta klasifikovaného jako běžný, neobjeví žádný rizikový faktor nebo nestandardní transakční chování⁵⁹, nemusí u něj povinné osoby provádět pravidelné kontroly. Dle sdělní ČNB musí být kontrola běžného klienta provedena minimálně na vzniku obchodního vztahu a na jeho konci. Povinné osoby mohou tyto klienty kontrolovat i v pravidelných intervalech, ale - z důvodu omezených kapacit - je v reálu většina pojišťoven provádí pouze při vzniku a na konci obchodního vztahu.

Příklad: Klient se žíví jako stavař, a právě se mu narodilo dítě. Sjedná si smlouvu životního pojištění s investiční složky včetně krytí v případě úmrtí. Na smlouvě figuruje v roli pojistníka i pojištěného. Dále je na smlouvě pojištěna manželka a narozené dítě. Jeho příjem činí 30 tisíc měsíčně, přičemž pojistné bude platit 1700 Kč/měsíc a na investice bude směřovat částka 100 Kč. Klient nefiguruje

⁵⁷ Transakcí se míní výše pojistného a obecně platby klienta na smlouvu.

⁵⁸ Př. klient byl dříve podezřelý z praní špinavých peněz, stíhán za korupci či spojován s nelegálními aktivitami atd.

⁵⁹ Nestandardní transakční chování je popsáno v kapitole Hodnocení rizik legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu a mezinárodních sankcí Pojišťovny XX. Jedná se zejména o případy, kdy klient vloží na smlouvu vyšší částku, zvýší si pojistné na vyšší částku, nebo např. v případě, kdy je klientovi na konci obchodního vztahu vyplácena vyšší částka atd. Pojišťovny si pojem „vyšší částka“ definují sami na základě kapacit zaměstnanců odpovídajících za AML/ CTF kontroly.

na žádném sankčním seznamu a nejedená se o PEO. Smlouvu si tedy sjednal z důvodu zabezpečení rodiny v případě úmrtí či nemoci.

7.1.3. Rizikový klient

Klient spadající do této kategorie vykazuje již minimálně jeden rizikový faktor⁶⁰ (rizikové faktory jsou popsány a analyzovány v kapitole: rizikové faktory), a proto je potřeba u něj provádět častější monitoring transakcí během celé doby obchodního vztahu. Musí zde být ale podmínka, že se nejedná o rizikový faktor, u kterého česká legislativa udává povinnost provést zesílenou identifikaci a kontrolu klienta.

Za rizikový faktor, který by začlenil klienta do této kategorie může například považovat rizikové povolání z pohledu AML (např. krupier⁶¹), vazba na právnickou osobu s neprůhlednou vlastnickou strukturou (např. klient je členem statutárního orgánu této společnosti), různé negativní informace ke klientovi z veřejných zdrojů (např. klient byl v minulosti podezřelý za přijetí úplatku atd.), či osoba, u které se vyskytne nějaké neobvyklé transakční chování.⁶² Jak už bylo výše zmíněno, každá povinná osoba má dle oblasti svého podnikání a dle klientely, v rámci interního hodnocení rizik, vydefinované jiné rizikové faktory. Dále je důležité si uvědomit, že to, co jedna instituce považuje za rizikový/vysoce rizikový faktor ještě neznamena, že jiná instituce o něm uvažuje stejně.

Příklad: Klient, který byl původně zařazen do kategorie „běžný klient“ si v průběhu obchodního vztahu zašle na smlouvu prostřednictvím mimořádného vkladu vyšší obnos peněz⁶³. Průběžný monitoring plateb tento obnos zachytí a klient je prověřen specializovaným AML týmem. Ze strany klienta se totiž jedná o jisté nestandardní transakční chování, které nebylo u klienta dříve zaznamenáno. Zaměstnanec specializovaného AML týmu prověřil osobu veřejnými zdroji a jelikož

⁶⁰ Který ovšem není společností klasifikovaná jako rizikový faktor, který je důvodem ke zvýšení rizikového profilu klienta na vysoce rizikový - př. PEO

⁶¹ Riziková povolání jsou vydefinována v příloze č.2

⁶² Př. vysoké časté nadlimitní vklady, platby pojistného z účtu třetích osob atd.

⁶³ Každá pojišťovna má pod definicí vyššího obnosu stanovený jiný limit. Může se jednat o 100 tisíc Kč ale vyšší částku. Monitoring transakcí v případě překročení tohoto limitu transakcí zaznamenaná a tato informace je předána týmu specializovanému na AML. Zaměstnanec týmu danou transakci i klienta prověří, a pokud nenajde žádný jiný rizikový faktor je na jeho zvážení, či zvýšit klientovi rizikový profil anebo daný rizikový profil ponechat.

k jeho osobě nenalezl žádné jiné negativní faktory, rozhodl se zvýšit rizikový profil klienta pouze na klienta rizikového, a to z toho důvodu, aby nad jeho platbami probíhal pravidelný monitoring plateb, pro případ dalšího nestandardního chování.

7.1.4. Vysoce rizikový klient

Vysoce rizikovým klientem je osoba, se kterou lze uzavřít obchodní vztah pouze se souhlasem specializovaného AML týmu společnosti a souhlasem jejího statutárního orgánu, nebo osoby jím pověřené k řízení v oblasti AML/CTF.

Pojišťovny musí taktéž zvážit okruh poskytovaných služeb takové osobě ve vztahu k ML/CTF rizikům a musí věnovat významnou pozornost z hlediska nebezpečí legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu po celou dobu trvání smluvního vztahu. Typicky se mezi vysoce rizikové klienty řadí politicky exponované osoby, osoby se zemí usazení v rizikové jurisdikci či osoby, které byly v minulosti pravomocně odsouzeny za určitý druh zločinu, jež může být spojen i s praním špinavých peněz (například odsouzení za korupční jednání). Některé pojišťovny zařazují osoby, které byly v minulosti odsouzeny za korupční jednání či praní špinavých peněz, do kategorie nepřijatelný klient. Obecně je rizikovost u odsouzených klientů posuzována na základě dalších kritérií, jako je například délka doby, která uplynula od času odsouzení nebo rozsah trestných činů, kterých se osoba dopustila.

Příklad: Klient se v době obchodního vztahu stane politicky exponovanou osobu. Pojišťovna tak musí zvýšit rizikový profil klienta na vysoce rizikový, jelikož z PEO pozice vychází i zvýšené riziko možného praní špinavých peněz. Specializovaný AML tým tak musí klienta prověřit veřejnými zdroji a zjistit přibližný objem majetku klienta – jedná se o zákonnou povinnost. Pokud není zaměstnanec schopen určit objem majetku pomocí veřejných zdrojů, je od klienta vyžadována součinnost, ve které jej musí určit. Většina pojišťoven mají speciální formuláře, které jsou klientovi zaslány s žádostí o vyplnění⁶⁴. Pokud jej klient odmítne vyplnit, jedná se o nesoučinnost ze strany klienta a klient je nahlášen na Finanční analytický úřad.

⁶⁴ Pravdivost údajů stvrzují svým podpisem, na což jsou na formuláři upozorněni. Jedná se svým způsobem o čestné prohlášení ke zdroji majetku politicky exponované osoby

7.1.5. Nepřijatelný klient

Pojišťovny nesmí uzavřít smluvní vztah s osobou, na kterou jsou uvaleny zákonné sankce (osoba sankcionovaná). Další faktory pro zařazení klienta do kategorie nepřijatelný si určují jednotlivé instituce samy. Jak již bylo výše zmíněno, některé pojišťovny odmítají uzavřít smluvní vztah s osobami, které byly v minulosti pravomocně odsouzeny za ML anebo by smluvní vztah mohl znamenat poškození reputace dané společnosti. Na českém trhu se taktéž vyskytují pojišťovny, jež neuzavřou smluvní vztah s osobou, která v minulosti proti dané společnosti nějakým způsobem provinila a způsobila jí škodu.⁶⁵ Je důležité podotknout, že pojišťovny nesmí ze zákona vypovědět trvajících smluvní vztah⁶⁶ a tak mohou mít v portfoliu i klientelu, která má přidělen nepřijatelný profil v případě, kdy se klient stal nepřijatelným v průběhu obchodního vztahu. Smlouva těchto klientů zůstává v platnosti, ale v případě projevu zájmu o sjednání další smlouvy, je jejich žádost zamítnuta.

Příklad: Osoba, která byla v minulosti odsouzena za pojistný podvod proti pojišťovně Y, projeví zájem o uzavření nové smlouvy u totožné společnosti. Společnost Y ale považuje za nepřijatelného klienta takovou osobu, která ji v minulosti způsobila protizákonně majetkovou újmu pojistným podvodem. Vzhledem k tomu, že je osoba v interních systémech evidována jako nepřijatelný klient z důvodu pojistného podvodu, rozhodne se pojišťovna vznik smluvního vztahu odeprít.

7.2. Rizikové faktory ovlivňující rizikový profil klienta

Jak bylo již výše zmíněno, každá pojišťovna má vydefinované jiné faktory, které považuje za rizikové. To, co jedna pojišťovna považuje za rizikový faktor, nemusí přímo znamenat, že na něj tak pohlíží i jiná instituce. AML legislativa definuje pouze některé rizikové faktory (politickou exponovanost osoby, trvalá adresa klienta v rizikové jurisdikci atd.) ale taktéž dává jednotlivým povinným osobám možnost, vydefinovat si vlastní další rizikové faktory, než sama uvádí.

⁶⁵ PŘ. páchala pojistné podvody, čímž pojišťovně způsobila škodu

⁶⁶ Pokud trvá déle než 2 měsíce

Rizikové faktory, jež jednotlivé instituce zohledňují při hodnocení rizikového profilu, musí vždy uvést ve vlastním hodnocení rizik. Pokud je instituce součástí skupiny, musí ve svém hodnocení rizik zohlednit nejen rizika vydefinovaná zákonem a národním hodnocením rizik, ale taktéž rizikové faktory, které určí skupina.

Při definování rizikových faktorů musí povinné osoby brát v potaz řadu různých hledisek. Například by měla zohlednit klientelu, na kterou primárně cílí, dále rizikovost produktu, tedy jak dalece může být produkt zneužit pro AML/CTF ale i rizikovost distribučních kanálů.⁶⁷ Jako pomůcka pro definování rizikových faktorů slouží povinným osobám i příloha č. 2 AML zákona. Ta obsahuje demonstrativní výčet určitých rizikových faktorů. Rizikové faktory zde rozděluje do tří základních kategorií, pod které uvádí jednotlivé příklady. První skupinou jsou rizikové faktory spojené přímo s osobou klienta. Zde zákon odkazuje na rizikovost se zemí usazení ale i na povolání a podnikání klienta.⁶⁸ Ve druhé skupině se zákon zaměřuje na riziko spojené s typy produktů, služeb, transakcí a distribučních kanálů. Zde jsou uvedeny jako příklady – využívání specifických produktů s vyšším rizikem zneužití AML/CTF, využívání hotovostních plateb, platby z účtu třetích osob atd. Poslední skupinou demonstrativních rizik jsou faktory zeměpisného rizika. Zákon zde udává výčet faktorů, které by měli být zohledněny v případě, kdy se povinná osoba rozhodne vytvořit si vlastní seznam rizikových zemí, tedy seznam, který kromě Evropskou unií vydefinovaných států, zahrnuje i další státy. V potaz by povinná osoba měla brát účinnost systému AML/CTF daného státu, míru korupce, uvalené sankce a embarga, daňové ráje ale i státy, které jsou spojovány s teroristickými činnostmi nebo jejich podporou.

Jak už bylo výše zmíněno, každá instituce může mít jiné rizikové faktory a může jim přiřkládat jinou váhu. Obecně se dá ale říct, že čím více rizikových faktorů se s osobou klienta pojí, tím vyšší rizikový profil mu je přidělen. Detailně jsou rizikové faktory rozpracované v následující kapitole.

⁶⁷ Např. jak moc umožňují distribuční kanály zneužití identity atd.

⁶⁸ U některých povolání je zvýšené riziko získání nelegálních zisků. Například se jedná o krupiéry, soudce, rozhodčí (vyšší riziko získání financí z přijetí úplatku) atd.

8. Hodnocení rizik

Jak už bylo dříve v kapitole Legislativa v oblasti AML naznačeno, je povinností těch povinných osob, které mají také povinnost mít písemný systém vnitřních zásad, vypracovat i vlastní písemné hodnocení rizik legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Tato povinnost vyplývá z § 21a) AML zákona. Součástí jsou vždy identifikována rizika, která se mohou ve spojitosti s podnikáním dané povinné osoby vyskytnout. *„Hodnocení ML/CTF rizik musí přinejmenším obsahovat rizikovou kategorizaci typů klientů s ohledem na rizikové faktory a také rizikovou kategorizaci produktů a s nimi souvisejících služeb, které mohou být zneužity k legalizaci výnosů z trestné činnosti či financování terorismu“*.⁶⁹ Na hodnocení rizik navazuje systém vnitřních zásad, ve kterém jsou popsány a formulované znaky poukazující na podezřelý obchod a popsány postupy jak povinná osoba naplňuje zákonem stanovené povinnosti plynoucí z AML legislativy⁷⁰. Některé instituce mají pro lepší přehlednost tyto dvě dokumentace spojené.

Při posuzování rizik a tvorbě vlastního hodnocení rizik musí být brán v potaz výsledek národního i nadnárodního hodnocení rizik, typ poskytovaných obchodů a služeb, typ klientely a v poslední řadě hodnota obchodu. Dále plyne zákonná povinnost hodnocení rizik v pravidelných intervalech aktualizovat, a to z důvodu vzniku nových AML/CTF hrozeb, které mohou v rámci činnosti dané instituce nastat.

V této kapitole vytvořím vlastní obecné hodnocení rizik pro pojišťovny, které poskytují AML relevantní produkty, tedy produkty investičního životního pojištění, rizikového životního pojištění, kapitálové životního pojištění. Aby došlo k hlubšímu popisu jednotlivých opatření, které vyplývají pro pojišťovny z legislativních předpisů, bude níže uvedené hodnocení rizik obsahovat jak jednotlivá rizika/rizikové faktory, tak i popis postupů, které pojišťovny aplikují, aby došlo

⁶⁹ Hodnocení rizik: Hodnocení rizik povinných osob. *Www.financnianalytickyrad.cz* [online]. [cit. 2022-08-10]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyrad.cz/hodnoceni-rizik-povinnych-osob>

⁷⁰ Může se jednat o pravidelný monitoring plateb, pravidelný screening portfolia skrze databáze sankcionovaných osob či databáze obsahující výčet politicky exponovaných osob atd.

k jejich eliminaci nebo limitaci. Obecně jsem popsala některé kroky pojišťoven při naplňování legislativních povinností již v kapitole Legislativa v oblasti AML, kdy jsem pod vybrané zákonné povinnosti uvedla i příklad z oblasti pojišťovnictví.

Produkty penzijních společností jsou z hodnocení rizik a z celé diplomové práce vyňaty. Na penzijní společnosti se totiž nahlíží jako na specifickou oblast na pomezí mezi pojišťovnictvím a sektorem zaměřujícím se na investice a spoření, a to z důvodu parametrů jejich produktů – penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření.⁷¹ Na produkty penzijních společností se obecně hledí jako na méně rizikové produkty, než jsou produkty klasických pojišťoven, a to zejména z důvodu délky trvání obchodního vztahu. Jak už z názvu napovídá, penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření slouží k naspoření prostředků na penzi, a je zde předpoklad, že si klienti budou spořit v dlouhodobém horizontu. Předpokládá se, že o výplatu finančních prostředků si požádají v době, kdy mají již nárok na pobírání předdůchodu či klasického důchodu. Pro legalizaci výnosů z trestné činnosti je typické, že pachatel se snaží zlegalizované prostředky získat co nejdříve na zpět, aby s nimi mohl již volně nakládat, a proto se produkty penzijních společností nejeví jako nejlepší volba pro zlegalizování nezákonně nabytých financí. Klienti penzijních společností ovšem mohou smlouvu vypovědět i dříve a získat tak zpět finanční prostředky před dosažením požadovaného věku na důchod. V případě dřívějšího ukončení ale přijdou o státní příspěvky, které jim přispívá ministerstvo financí, a tak většina klientů požádá o ukončení smlouvy až v důchodovém věku. Ač jsou tyto produkty specifické, i ony lze využít pro možnou legalizaci výnosů z trestné činnosti, a to právě z důvodu možného dřívějšího ukončení – z tohoto důvodu jsou penzijní společnosti zahrnuty i mezi povinné osoby ve smyslu AML zákona. Až na výjimky se tak níže uvedené rizikové faktory vyskytují i v hodnocení rizik penzijních společností.

Pro lepší pochopení problematiky rizikových faktorů jsou součástí mého hodnocení rizik i teoretické příklady, které mají napomoci k porozumění

⁷¹ Jednotlivé produkty penzijních společností mají také samostatné zákony: Zákon č. 427/2011 Sb. Zákon a doplňkovém penzijním spoření a zákon č. 42/1994 Sb. Zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením.

problematiky. Tyto případy nejsou v běžném hodnocení rizik pojišťoven zahrnuty. Na dané případy se musí pohlížet jako na doplňující informaci, která má čtenáři vytvořit lepší představu o dané problematice. Případy/ukázky jsou proto jako doplňující informace napsány kurzívou.

Hodnocení rizik legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu a mezinárodních sankcí Pojišťovny XX

Použité zkratky:

AML/CTF	Anglická zkratka pro „anti-money laundering/countering the financing of terrorism“, tj. boj proti praní špinavých peněz (neboli legalizaci výnosů z trestné činnosti) a financování terorismu.
AML zákon	Zákon č. 253/2008 Sb. <i>Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu</i>
ČNB	Česká národní banka
FATF	Financial Action Task Force - „Finanční akční výbor je mezinárodní mezivládní organizace, mající celosvětový vliv při vytváření standardů a hodnocení jurisdikcí v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu.“ ⁷²
FAU	Finanční analytický úřad
FO	Fyzická osoba
KYC – princip	Know your customer – poznej svého klienta
ML	Money laundering – praní špinavých peněz
OPO	Oznámení podezřelého obchodu
PEO / PEP	Politicky exponovaná osoba/politically expose person
PFO	Podnikající fyzická osoba
PO	Právnícká osoba
PS ŽP	Pojistná smlouva životního pojištění
Sankční zákon	Zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů
SVZ	Systém vnitřních zásad – dokumentace popisující jednotlivá opatření, postupy a systémové procesy přijaté povinnou

⁷² Mezinárodní spolupráce a instituce. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-institute>

	osobou pro eliminaci, limitaci či včasnou detekci vydefinovaných rizik
TF	Terorism financing – financování terorismu

Úvod

V rámci vytvoření efektivního systému boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu je důležité nejprve umět rizika identifikovat a ohodnotit neboli určit, které riziko je přípustné, a které by mohlo mít zásadní dopady na funkčnost systému. Až na základě detekce rizik je možné vytvořit prostředí a nastavit procesy, která budou daným rizikům předcházet nebo je eliminovat, či alespoň z části limitovat. Na základě výsledku posouzení přijatelnosti jednotlivých rizik přijímají/implementují povinné osoby⁷³ opatření pro nastavení kontrolních procesů a alokaci finančních a lidských zdrojů pro účinné AML/CTF.

V rámci vypracování dokumentace Hodnocení rizik se riziko (na základě metodiky FATF a Národního hodnocení rizik) člení na tři komponenty: hrozby, zranitelnosti a důsledky.⁷⁴ Cílem hodnocení rizik je zejména rizika identifikovat, porozumět jim a posoudit je. Implementaci jednotlivých opatření ke zmírnění vydefinovaných rizik se věnuje zejména dokumentace SVZ, která podrobně popisuje procesy a systémové změny přijaté pro eliminaci rizik.

Účel zpracování

Pojišťovna XX jako povinná osoba v souladu se zákonnými předpisy, uznávanými standardy v oblasti AML/CTF provádí identifikaci a hodnocení rizik legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu a porušení mezinárodních sankcí, která mohou nastat v rámci její činnosti. Součástí hodnocení jsou mitigační opatření, jejichž prostřednictvím Pojišťovna XX, jakož to povinná osoba ve smyslu AML zákona, uvedená rizika řídí. Závěrem dokument uvádí residuální rizika ve vazbě na aplikovaná opatření. Hodnocení rizik je vytvořeno na základě povinnosti vyplývající z § 21a AML zákona.

⁷³ Ve smyslu AML zákona, pro které platí povinnost vypracovat písemné hodnocení rizik

⁷⁴ ZPRÁVA O DRUHÉM KOLE PROCESU NÁRODNÍHO HODNOCENÍ RIZIK PRANÍ PENĚZ A FINANCOVÁNÍ TERORISMU. *Finanční analytický úřad* [online]. [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/files/druha-nra-verejna-verze.pdf>

Základní informace o instituci

Pojišťovna XX je česká pojišťovna, která byla založena v roce 2015. Jedná se o samostatnou⁷⁵ pojišťovnu zaměřující se pouze na smlouvy životního pojištění. Ke dni vypracování hodnocení rizik činilo portfolio pojišťovny 482 000 aktivních smluv životního pojištění s ročním předepsaným pojistným 450 100 000 Kč.⁷⁶

Produkty Pojišťovny XX

Riziková životní pojištění: jedná se o pojištění bez spořicí složky, veškeré pojistné je užito ke krytí pojistných rizik a poplatků pojišťovny. Klient tedy hradí pojistné pouze pro krytí smluvených rizik. Krytými riziky jsou zpravidla úraz, nemoc nebo úmrtí pojištěného. V případě ukončení smluvního vztahu se klientovi nevyplácí žádné finance, pokud nebyla smlouva ukončena z důvodu úmrtí pojištěného.

Kapitálová životní pojištění: Kapitálové životní pojištění je jedním z typů rezervotvorného pojištění. Jedná se o pojištění se spořicí složkou, kdy část pojistného je využita pro krytí pojistných rizik a poplatků pojišťovny, a další část zahrnuje pojištění pro případ dožití smlouvy. V případě ukončení smluvního vztahu se klientovi vyplácí pojistná částka pro případ dožití smlouvy i s podílovými výnosy. U kapitálového pojištění dosahují podílové výnosy nižšího zhodnocení, ale jsou pojišťovnou garantovány. U kapitálového pojištění jsou umožněny mimořádné vklady a výběry za dodržení specifických podmínek, které má každý podtyp kapitálového pojištění nadefinované jinak.

Investiční životní pojištění: Investiční životní pojištění je druhým typem rezervotvorného životního pojištění. Jedná se o pojištění se spořicí složkou, kdy část pojistného je využita pro krytí pojistných rizik a poplatků pojišťovny a další část

⁷⁵ Není součástí žádného nadnárodního koncernu / Skupiny jako společnosti Kooperativa, Generali atd. Nemusí se tedy řídit interními předpisy a zásadami své mateřské společnosti.

⁷⁶ Roční předepsané pojistné je souhrn plateb předepsaných klientům za rok.

financí směřuje na investice. V případě ukončení smluvního vztahu se klientovi vyplácí vyrovnání z investiční složky. Zhodnocení bývá zpravidla vyšší než u kapitálového pojištění, ale není garantováno. U investičního pojištění jsou umožněny mimořádné vklady a výběry za dodržení specifických podmínek, které má každý podtyp investičního pojištění nadefinované jinak.

Metodika zpracování

Při hodnocení byly v souladu s § 5 odst. 3) Vyhláškou ČNB č. 67/2018 Sb. zohledněny níže uvedené legislativní a podpůrné dokumenty:

- a) Národní hodnocení rizik vypracované v souladu s § 30a) AML zákona a evropské hodnocení rizik vypracované Evropskou komisí,
- b) metodické a výkladové materiály ČNB a FAÚ,
- c) informace poskytované FAÚ a orgány činnými v trestním řízení
- d) informace získané při identifikaci a kontrole klienta a dále dostupné interní a externí zdroje
- f) Doporučení FATF, a dalších veřejně dostupná data a informace, včetně podpůrných materiálů poskytnutých ze strany ostatních útvarů pojišťovny⁷⁷.

Konkrétní postup zpracování jednotlivých částí hodnocení rizik je stručně představen v úvodu každé části. Obecně platí, že Pojišťovna XX staví hodnocení inherentních rizik zejména na kvalitativním základě postaveném na odbornosti pracovníků týmů zaopatřující AML/CTF a sankční kontroly. Toto kvalitativní posouzení je pak opřeno o dostupná data k jednotlivým rizikovým faktorům. V rámci hodnocení inherentních rizik nelze postihnout veškeré možné kombinace rizikových faktorů. Obecně lze však říci, že pokud u konkrétního hodnoceného obchodu dojde ke kombinaci rizikových faktorů, jeho rizikovost se zvyšuje a je nutné aplikovat zvláštní mitigační opatření.

⁷⁷ Zejména data od analytického útvaru, zaměřeného na kontrolní činnosti v oblasti AML/CTF ve spolupráci s produktovým managementu životního pojištění.

Obecná klasifikace rizika využívána v rámci Hodnocení rizik

<i>Úroveň rizika</i>	<i>Hodnocení rizika dle přijatelnosti dopadů rizika na společnost</i>
Nízká úroveň	Rizika, která v případě selhání kontrolních opatření povinné osoby představují zanedbatelné negativní dopady na společnost.
Střední úroveň	Rizika, která v případě selhání kontrolních opatření povinné osoby představují nezanedbatelné negativní dopady na společnost.
Vysoká úroveň	Rizika, která v případě selhání kontrolních opatření povinné osoby představují závažné negativní dopady na společnost,

Hodnocení rizika legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu a porušení mezinárodních sankcí

Identifikace rizik:

Pro vypracování předpisu Hodnocení rizik je potřeba rizika nejprve identifikovat. Pojišťovna XX při identifikaci níže uvedených rizik brala v potaz rizika vydefinovaná AML legislativou a Národním hodnocením rizik. Jako další zdroj použila také podněty od interních týmů, které se při své činnosti mohou setkat s podezřelými obchody či indikátory je naznačující. Níže uvedený výčet typologií hrozeb byl sestaven na základě 2 kritérií, a to četnosti a závažnosti ML/CTF.

Rizikové faktory:

V souvislosti se službami a obchody Pojišťovny XX se vyskytuje řada rizikových faktorů, které mohou nasvědčovat možné legalizaci výnosů z trestné činnosti, financování terorismu, anebo porušování mezinárodních sankcí. Na základě identifikovaných rizik byla daná rizika rozdělena do několika kategorií – rizikových faktorů, dle potenciálního výskytu rizika, tedy dle toho, s čím se dané riziko pojí. Níže uvedené rizikové faktory jsou inherentní povahy. Jedná se tedy o rizika, která neberou v úvahu opatření snižující zranitelnost společnosti, což se projevuje i do výsledného posouzení daného rizikového faktoru. U každého rizikového faktoru je popsáno i opatření, které Pojišťovna XX přijala, aby dané riziko snížila.

Hodnocení inherentních rizik a mitigační opatření

Rizikové faktory spojené s produktem určitých typů životního pojištění

Ve spojitosti s nabízenými produkty Pojišťovnou XX byly identifikovány níže uvedená zranitelná místa a z nich vyplývající inherentní rizika:

1. Produkty umožňující mimořádné vklady a výběry:

Pojišťovna XX nabízí u určitých produktů možnost mimořádných vkladů, tedy vložení financí nad rámec sjednaného pojistného. Mimořádné výběry zase umožňují vybrat určitou část financí ještě před dožitím smlouvy, čímž se vytváří prostor pro potenciální praní špinavých peněz, a to z důvodu urychlení navrácení investic ještě před ukončením obchodního vztahu.

Opatření:

- *Automatický monitoring a detekce četnosti mimořádných vkladů a výběrů:* Pojišťovna XX monitoruje četnost mimořádných vkladů a výběrů. Pokud se u klienta⁷⁸ v průběhu jednoho roku objeví více jak čtyři mimořádné vklady či výběry jakékoli částky, dojde k prověření klienta dle veřejných i neveřejných zdrojů, které má společnost k dispozici, případně je na klienta podán dotaz do bankovní instituce, ze které jsou finance zasílány s žádostí o sdělení, zda k němu neevidují negativní informace z pohledu ML/CTF, anebo zda na bankovním účtu nedetekovaly podezřelé transakce.
- *Stanovení výše limitů jednorázových vkladů a výběrů, u kterých musí být nerizikovost platby před vyplacením či připsáním na smlouvu potvrzena zaměstnancem specializovaného týmu provádějícího AML/CTF prověrky klientů (dále jen zaměstnanec):* Zaměstnanec provede prověření klienta veřejnými zdroji⁷⁹, případně dožádá od klienta dokumentaci dokládající legální zdroj prostředků, které si chce na smlouvu vložit.

⁷⁸ Klienti mohou mít u jedné společnosti více smluv životního pojištění. Monitoring se tedy zaměřuje na četnost mimořádných výběrů a vkladů k osobě jednoho klienta, nikoli pouze na četnost mimořádných vkladů a výběrů na jedné smlouvě.

⁷⁹ Prověří, zda se ke klientovi ve veřejných i interních zdrojích nevyskytují negativní informace relevantní pro AML. Dále prověří podnikání klienta a potenciální vazby klienta na podezřelé osoby.

- *Zákaz příjmu hotovostních vkladů a plateb:* Na hotovostní platby se pohlíží jako na vysoce rizikový faktor, a tak je s cílem snížit riziko přestala Pojišťovna XX přijímat.
- *Možnost mimořádného výběru až po 2 letech trvání obchodního vztahu:* Pachatelé legalizace výnosu z trestné činnosti se snaží nelegální finance zlegalizovat co nejrychleji, aby s nimi mohli nakládat jako s legálně nabytými. Proto jsou pro ně atraktivní produkty, které umožňují vybrat prostředky vložené na produkty pojišťovny po co nejkratší době platnosti pojištění. Z důvodu snížení rizika umožňuje Pojišťovna XX mimořádný výběr ze smlouvy až po 2 letech trvání obchodního vztahu. Tato skutečnost je popsána ve smluvních podmínkách, s kterými je klient seznámen před uzavřením obchodního vztahu a jejichž seznámení potvrzuje svým podpisem.

2. Návrh a přesun financí v rámci rezervotvorných pojištění:⁸⁰

Tyto produkty kromě pojištěných rizik garantují⁸¹ návrat či přesun finančních prostředků, které mohou pocházet z trestné činnosti, popřípadě jsou určeny k financování terorismu.

Opatření:

- *Stanovení výše limitů, kdy musí být nerizikovitost vyplacených financí potvrzena zaměstnancem specializovaného týmu provádějícího AML/CTF prověrky klientů (dále jen zaměstnanec):* Zaměstnanec provede kontrolu plateb klienta na daný produkt. V případě výskytu podezřelých transakcí nebudou finance vyplaceny a klient bude nahlášen na Finanční analytický úřad. Dále je klient prověřen veřejnými zdroji⁸² nebo je požádána o součinnost banka, aby potvrdila vlastníka

⁸⁰ Pojišťovna XX nabízí ve svém portfoliu produktů kapitálové životní pojištění a investiční životní pojištění, které se řadí pod tzv. rezervotvorná pojištění

⁸¹ V případě investičního pojištění může být návratnost investic i nulová v případě, kdy dojde k zainvestování investiční složky do neprofitujících podkladových aktiv. Zhodnocení investovaných financí záleží na stavu trhu v době dožití smlouvy.

⁸² Prověří, zda se ke klientovi ve veřejných i interních zdrojích nevyskytují negativní informace relevantní pro AML. Dále prověří podnikání klienta a potenciální vazby klienta na podezřelé osoby.

účtu, z kterého byly platby pojistného zasílány nebo na který má pojišťovna finance vyplácet.

- *Pravidelný monitoring plateb*: popsáno u rizikových faktorů spojených s finančními transakcemi klienta.

3. Produkty umožňující výplatu složenkou:

V případě výplaty (dožití, pojistného plnění), si může klient zvolit jako jednu z forem výplaty vyplacení prostředků složenkou. Z důvodu snížení rizik neumožňuje Pojišťovna XX výplatu přímo formou hotovosti.⁸³

4. Produkty umožňující rychlé ukončení obchodního vztahu a navrácení vložených financí (s finanční ztrátou i bez ní) před dožitím smlouvy:

Některé produkty umožňují navrácení části vložených financí i v případě dřívějšího ukončení smluvního vztahu.

Opatření:

- *Možnost vrácení určité části financí v případě předčasného ukončení smlouvy až po 2 letech trvání obchodního vztahu*: Pachatelé legalizace výnosu z trestné činnosti se snaží nelegální finance zlegalizovat co nejrychleji, aby s nimi mohli nakládat jako s legálně nabytými. Proto jsou pro ně atraktivní produkty, které umožňují vybrat prostředky vložené na produkty pojišťovny po co nejkratší době platnosti pojištění. Z důvodu snížení rizika umožňuje Pojišťovna XX navrácení části financí v případě ukončení smlouvy před dožitím až po 2 letech trvání obchodního vztahu. Pokud klient ukončí smlouvu dříve, nevzniká mu nárok na vyplacení části vložených financí. Tato skutečnost je popsána ve smluvních podmínkách, s kterými je klient seznámen před uzavřením obchodního vztahu a jejichž seznámení potvrzuje svým podpisem.

5. Možnost zneužití produktu subjektem, vůči kterému jsou vyhlášeny mezinárodní sankce:

Viz rizikové faktory spojené s osobou klienta.

⁸³ Pojišťovna XX ani nepřijímá hotovostní platby, tudíž na pobočkách ani nemá hotovostní rezervy pro vyplacení.

6. Platby pojistného (včetně mimořádný vkladů) mohou zasílat třetí strany (osoba odlišná od pojistníka):

Na smlouvy mohou zasílat finance i osoby odlišné od pojistníka.

Opatření:

- Pojišťovna nemá ve většině případů informaci o majiteli účtu, z které jsou finance zasílány⁸⁴ Jako opatření má Pojišťovna XX vytvořený automatický monitoring a detekce četnosti účtů, ze kterých je smlouva hrazena. Pokud se na jednu smlouvu hradí finanční prostředky z více jak čtyř účtů v období jednoho roku a pokud zaslané finance v období jednoho roku překročí částku 50 tisíc Kč, je smlouva předána na posouzení zaměstnancem pojišťovny, zda se nejedná o podezřelý obchod.⁸⁵

7. Možnost výplaty dožití smlouvy, mimořádného výběru a pojistného plnění i přeshraničně.

Opatření:

- *Kontrola všech odchozích výplat mimo EU*⁸⁶: Pojišťovna XX umožňuje i přeshraniční vyplácení finančních prostředků. Aby nedošlo ke zneužití produktů pojišťovny pro legalizaci výnosů z trestné činnosti, financování terorismu či porušení závazných sankčních nařízení, jsou kontrolovány všechny přeshraniční výplaty zaměstnancem specializovaného týmu činícího AML/CTF prověrky klientů. Probíhá zde kontrola na sankce banky příjemce, ověření platnost IBAN a SWIFT code za pomoci veřejných zdrojů⁸⁷ a dále prověrka klienta. V případě vyšší výplaty či vyššího rizikového profilu klienta je u klienta provedena celková prověrka financí vložených dle smlouvy i samotné osoby klienta.

⁸⁴ Informace o majiteli účtu získává prostřednictvím součinnosti s bankou, v které je účet plátce pojistného veden

⁸⁵ Částka 50 tisíc Kč je stanovena z důvodu daňové úlevy pro zaměstnavatele klienta. Na některé typy smluv životního pojištění přispívají klientům finance i zaměstnavatelé. Příspěvky zaměstnavatele jsou do částky 50 tisíc Kč jsou osvobozeny od daně z příjmů a dalších odvodů. Monitoring je limitován také 4 účty. Je zde předpoklad, že klienti mají více jak jeden účet. Také musíme kalkulovat s možností, že pojistné může uhradit klientovi i partner či příbuzný. Počet účtů pro kontrolu byl tedy stanoven na 4 i z důvodu personálních kapacit.

⁸⁶ Státy v EU mají díky legislativě sjednocené standardy v oblasti AML:

⁸⁷ Existují webové stránky umožňující ověření, zda je IBAN či SWIFT code platný (př. <https://www.iban.com/iban-checker>, <https://wise.com/cz/swift-codes/bic-swift-code-checker>)

8. Jednorázové životní pojištění:

Dalším rizikovým produktem jsou tzv. jednorázová investiční životní pojištění, které jsou uhrazeny pouze jednou platbou a ta je ve většině případů v řadech statisíců. Po uplynutí pojistné doby jsou finance klientovi opět navraceny. Tyto produkty fungují jako určitá forma investice a klientovi se finance vracejí i s úroky.

Opatření:

- *Kontrola jednorázově vložených financí:* U tohoto produktu probíhá kontrola při vzniku obchodního vztahu, a to jak vložených financí, tak klienta. Klient je prověřen z veřejných zdrojů a v případě vložení vyšší částky⁸⁸ požádán o doložení zdroje prostředků.⁸⁹
- *Kontrola na výplatě finančních prostředků:* Dále zde probíhá kontrola na ukončení obchodního vztahu, kde je kontrolován účet, na který se vyplácí za součinnosti banky.

Při hodnocení Rizikových faktorů spojených s produktem určitých typů životního pojištění (dále též „ŽP“) bylo vycházeno z interních zdrojů společnosti XX a odborných externích zdrojů. Částečně lze inherentní riziko faktoru Produkt definovat prostřednictvím následující škály kategorizující produkty ŽP pro potřeby hodnocení:

1. produkty ŽP, jejichž účelem je výhradně pojistná ochrana, nikoliv akumulace finančních prostředků: (nízké riziko) = není nutné aplikovat zvláštní mitigační opatření nad rámec standardních kontrolních mechanismů
2. produkty ŽP, jejichž účelem je nejen pojistná ochrana, ale také akumulace finančních prostředků - (např. lze provést mimořádný vklad nad rámec běžně placeného životního pojištění (střední riziko) = je nutné aplikovat mitigační opatření

⁸⁸ Pojem vyšší částka se odvíjí od samotného rizikového profilu klientu – viz příloha č. 1.

⁸⁹ Za doklad doložení prostředků může být považováno: rozhodnutí o dědictví (v případě deklarování zdroje prostředků z dědictví), výplatní páska, daňové přiznání, prodejní smlouva, výroční zpráva případně PO atd.

3. produkty ŽP, jejichž účelem je zejména akumulace finančních prostředků (např. jednorázové životní pojištění (střední riziko)) = je nutné aplikovat zvláštní mitigační opatření.

Závěr a zhodnocení rizikovosti:

Rizikové faktor spojené s produkty určitých typů životních pojištění byl na základě provedené analýzy hodnoceny na **střední úrovni rizikovosti**, před přijetím mitigačních opatření:

Rizikové faktor spojené s produkty určitých typů životních pojištění byl na základě provedené analýzy hodnoceny na **nízké úrovni rizikovosti**, po přijetí mitigačních opatření:

Příklad: Klient pojišťovny projevil zájem o založení nového Jednorázového investičního pojištění. Na smlouvu chce vložit finance ve výši 1 milión Kč a jako zdroj prostředků uvede prodej nemovitosti. Vzhledem k částce a k typu pojištění je případ předán na zaměstnance specializovaného týmu činného AML/CTF prověrky klientů. Nejedná se o nového klienta (má již sjednané kombinované životní pojištění) a tak je klient prověřen jak interními, tak externími zdroji. Klient doloží prodejní smlouvu stvrzující jeho prohlášení o zdroji majetku. Ke klientovi nejsou nalezeny žádné negativní informace relevantní pro AML/CTF, a tak smlouva může být sjednána bez dalšího opatření.⁹⁰

⁹⁰ Klientovi nemusí být zvýšen rizikový profil na vyšší a systému může být evidován pouze jako běžný klient.

Rizikové faktory spojené s distribučními kanály

Ve spojitosti s distribučními kanály se vyskytuje řada rizikových faktorů. Na tuto problematiku upozorňuje i Finanční analytický úřad, který za nejrizikovější považuje vznik obchodního vztahu bez fyzické přítomnosti klienta, zejména z hlediska rizika zneužití identity. Z důvodu snížení rizik spojených s distribučními kanály má Pojišťovna XX následující pravidla pro vznik nového obchodního vztahu (sjednání nové smlouvy), a pro ukončení obchodního vztahu (dožití smlouvy, ukončení smlouvy).

Pravidla pro vznik obchodního vztahu:

1. Nová smlouva může být sjedná pouze za fyzické identifikace klienta nebo jeho odpovědného zástupce, který pravomoc zastupování musí doložit plnou mocí či jiné oficiální dokumenty jej k tomu opravňující.
2. Smlouvu si může klient sjednat pouze na pobočce Pojišťovny XX, anebo prostřednictvím vnitřní distribuční sítě⁹¹. Pojišťovna XX nemá externího obchodního zástupce. V obou případech musí být provedena fyzická identifikace klienta dle pravidel AML zákona.

Pravidla pro ukončení obchodního vztahu/pravidla pro mimořádný výběr ze smlouvy za předpokladu, že to daný produkt povoluje:

1. Žádost klienta o ukončení smluvního vztahu/o mimořádný výběr prostředků ze smlouvy, může být sepsána s obchodním zástupcem Pojišťovny XX, který s klientem provede kromě sepsání žádosti i identifikaci.
2. Žádost klienta o ukončení smluvního vztahu může být zaslána poštou ale v případě, že obsahuje zprostředkovanou identifikaci, která je provedena například notářem nebo na pobočkách Czech pointu.

Vzhledem k rozvoji informačních technologií a celkové digitalizace společnosti, probíhá vývoj interních systémů, které budou schopné akceptovat i identifikaci klienta pomocí Bank ID a přijímání žádostí od klientů prostřednictvím datových

⁹¹ Pojišťovací zprostředkovatelé jsou přímo zaměstnanci Pojišťovny XX.

zpráv. Rizikové prvky tohoto druhu distribučního kanálu budou zohledněny v dalším hodnocení rizik, které bude provedeno po dokončení vývoje dané funkcionality.

Závěr a zhodnocení rizikovosti:

Rizikový faktor Distribuční kanál byl v rámci provedené analýzy hodnocen na **nízké úrovni rizikovosti**.

Rizikové faktory spojené s osobou klienta

Další skupina rizikových faktorů nasvědčujících podezřelý obchod se pojí přímo s osobou klienta. Pojišťovna XX se řídí zásadou „Poznej svého klienta⁹²“, a tak zjišťuje jeho finanční možnosti, rodinné či jiné vazby a další relevantní informace z pohledu AML. Díky těmto informacím se následně vytváří rizikový profil klienta a dle výskytu rizikových faktorů upravuje i vlastní přístup k němu. V případě výskytu některých níže uvedených faktorů se pak dle nastaveného rizikového profilu klienta upravuje například monitoring plateb klienta a obecně na něj hledí s vyšší obezřetností.

Chování klienta

1. Nervozita a strach

Pokud se klient při vzniku obchodního vztahu chová nervózně bez jakéhokoli relevantního důvodu může se jednat o jeden z faktorů, které může znamenat potenciální podezřelý obchod. Pokud se u tohoto faktoru objeví další podezřelé faktory, jako je například pochybnost o pravosti předložený dokumentů k identifikaci, je klient prověřen a v případě pochybností podáno ohlášení podezřelého obchodu.

Opatření:

- *Školení distributorů pojištění v oblasti AML:* Distributoři i ostatní zaměstnanci pojišťovny, kteří se během své práce mohou setkat s nějakým prvkem naznačujícím potenciální praní špinavých peněz, musejí jednou ročně absolvovat školení na problematiku AML. Během školení se seznamují s AML/CTF problematikou a zejména s tím, jak odhalit potenciální podezřelý obchod a jak a kam jej nahlásit.

2. Odmítnutí identifikace:

V případě, kdy se klient odmítne podrobit identifikaci nebo alespoň je z jeho strany zjevná nechuť předložit své doklady totožnosti, dává tím najevo, že nechce, aby byla známa jeho totožnost, což může nasvědčovat tomu, že něco skrývá,

⁹² Zásada Know your customer

anebo se vůbec nejedná o osobu, za kterou se vydává. Může se ale také jednat o případ „bílého koně“, který byl k uzavření smlouvy svým jménem donucen.

Opatření:

- *Neuskutečnění obchodu:* S klientem, který se na vzniku obchodního vztahu odmítne podrobit identifikaci, není obchod uzavřen. Pokud se odmítne podrobit identifikaci v průběhu obchodního vztahu, například u žádosti o mimořádný vklad či výběr, není jeho žádosti vyhověno. Smlouva, ze které se snažil klient peněžní prostředky vybrat nebo je na ni vložit, je prověřena z hlediska možného podezřelého obchodu⁹³ a případ je nahlášen na FAU. V případě odmítnutí identifikace při žádosti o výběr financí ze smlouvy, se může se jednat o podvodné jednání ve snaze získat prostředky ze smlouvy, ač na ně žadatel, který se odmítl podrobit identifikaci, neměl nárok. V případě odmítnutí identifikaci při vložení vyššího obnosu na smlouvu prostřednictvím mimořádného vkladu se zase může jednat o snahu zlegalizovat nelegálně nabyté zisky prostřednictvím osoby, na kterou je smlouva psána.

3. Pochybné doklady totožnosti:

V případě, že má obchodní zástupce pochybnost o pravosti dokladů, musí tuto informaci nahlásit. Může se jednat o snahu podvodného uzavření smlouvy, kdy se klient vydává za jinou osobu a jeho cílem může být zneužití produktu k praní špinavých peněz, k financování terorismu anebo obcházení sankcí.

Opatření:

- *Kontrola dokladu totožnosti:* Obchodní zástupci a zaměstnanci Pojišťovny XX ověřují vždy platnost dokladů i podobu klienta s fotografií na občanském průkazu. Pokud by byla pochybnost o totožnosti klienta, může obchodní zástupce požadovat doložení i jiného dokladu totožnosti, na kterém je uvedena fotografie, aby došlo k verifikaci identity jednající osoby.

⁹³ Dojde k prověření pojistníka, obmyšlených i pojištěných osob na smlouvě. Dále jsou zkontrolovány transakce na smlouvě.

4. Přehnaný zájem o určité parametry produktu:

Na klienta, který při uzavírání nové smlouvy životního pojištění jeví přehnaný zájem o informace zpětného vyplacení prostředků nebo možnosti mimořádných vkladů by mělo být nahlíženo s vyšší obezřetností, a to zejména i v případě, kdy se ve spojitosti s klientem objeví i další rizikové faktory.

Opatření:

- *Zvýšení rizikového profilu:* Klientovi je zvýšen rizikový profil a v průběhu obchodního vztahu je častěji monitorován⁹⁴, zejména pak jeho finanční transakce z důvodu zvýšeného potenciálního rizika zneužití produktu k praní špinavých peněz (viz rizikové faktory spojené s finančními transakcemi).

Příklad: Na pobočku se dostaví potenciální klient zanedbaného zevnějšku se zájmem založit si investiční životní pojištění na dobu 5 let s možností mimořádných výběrů a vkladů. Během sjednávání pojistné smlouvy je klient zřetelně nervózní. V průběhu identifikace je zjištěno, že trvalé bydliště klienta je na úřadě⁹⁵. Klient výslovně žádá o produkt, který umožňuje mimořádné výběry a vklady a platbu v hotovosti. Zaměstnancem mu je sděleno, že hotovostní platby již nejsou akceptovány. Po tomto sdělení požádá o chvilku strpení a odejde před pobočku, kde diskutuje s cizí osobou. Po chvíli se vrací a jeví stále zájem smlouvu sjednat.

Výše uvedený příklad vykazuje prvky podezřelého obchodu. Prvním rizikovým faktorem je zanedbaný vzhled a trvalá adresa na obecním úřadě. Tyto dvě indicie dohromady napovídají, že se jedná o člověka bez domova. Negativním signálem je i výslovná žádost o produkt s mimořádnými vklady a výběry. Tyto produkty totiž nejlépe umožňují rychlé „praní špinavých peněz“ právě formou výběrů a vkladů během trvání obchodního vztahu. Další rizikový faktor je nervozita, která sama o sobě moc nenapovídá ale ve spojitosti s konzultací klienta s třetí

⁹⁴ Monitoring: pravidelné kontroly samotné osoby klienta (zejména veřejnými zdroji, zda se ve spojitosti s ním neobjeví nějaké negativní informace relevantní pro AML/CTF.) i jeho plateb vložených na smlouvy.

⁹⁵ Trvalé bydliště na úřadě mívají osoby z několika důvodů. Může se jednat například o osoby, které bydlí v pronajatém bytě a majitel bytu jim nedovolí si na této adrese sjednat trvalé bydliště. Dalším okruhem osob bývají lidé bez domova ale taktéž lidé v exekuci či jiné dlužníky, kteří se tímto způsobem snaží uniknout výběru dluhů.

osobou, která do pobočky ani nevstoupila se jedná o zjevný znak podezřelého obchodu, kdy je klient využíván třetí osobou jako prostředník – bílý kůň.

Informace k osobě klienta

1. Negativní informace z veřejných zdrojů:

Za negativní informace z pohledu AML/CTF jsou považovány zejména různé korupční aféry nebo například vazba klienta na kontroverzní podnikatele. Stejná kontrola se provádí i v případě, kdy je klientem právnická osoba.

Opatření:

- *Pravidelný screening portfolia klientů vůči databázím s relevantními informacemi z pohledu AML/CTF problematiky a skrze databáze obsahující sankční seznamy:* Pojišťovna XX využívá automatický screening portfolia vůči veřejným databázím. V případě, kdy screening detekuje shodu, tedy kdy je klient pojišťovny evidován i v nějaké z databází využívaných pro screening, je případ předán k internímu posouzení. Zaměstnanec zkontroluje klienta, jeho transakce, využívané produkty a poté přehodnotí rizikový profil, případně nahlásí klienta na FAU.
- *Pravidelné kontroly klientů se zvýšeným rizikovým profilem:* Pojišťovna XX vede databázi s klienty, u kterých se vyskytl nějaký rizikový faktor. Klienti jsou zde rozděleni dle rizikových faktorů a dle výše rizikového profilu. Po uplynutí určitého časového úseku je nutné přezkoumat a přehodnotit, zda jsou rizikové faktory stále aktuální a zda je možné rizikový profil klienta snížit⁹⁶, ponechat⁹⁷ či zvýšit.⁹⁸ Časové úseky pro kontrolu jsou nastaveny dle stanoveného rizikového profilu klienta na níže uvedené lhůty:
 - a) Rizikový klient: každých 5 let
 - b) Vysoce rizikový klient: každé 4 roky
 - c) Nepřijatelný klient: každé 2 roky

⁹⁶ Př. klient byl veden jako rizikový z důvodu státního občanství v rizikové jurisdikci a v ČR pobýval na základě povolení k pobytu. Aktuálně má ale již pouze české občanství, a tak mu může být rizikový profil snížen.

⁹⁷ Rizikový faktor stále přetrvává

⁹⁸ Ke klientovi byly z veřejných zdrojů známy negativní informace – př. byl podezřelý z legalizace výnosu z trestné činnosti. Nyní již padlo pravomocné odsouzení, a tak mu pojišťovna zvýší rizikový profil na nepřijatelný klient.

Pojišťovna XX v pravidelných intervalech kontroluje informace o klientovi z veřejných zdrojů. V případě, že se ve spojitosti s klientem zjistí skutečnosti, které by mohly poukazovat na možné ML, dojde k přehodnocení rizikového profilu klienta a tím i úpravě přístupu pojišťovny k dané osobě.

2. Politická exponovanost klienta:

Status politicky exponovaných osob je spojen se zvýšeným rizikem možného praní špinavých peněz, a to z důvodu možné korupce či jiného zneužití pravomoci, které jsou s touto pozicí spojeny. Pojišťovny musí u těchto osob dbát zvýšené pozornosti a pravidelně aktualizovat dostupné informace o klientech se statutem PEO. Potenciální praní špinavých peněz je zejména hlídáno pravidelným monitoringem transakcí klienta.

V případě PO je kontrolována řídící i vlastnická struktura. Pokud se ve firmě na vyšší pozici vyskytuje PEO, musí být na PO, jakožto klienta, taktéž pohlíženo s vyšší obezřetností.

Opatření:

- *Pravidelné dotazování se klienta, zda je politicky exponovanou osobou:* Klient je na vzniku obchodního vztahu i na konci vždy dotazován, zda je politicky exponovanou osobou. Dále je dotaz na politickou exponovanost osoby taktéž součástí některých formulářů, a to zejména formuláře sloužícího pro AML kontroly⁹⁹
- *Zjišťování majetku politicky exponované osoby:* U politicky exponovaných osoba musí každá povinná osoba, tedy i Pojišťovna XX, zjišťovat rozsah majetku. Za tím to účelem je klientům zasílán formulář: Čestné prohlášení ke zdroji prostředků/majetku politicky exponované osoby, kde klient sděluje svůj přibližný rozsah majetku¹⁰⁰ a zdroje, ze kterých majetek pochází. Klient je podroben prověrce veřejnými i interními zdroji¹⁰¹ Pojišťovny XX pracovníkem týmu AML/CTF.

⁹⁹ Formulář se klientům zasílá v případě vyššího mimořádného vkladu a slouží jako vyjádření klienta ke zdroji vkládaných prostředků. V případě pochybností o zdroji je klient požádán i doložení dokumentace potvrzující zdroj prostředků (prodejní smlouva, výplatní páska, daňové přiznání, notářské rozhodnutí o dědictví atd.)

¹⁰⁰ Nemovitosti, pojištění, spoření, investice atd.

¹⁰¹ Pracovník AML/CTF tým se zaměřuje zejména na podnikání klienta, vazby klienta a negativní informace relevantní pro AML/CTF.

- *Zvýšení rizikového profilu klienta na vysoce rizikový klient:* PEO osoby jsou v interním systému evidované jako vysoce rizikový klienti. Na vzniku obchodního vztahu je na ně aplikována zesílená identifikace a kontrola klienta a smlouva může být uzavřena¹⁰² pouze po schválení manažerem AML/CTF týmu¹⁰³. Dále jsou na ně aplikovány nižší limity pro kontrolu ze stran AML týmu, a obecně u nich dochází k pravidelnému monitoringu plateb (viz nestandardní transakční chování). Díky zvýšení rizikového profilu dojde i ke kontrole na výplatě finančních prostředků, jelikož vysoce rizikovému klientovi se prostředky vyplátí pouze po prověřce¹⁰⁴ ze strany týmu AML/CTF a po schválení výplaty nadřízeným.
- *Screening portfolia a výplat:* Pojišťovna XX provádí pravidelný screening portfolia klientů skrze databáze obsahující údaje o politicky exponovaných osobách a osobách s nimi spjatými¹⁰⁵. Shody nalezené v rámci screeningů jsou předány na tým AML/CTF k dalšímu prověření. Screening se provádí i v případě výplat¹⁰⁶ aby došlo k podchycení i případů, kdy se vyplácí osobě, jež není klientem a na žádosti o výplatu se za PEO neoznačila,¹⁰⁷ a byly tak podchyceny i případy, kdy může být klient pojišťovny prostředníkem pro legalizaci výnosů trestné činnosti.
- *Prescreening na seznamy politicky exponovaných osob:* Prescreening: Pojišťovna XX využívá funkcionalitu takzvaného prescreening. Klient je ve chvíli, kdy dochází ke sjednání prostřednictvím sjednavače automatickým procesem prověřen, zda se nevyskytuje ve veřejné databázi politicky exponovaných osob. V případě pozitivní shody¹⁰⁸ je případ předán týmu

¹⁰² Schválení platí i v případě výplat PEO

¹⁰³ Tím je naplněna povinnost dle AML zákona § 9a odstavce 4 písmene d. V případě nepřítomnosti manažera týmu je může být obchod schválen jeho zástupcem.

¹⁰⁴ Prověřují se zejména platby klienta (výše plateb, účty, z kterého jsou finance hrazeny, účet, na který se vyplácí), vazby klienta a informace z veřejných zdrojů, které by mohly nasvědčovat o potenciálním ML/CTF

¹⁰⁵ Příbuzenský vztah, vazba skrze podnikání či PO atd.

¹⁰⁶ Výplaty v případě dožití, nadlimitní výběry, výplaty obmyšlené osobě atd.

¹⁰⁷ Většina osob nezná definici politicky exponované osoby, a proto se řada klientů za ni neoznačí, ač jí jsou nebo se za ni naopak označí i v případě, kdy nesplňují zákonem stanovenou definici PEO.

Poznámka: z vlastní zkušenosti vím, že zhruba 95 % PEO prohlášení jsou mylná prohlášení z důvodu neznalosti definice PEO, a to jak ze strany zákazníka, tak obchodního zástupce.

¹⁰⁸ Prescreening vyhodnotí klienta jako politicky exponovanou osobu nacházející se v databázi PEO

AML/CTF k posouzení¹⁰⁹ a na klienta je uplatněna zesílená identifikace a kontrola klienta.

3. Sankce:

Pojišťovny i jiné povinné osoby dle AML zákona nesmějí uzavírat smlouvy s osobami, na které jsou uvaleny sankce závazné pro EU, a to ani s osobami, které mají k sankcionované osobě blízký vztah skrze podnikání či přímo rodinné vazby. Záleží samozřejmě přímo na typu sankcí.

Stejná pravidla se vztahují i na právnické osoby, které mají ve své řídicí či vlastnické struktuře sankcionované osoby, jež vlastní PO z více jak 25 %, anebo je podnik sám přímo sankcionován.

Opatření pro FO:

- *Prescreening na sankční seznamy:* Pojišťovna XX využívá funkcionalitu takzvaného prescreening. Klient je ve chvíli, kdy dochází ke sjednání prostřednictvím sjednavače automatickým procesem prověřen, zda se nevyskytuje na sankčním seznamu závazným pro Českou republiku. V případě pozitivní shody¹¹⁰ je případ předán týmu AML/CTF k posouzení¹¹¹ a případnému nahlášení osoby na FAU.
- *Screening portfolia a výplat:* Pojišťovna XX provádí pravidelný screening portfolia klientů skrze databáze obsahující sankční seznamy i vazby sankcionovaných osob na další FO i PO. Shody nalezené v rámci screeningu jsou předány na tým AML/CTF k dalšímu prověření. Screening se provádí i v případě výplat,¹¹² aby došlo k podchycení i případů, kdy se vyplácí osobě, která není klientem.

Opatření pro PO:

- *Prescreening na sankční seznamy:* prescreening na právnické osoby má stejné charakteristiky jako u prescreeningu na fyzické osoby. Funkce je

¹⁰⁹ Zaměstnanec týmu AML/CTF prověří, zda se je sankcionovaná osoba opravdu osobou, jež projevila zájem sjednat pojištění, a to prostřednictvím i jiných sankčních databází a veřejných zdrojů.

¹¹⁰ Prescreening vyhodnotí klienta jako osobu na sankčním seznamu

¹¹¹ Zaměstnanec týmu AML/CTF prověří, zda se je sankcionovaná osoba opravdu osobou, jež projevila zájem sjednat pojištění, a to prostřednictvím i jiných sankčních databází a veřejných zdrojů.

¹¹² Výplaty v případě dožití, nadlimitní výběry, výplaty obmyšlené osobě atd.

ale aplikována jak na právnickou osobu, tak i na skutečné majitele a osobu pověřenou sjednáním smlouvy.^{113,114}

- *Screening PO v portfoliu:* Pojišťovna XX provádí pravidelný screening portfolia klientů skrze databáze obsahující sankční seznamy i vazby sankcionovaných osob na PO. Shody nalezené v rámci screeningu jsou předány na tým AML/CTF k dalšímu prověření.
- *Screening interní databáze PO:* Pojišťovna XX si vede databázi všech PO v roli klienta. Databáze obsahuje informaci o vlastnické i řídicí struktuře a je napojena na veřejné databáze, které tyto informace v pravidelných intervalech aktualizují, díky čemuž má stále aktuální informace. Interní databáze PO je pravidelně screenována na sankce. V případě pozitivní shody je vygenerována automatická notifikace pro tým AML/CTF, který danou shodu vyhodnotí a dle výsledku přijme další opatření.¹¹⁵

4. Země původu / země usazení / místo narození v rizikové jurisdikci:

AML zákon přímo udává povinnost provádět zesílenou identifikaci a kontrolu u klientů, kteří jsou usazení v rizikové třetí zemi. Jedná se o státní příslušníky zemí, které mají strategické nedostatky v oblasti AML/CTF. Dále se do této rizikové kategorie zahrnují osoby, které jsou v takové zemi přihlášeny k pobytu po delší dobu, než je jeden rok. Některé pojišťovny, včetně Pojišťovny XX, ovšem považují za rizikový faktor i pokud má klient pouze zemi narození v takové jurisdikci, a to i v případě, že nemá již státní občanství dané země. Stále se dá totiž předpokládat, že v této zemi má rodinné či jiné vazby. Evropská unie pravidelně aktualizuje seznam rizikových zemí. Mezi tyto země patří například Turecko, Sýrie, Kuba, Severní Korea, Keňa, Írán atd. Některé pojišťovny zahrnují pod rizikové státní

¹¹³ Informace jsou sbírány přímo ze smlouvy a jejich platnost je ověřena obchodním zástupcem z evidence skutečných majitelů a obchodního rejstříku. V případě, kdy smlouvu sjednává osoba odlišná od jednatel, je potřeba doložit dokumentaci opravňující jednající osobu PO zastupovat.

¹¹⁴ Veřejné databáze se sankčními seznamy, které Pojišťovna XX využívá, obsahuje i informace o řídicí struktuře společnosti (informace o statutárních orgánech, prokuře, dozorčí radě atd.). V případě, kdy by tedy byli na některou osobu z řídicí struktury uvaleny sankce, informace by byla uvedena na sankčním seznamu jako negativní informace k dané PO a případ a by byl předán na tým AML/CTF k prověření.

¹¹⁵ V případě shody vůči sankčním seznamům EU, je případ předán na FAU.

příslušnosti i jiné státy, a to dle svého uvážení například v návaznosti na vysokou míru korupce daného státu.

Opatření u FO:

- *Získávání informací ohledně místa narození klienta a státního občanství klienta:* Klient je v rámci každé identifikace dotazován na stát narození a na státní příslušnost.
- *Zvýšení rizikového profilu klienta na rizikový klient / vysoce rizikový klient:* V případě, kdy má klient místo narození v rizikové jurisdikci, je mu zvýšen rizikový profil na rizikového klienta, díky čemuž spadá pod častější monitoring a kontroly ze strany zaměstnanců týmu AML/CTF. V případě, kdy je klient usazen ve vysoce rizikové třetí zemi, je mu zvýšen rizikový profil na vysoce rizikového a při vzniku obchodního vztahu se na něj uplatňuje zesílená identifikace a kontrola. Během obchodního vztahu je pod častějším monitoringem a kontrolou ze strany pracovníků týmu AML/CTF.

Opatření u PO:

- U právnických osob se zjišťuje zejména země sídla PO, země původu/usazení jednatele a osob v řídicí a vlastnické struktuře. V případech, kdy má PO vazbu skrze tyto struktury či skrze dceřiný podnik na rizikovou jurisdikci, musí se na ni opět pohlížet s vyšší obezřetností. Pojišťovna XX (ve výše uvedených případech) zvýší rizikový profil PO i osobám s vazbou na ni na vysoce rizikové klienty, čímž spadají pod častější kontroly a monitoring ze strany týmu AML/CTF.

5. Povolání či předmět podnikání:

Určitá povolání sebou nesou, stejně jako PEO status, zvýšené riziko možného praní špinavých peněz. Jedná se zejména o povolání s určitou rozhodovací pravomocí, čímž jsou náchylnější k úplatkářství. Za takovou pozici můžeme považovat soudce¹¹⁶, státní zástupce, úředníky rozhodující o výběrových řízení či jiných zakázkách nebo třeba i sportovní rozhodčí. Dalším rizikem jsou

¹¹⁶ Soudci jsou zařazeni mezi PEO ale pouze v případě, že se jedná o soudce Vrchního či Nejvyššího soudu. Soudci z nižších soudů nejsou dle zákona PEO, ale stále představují určité zvýšené ML riziko, a proto jsou zahrnuti do rizikových povolání.

nezaměstnaní lidé či osoby na mateřské dovolené. Stejně tak jako u fyzický osob jsou u právnických osob vytipované určité oblasti podnikání, které vyžadují zvýšení rizikovosti již na vzniku obchodního vztahu. Jedná se především o PO či PFO, které se zaměřují na obchodování s uměleckými předměty, starožitnostmi, drahými kovy, jaderným nebo vojenským materiálem ale i virtuálními měnami (př. Bitcoin). Dále sem řadíme realitní činnosti, směnárny, kasina, stravovací zařízení či hotely. Zjednodušeně se dá říci, že všechny oblasti podnikání, u kterých je lehčí zfalšovat příjmy, a proto by mohly být zneužity jako zástěrka pro praní špinavých peněz. Zvýšená pozornost je taktéž věnována dobročinným, charitativním či neziskovým společnostem, a to zejména pokud mají vazby na rizikové země.

Opatření

- *Kontrola při vzniku smlouvy:* Pokud klient na smlouvě uvede rizikové povolání/předmět činnosti, nebo uvede, že je nezaměstnaný, je případ předán k posouzení týmu AML/CTF. Ten prověří klienta veřejnými zdroji a posoudí klienta i z pohledu rizikovosti vybraného produktu. V případě sjednaného vysokého pojistného vyžádá dokumentaci dokládající klientův příjem.
- *Zvýšení rizikového profilu na rizikového klienta:* díky zvýšení rizikového profilu bude častěji spadat do kontrol týmu AML/CTF a monitoringu transakcí a budou na něj platit přísnější pravidla.¹¹⁷

6. Neprůhledná vlastnická struktura v případě PO:

Díky evidenci skutečných majitelů se s tímto rizikovým faktorem již nesetkáváme tak často. Přesto stále existují firmy, které nesplnily zákonem stanovenou povinnost¹¹⁸ zápisu skutečného majitele do veřejné evidence. Za neprůhlednou vlastnickou strukturu lze ovšem i považovat složitou vlastnickou strukturu, kdy je vlastníkem firmy více akcionářů nebo jiná PO. Zvýšená obezřetnost musí být věnována zejména u firem, které mají vazby na jurisdikce známé jako daňové ráje (viz rizikový faktor Země původu/země usazení/místo narození v rizikové jurisdikci).

¹¹⁷ Viz rizikové faktory y spojené s platbami

¹¹⁸ Zákon o evidenci skutečných majitelů

Opatření:

- *Kontrola údajů při vzniku obchodního vztahu:* Při vzniku obchodního vztahu jsou prověřeny deklarované údaje klienta o vlastnické i řídicí struktuře.¹¹⁹
- 1. *Pravidelná aktualizace informací:* V případě sjednání smlouvy s PO, dojde k zapsání klienta do interní databáze PO. Databáze obsahuje informaci o vlastnické i řídicí struktuře a je napojena na veřejné databáze, z kterých tyto data v pravidelných intervalech stahuje. V případě, kdy ve veřejné databázi chybí nějaký údaj, je vygenerována automatická notifikace pro tým AML/CTF a dojde k překontrolování dané PO a dohledání potřebných informací.

Závěr a zhodnocení rizikovosti:

Rizikové faktory spojené s osobou klienta byly v rámci provedené analýzy hodnoceny na **střední úrovni rizikovosti**, před přijetím mitigačních opatření.

Rizikové faktory spojené s osobou klienta byly v rámci provedené analýzy hodnoceny na **nízké úrovni rizikovosti**, po přijetí mitigačních opatření.

Příklad: Právnícká osoba projeví zájem o založení životního pojištění s možností mimořádných vkladů a výběrů pro některé své zaměstnance. Ve smlouvě je uvedena jako plátce pojištění PO. Při prověřování vlastnické i řídicí struktury nejsou zjištěny žádné negativní informace z pohledu AML. Ovšem z veřejných databází jsou zjištěny následující informace: Firma v minulosti dlouhodobě nezveřejňovala účetní uzávěrky, oblast podnikání je na seznamu rizikových oblastí z pohledu zvýšeného rizika ML a dle veřejných zdrojů má firma prakticky nulový příjem¹²⁰. Výše pojistného by činila 10 000 Kč/měsíc na každého zaměstnance. Pojištěnými zaměstnanci jsou členové statutárního orgánu a sám majitel společnosti. Vzhledem k výši pojistného a prakticky nulovému příjmu je firma požádána o

¹¹⁹ Prostřednictvím Obchodního rejstříku ministerstva spravedlnosti České republiky a dle evidence skutečných majitelů. Prověření provádí tým odpovědný za správu smluv.

¹²⁰ Pojišťovny využívají určité veřejné databáze, které zveřejňují příjmy PO, účetní uzávěrky a jiné informace o ekonomických stavech firem – př. crbis.cz

doložení příjmů anebo zdroje z kterého bude pojistné hrazeno – např. doložením účetní závěrky, daňového přiznání atd. Firma jako doložení příjmů poskytne výpis z účtu firmy, kde má aktuálně uloženo 20 milionů Kč.

Případ vykazuje řadu podezřelých faktorů poukazujících na snahu o legalizaci výnosů z trestné činnosti prostřednictvím PO. Vzhledem ke kombinaci a výskytu více rizikových faktorů (nulový příjem společnosti dle veřejných zdrojů, riziková oblast podnikání, v minulosti nezveřejňované účetní závěrky, výše pojistného a parametry produktu – možnost mimořádných výběrů a vkladů a v poslední řadě zejména doložení výpisu z účtu firmy s uloženými 20 miliony Kč), by byl obchod nahlášen na FAU, nebo by byl klient požádán o doložení zdroje prostředků k deklarovaným 20 milionům Kč (např. kopie smlouvy, že byl uzavřen a vyplacen obchod v této výši atd).

Rizikové faktory spojené s finančními transakcemi klienta

1. Jednorázový vysoký vklad:

Jednorázovým vkladem je myšleno uhrazení jednorázového, nejčastěji investičního pojištění. Jak už bylo výše zmíněno, jedná se o platby v řádu statisíců korun.

Opatření:

- *Definovány nadlimitní platby¹²¹, u nichž je potřeba doložit zdroj prostředků:* Pojišťovna XX má definovány limitní transakce, u kterých vždy požaduje doložení zdroje prostředků. Za doložení zdroje prostředků se považují například prodejní smlouvy, rozhodnutí o dědictví, účetní závěrky, výplatní pásky, daňová přiznání atd.
- 2. *Prověrka všech zájemců o toto pojištění:* klienti žádající o toto pojištění jsou všichni předáni na posouzení týmu AML/CTF. Zaměstnanci týmu klienta prověří veřejnými i interními zdroji.¹²² V případě zjištění negativních faktorů je klient nahlášen na FAU, anebo je v interních systémech zaveden se zvýšenou rizikovostí, čímž spadá pod častější kontroly a monitoring týmem AML/CTF.
- 3. *Ověření účtu, z kterého se prostředky zasílají:* platba na produkty s jednorázovým vkladem musí být provedena z účtu klienta. V případě, kdy není platba zaslána z účtu klienta, je klient požádán o odůvodnění platby třetí osobou.¹²³

2. Problematika mimořádných vkladů a výběrů

Mimořádné vklady a výběry umožňují nejjednodušší a nejrychlejší cestu k legalizaci výnosů z trestné činnosti v oblasti pojišťovnictví. Umožňují klientovi dostat se k penězům ještě před vypršením pojistné doby, a tím značně urychlují proces navrácení financí klientovi. Pokud jsou na smlouvu zasílány často mimořádné vklady, které jsou pak během krátkého časového úseku následně

¹²¹ Nadlimitní platby definovány v příloze č. 1

¹²² Během prověrky se zjišťuje podnikání klienta, je prověřen zaměstnavatel, styky klienta a jiné vazby na případné podezřelé osoby atd.

¹²³ Příklad: klient mohl prodat nemovitost a jako číslo účtu udal kupci účet pojišťovny.

vybírány formou mimořádných výběrů, jedná se o jeden z nejčastějších znaků poukazující na podezřelý obchod.

Opatření:

- *Monitoring četnosti mimořádných vkladů a výběrů (MVaV):* Pojišťovna XX se zaměřuje na četnosti MVaV. V případě, kdy jsou mimořádné platby v období 2 let provedeny více jak 2x (bez ohledu na částku), je případ předán na posouzení týmu AML/CTF, který provede kontrolu klienta, plateb klienta i kontrolu účtů na které se vyplácí.¹²⁴
- *Definovány nadlimitní vklady¹²⁵, u nichž je potřeba doložit zdroj prostředků:* Pojišťovna XX má stanovenou finanční hranici, u které požaduje od klientů doložit zdroj prostředků. Výše limitu je dána v závislosti na rizikovém profilu klienta.
- *Definovány nadlimitní výběry¹¹⁴, kdy je potřeba předat případ na posouzení týmu AML/CTF:* Pojišťovna XX má stanovenou finanční hranici, u které je potřeba předat případ na schválení týmem AML/CTF. Výše limitu je stanovena v závislosti na rizikovém profilu klienta.

3. Výplata na cizí účet

V případě výplaty financí z dožité smlouvy je vždy za rizikové považováno zasílání financí na cizí účet, než který je veden na klienta. Nemusí se ale vždy jednat o legalizaci výnosů z trestné činnosti. Není neobvyklé, že v rámci rodiny se vyplácí na účet jiného příbuzného. Pokud by ale účet náležel zcela cizí osobě, a nebyl by zjevný důvod, proč klient zažádal o výplatu prostředků na daný účet, a u plateb by byl nalezen ještě jiný rizikový faktor (př. platby z účtu třetích osob) mohlo by se jednat o praní špinavých peněz. Pokud by se jednalo o výplatu vyšší částky, mohla by povinná osoba požádat o součinnost banku, ve které by byl účet veden s dotazem, zda na účtu neevidují podezřelé transakce z pohledu AML. Na základě zpětné vazby by pak pojišťovna zvážila oznámení podezřelého obchodu na Finanční analytický úřad.

¹²⁴ Limity byly stanoveny po analýze plateb. Zohledňované faktory byly limity pro daňové úlevy a četnost plateb.

¹²⁵ Limity vydefinovány v příloze č. 1

Opatření: Pojišťovna XX nemá ve většině případů údaje o vlastnictví účtů klientů, a proto dochází k prověrce až ve chvíli, kdy je případ detekován na základě kontrol:

- Výplata mimo EU
- Nadlimitní výplata
- Výplata vysoce rizikovému/nepřijatelnému klientovi

4. Platby spojené s rizikovou jurisdikcí / výplaty mimo EU

Na platby spojené s rizikovou jurisdikcí (ať už na příchozí či odchozí) musí být pohlíženo se zvýšenou obezřetností. Pojišťovna XX pohlíží i s vyšší obezřetností na veškeré příchozí i odchozí platby mimo platby v rámci Evropské unie.

Opatření:

- *Kontrola příchozích i odchozích plateb mimo EU týmem AML/CTF:* Při výplatě mimo Evropskou unii se provádí jak kontrola osoby klienta, spolu s jeho transakcemi na smlouvě, tak i kontrola banky, do které se finance zasílají, a to z důvodu, zda není samotná banka příjemce sankcionována, či k ní nejsou známy negativní informace z pohledu AML. Stejný postup je aplikován i na příchozí platby ze zahraničí.

5. Platby z účtu třetích osob

Dalším nejčastějším ukazatelem na podezřelý obchod jsou platby na pojistnou smlouvu z účtu třetích osob, kdy se evidentně nejedná o rodinného příslušníka a není zde jiný zřejmý důvod, proč by tato cizí osoba měla klientovi hradit pojistné¹²⁶. Stává se tak v případech, kdy klient vystupuje v roli zmiňovaného „bílého koně“. Nemusí se ale jednat pouze o hrazení pojistného. Za podezřelý faktor je považován i případ, kdy výplata pojistného plnění směřuje na cizí účet či účet třetí osoby, opět za předpokladu, že zde není jasný důvod této výplaty.

Opatření:

Vzhledem k tomu, že pojišťovna nemá ve většině případech informace o vlastnictví bankovních účtů, je těžké dané případy zachytit. Aktuálně se tedy spoléhá, že ostatní kontroly transakcí dokáží alespoň z části rizikové transakce zachytit. Pokud si pojišťovna potřebuje ověřit majitele účtu, zažádá zaměstnanec

¹²⁶ Příklad: některé firmy hradí vlastním zaměstnancům pojistné jako určitou formu benefitu.

týmu AML/CTF o součinnost banku, ve které je účet veden. V budoucnu bude problematika řešena především prostřednictvím bankovní identity (bank ID).

Níže uvedená opatření zachycují určitá nestandardní transakční chování, která mohou signalizovat snahu o legalizaci výnosů z trestné činnosti. Pachatelé legalizace výnosů z trestné činnosti se snaží v co nejkratší čase „vyprat“ co nejvyšší částku, a tak u produktů pojišťoven využívají charakteristické postupy, kterými jsou zejména časté a vysoké mimořádné vklady a výběry. Pro pokrytí rizika plateb z účtu třetí osoby tak Pojišťovna XX implementovala níže uvedená opatření, která jsou detailně popsána již výše:

- *Kontrola nadlimitních mimořádných vkladů a výběrů* (viz Problematika mimořádných vkladů a výběrů)
- *Nadlimitní výplata*: v případě kdy se klientovi vyplácí nadlimitní částka, a to nejen u mimořádného výběru, je případ předán na individuální posouzení zaměstnanci týmu AML/CTF, který prověří osobu klienta veřejnými i interními zdroji, prověří platby klienta na smlouvu, včetně účtů, ze kterých se pojistné hradilo i účet, na který se vyplácí.
- *Monitoring a detekce četnosti účtů, ze kterých je smlouva hrazena*: Pokud se na jednu smlouvu hradí finance z více jak 4 účtů v období jednoho roku a pokud zaslané finance v období jednoho roku překročí částku 50 tisíc Kč, je smlouva předána na posouzení zaměstnancem, zda se nejedná o podezřelý obchod
- *Automatický monitoring a detekce četnosti mimořádných vkladů a výběrů* (viz Problematika mimořádných vkladů a výběrů)

Závěr a zhodnocení rizikovosti:

Rizikové faktory spojené finančními transakcemi klient byly v rámci provedené analýzy hodnoceny na **střední úrovni rizikovosti**, před přijetím mitigačních opatření.

Rizikové faktory spojené s osobou klienta byly v rámci provedené analýzy hodnoceny na **nízké úrovni rizikovosti**, po přijetí mitigačních opatření.

Příklad: Klient si v roce 2013 sjednal smlouvu umožňující mimořádné vklady a výběry. Pojistné hradil v původní sjednané výši až do června roku 2020, kdy na smlouvu uhradil mimořádný vklad, který ale nesplňoval limit pro kontrolu ze strany týmu AML/CTF, a proto nebyl prověřen. V srpnu 2020 si zažádal o mimořádný výběr, který již splňoval kritéria pro nadlimitní výplatu, a tak byl předán na prověření týmu AML/CTF. Během šetření bylo zjištěno, že mimořádný vklad byl zaslán z účtu klienta, ale výplata mimořádného výběru směřuje na jiný účet. Dle veřejných zdrojů podnikání klienta již několik let nevykazuje žádné zisky. Zaměstnanec týmu AML/CTF požádal banku o sdělení majitele účtu, na který se má vyplácet. Majitelem účtu nebyl klient a nebyla zjištěna žádná vazba mezi ním a vlastníkem účtu. Příklad byl předán na Finanční analytický úřad z důvodu podezření legalizace výnosů z trestné činnosti.

Závěr hodnocení rizik

Výše rizika po přijetí mitigačních opatření byla stanovena na základě účinnosti kontrolních opatření, která Pojišťovna XX přijala s cílem eliminace a limitace daných rizik. Na základě provedeného hodnocení se po přijetí mitigačních opatření aktuální míra rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, které je Pojišťovna XX vystavena, vyhodnocuje **nízkou úrovní rizika**.

V budoucnu se Pojišťovna XX bude více soustředit na možnost využití bankovní identity (bank ID) jako jednoho z nástrojů identifikace. Dále investuje finance do online sjednávání, jelikož se jedná o zákaznický přívětivějších variantu sjednávání, čímž se snaží reagovat i na konkurenční pojišťovny, které tyto varianty již nabízejí. Navíc v období karantény způsobené virem Covid-19, nemohla pojišťovna sjednávat smlouvy z důvodu dočasného uzavření poboček.

9. Závěr

Cílem práce bylo především popsat problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti (AML) v pojišťovnictví, které je specifickým finančním sektorem.

První kapitola sloužila pro vydefinování základních pojmů, které jsou stěžejní pro pochopení celé problematiky. Následující kapitoly se zabývaly legislativou v oblasti problematiky AML. V roce 2021 vstoupila v platnost zatím nejrozsáhlejší novela AML zákona a na ní navazující řada jiných právních předpisů, které měly významné dopady na přístupy pojišťoven i jiných povinných osob k problematice AML a boje proti financování terorismu (CTF).

Diplomová práce se snažila pokrýt i nové povinnosti, které z tohoto zákona pro pojišťovny vyplynuly. Dalším cílem bylo vytvořit vzorový dokument Hodnocení rizik a popsat opatření, které pojišťovna musí přijmout, aby limitovala rizika plynoucí z rizikových faktorů, jež mohou ve spojitosti s její činností nastat. Je důležité mít na paměti, že se jedná o vzorový dokument Hodnocení rizik. Každá pojišťovna má k dispozici rozdílné finanční i lidské zdroje, nabízí produkty s poněkud odlišnými parametry, využívá jiné druhy distribučních kanálů, anebo cílí na odlišnou klientelu. Všechny tyto okolnosti mají vliv na vydefinování rizik pro danou instituci. Každá pojišťovna má tedy alespoň z části odlišné Hodnocení rizik, ač například rizikové faktory, které se vyskytnou ve spojitosti s osobou klienta jsou ve všech institucích téměř totožné. Obecně lze říci, že v případě legalizace výnosů z trestné činnosti prostřednictvím pojištění, se u podezřelých obchodů většinou objeví více rizikových faktorů. Nelze ale přesně určit, že v případě výskytu faktoru X ve spojitosti s faktorem Y, se jedná vždy o praní špinavých peněz. Na každý posuzovaný případ se musí pohlížet jako na jedinečný soubor různých faktorů – odlišná výše pojistného, odlišné transakční chování atd. Je vždy tedy na subjektivním posouzení specializovaného týmu AML/CTF, zda daný případ nahlásit jako podezřelý obchod na Finanční analytický úřad či nikoli. Zákon definuje pouze několik případů, kdy musí být obchod nahlášen na Finanční analytický úřad jako podezřelý, zbytek případů je přenechán na subjektivním posouzení dané povinné osoby.

Přínos této práce spatřuji zejména v popisu problematiky legalizace výnosů z trestné činnosti v sektoru pojišťovnictví, po přijetí novely AML zákona. Veškeré dohledatelné veřejné zdroje se zaměřují obecně na dopady nové legislativy na všechny povinné osoby ve smyslu AML zákona nebo převážně na oblast bankovníctví. Práce provazuje teorii AML s praxí a čtenáři ukazuje přístup k této problematice v rámci namodelované pojišťovny.

Obecně lze konstatovat, že díky rozvoji moderních technologií se mění jak páčání trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti, tak postup boje proti ní. Hlavním problémem je rychlost rozvoje moderních technologií a možností, které pro pachatele praní špinavých peněz přináší. Legislativa tak mnohdy včas není schopna reagovat na nová rizika a hrozby. Stejně tak jako moderní technologie přinášejí nové možnosti pro pachatele ML/CTF, poskytuje i povinným osobám nové možnosti v boji proti ní. Mění se tedy zejména podoba legalizace výnosů z trestné činnosti. V minulosti byl typickým znakem snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti postup, kdy se na pobočku dostavil klient s velkým objemem hotovosti a vyslovil přání vložit peníze na životní pojištění. S tímto případem se nyní již nesetkáme. V dnešní době se ve velkém měřítku přechází z hotovostních plateb na bezhotovostní. Pro zákazníky je bezhotovostní placení v řadě případů komfortnější. Jedním z důvodů je například rychlost plateb a taktéž nemusí fyzicky docházet do obchodů/poboček a mohou produkty hradit online formou, která jim tak ušetří čas. Tento trend bezhotovostních plateb nahrává řadě finančních institucí, pro které je bezhotovostní placení z pohledu AML/CTF méně rizikové nežli platby v hotovosti, a to z důvodu jednoduššího trekování/stopování plateb. Velkým postupem vpřed je i zavádění bankovní identity, která umožní povinné osobě ověřit na dálku identitu klienta. Povinným osobám se tak díky moderním přístupům a rozvoji v oblasti internetového bankovníctví výrazně ulehčuje boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a snižuje se riziko zneužití identity v případě dálkové identifikace.

10. Zdroje

Monografie:

DVOŘÁK, V. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia aspol. S.r.o. 2010, s. 91, ISBN 978-80-86960-63-0

DVOŘÁK, V., ŠUGÁR, J., MÁLEK, O., HORÁČEK, P. *Výnosy z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-67-8.

ŠÁMAL, Pavel. op. cit., § 216 III. Zastírání původu věci nebo jiné majetkové hodnoty a jiné podobné jednání [cit. 2021-11-11].

WILSDORF, Jan Ondřej. Praní peněz optikou trestního zákoníku. *Epravo.cz* [online]. 3. 2. 2020 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prani-penez-optikou-trestniho-zakoniku-110566.html>

Právní předpisy:

Vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v platném znění

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v platném znění

Zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí v platném znění

Webové zdroje:

Aktuální seznam vysoce rizikových zemí EU a FATF platný od 17. 6. 2022. In: *AML solutions* [online]. [cit. 2022-08-21]. Dostupné z: https://www.amlolutions.cz/seznam-vysoce-rizikovych-zemi?fbclid=IwAR0ORMl8IgCJNJpKBP1Gf-LmcdzhXRT9_Em4LB59Fi2WyidL7zjGCp7qioY

Anti-money laundering and countering the financing of terrorism legislative package. *European commision* [online]. [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/210720-anti-money-laundering-countering-financing-terrorism_en

Document 32015R0847: Nařízení (EU) 2015/847 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků. *Euro-Lex: acces to European Union law* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:32015R0847>

Document 32016R1675: NAŘÍZENÍ KOMISE V PŘENESENÉ PRAVOMOCI (EU) 2016/1675 ze dne 14. července 2016, kterým se směrnice (EU) 2015/849 Evropského parlamentu a Rady doplňuje o identifikaci vysoce rizikových třetích zemí se strategickými nedostatky. *Euro-Lex: acces to European Union law* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2016/1675/oj/ces

Fact Sheet: Beneficial Ownership Information Reporting Notice of Proposed Rulemaking (NPRM). In: *An official website of the United States*

Government[online]. 07.12.2021 [cit. 2022-09-04]. Dostupné z: <https://www.fincen.gov/news/news-releases/fact-sheet-beneficial-ownership-information-reporting-notice-proposed-rulemaking>

FATF. GUIDANCE: National money laundering and terrorist financing risk assessment [online]. *fatf-gafi.org*. 2013. [cit. 20. 7. 2022]. <https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/nationalmoneylaunderingandterroristfinancingriskassessment.html>

Hodnocení rizik: Hodnocení rizik povinných osob. *Www.financnianalytickyyurad.cz* [online]. [cit. 2022-08-10]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyyurad.cz/hodnoceni-rizik-povinnych-osob>

K vybraným aspektům novely AML zákona. *Epravo.cz* [online]. 21.05.2021 [cit. 2021-11-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-vybranym-aspektum-novely-aml-zakona-113002.html>

METODICKÝ POKYN č. 7 Finančního analytického úřadu ze dne 9. října 2020 určený povinným osobám podle § 2 zákona č. 253/2008 Sb.1 OPATŘENÍ VŮČI POLITICKY EXPONOVANÝM OSOBÁM. *Finanční analytický úřad* [online]. 09.10.2020 [cit. 2021-11-08]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyyurad.cz/files/metodicky-pokyn-c-7-opatreni-vuci-politicky-exponovany-osobam-vnitrostatni-seznam-funkci-pep-k-9102020.pdf>

Mezinárodní spolupráce a instituce. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-instituce>

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící. *Euro-Lex: acces to European Union law* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005R1889&from=FR>

ZPRÁVA O DRUHÉM KOLE PROCESU NÁRODNÍHO HODNOCENÍ RIZIK PRANÍ PENĚŽ A FINANCOVÁNÍ TERORISMU. *Finanční analytický úřad* [online]. [cit. 2022-08-20]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/files/druha-nra-verejna-verze.pdf>

11. Seznam příloh

Příloha č. 1: Nadlimitní transakce (vlastní zpracování)

Příloha č. 2: Riziková polován a rizikové oblasti podnikání (vlastní zpracování)

Příloha č. 3: Tabulka vysoce rizikových zemí

Příloha č. 1: Nadlimitní transakce

Limit, kdy je vždy požadováno doložení zdroje prostředků:

- Běžný klient / nízko rizikový: 400 000 tisíc Kč
- Rizikový klient: 300 000 Kč
- Vysoce rizikový klient/nepřijatelný klient: 200 000 tisíc Kč

Zaměstnanec týmu AML /CTF může požadovat doložení zdroje prostředků i pod výše uvedenou hraní, pokud má pochyby o legálnosti prostředků.

Limity pro kontrolu ze strany týmu AML / CTF:

1. Jednorázové uhrazení pojistného / mimořádný vklad:

- Běžný klient / nízko rizikový: 250 000 tisíc Kč
- Rizikový klient: 120 000 Kč
- Vysoce rizikový klient/nepřijatelný klient: 50 tisíc Kč

2. Výplata prostředků ze smlouvy / mimořádný výběr

- Běžný klient / nízko rizikový: 300 000 Kč
- Rizikový klient: 150 000 Kč
- Vysoce rizikový klient / nepřijatelný klient: kontrola je prováděna vždy.
Nezáleží na výši částky

Příloha č. 2: Riziková polován a rizikové oblasti podnikání

Předmět činnosti klienta
Obchodování s uměleckými předměty, starožitostmi a drahými kovy
Obchodování s jaderným nebo vojenským materiálem
Obchodování s virtuálními měnami např. Bitcoin
Kasina, herny a noční zábavní podniky
Realitní činnost (realitní kanceláře, makléři)
Směnárenská činnost
Právní služby
Poskytování služeb s obtížně ověřitelnou hodnotou: (např. reklamní či poradenské činnosti za předpokladu, že existují pochybnosti o zveřejňovaných účetních výkazech ve Sbírce listin OR)
Obchodování a výroba alkoholu a tabákových výrobků
Stavební činnost
Ubytování a stravování (např. hotely)
Dobročinné, charitativní a neziskové společnosti, popř. náboženské společnosti s vazbami do rizikové země
Povolání klienta
Příslušník ozbrojeného bezpečnostního sboru
Soudce
Úředník (veřejné zakázky a jiné rozhodovací činnosti o veřej. financích)
pracovník s výbušninami, pracovník se zbraněmi, prodejce zbraní a střeliva
Nezaměstnaný, osoby na mateřské dovolené, studenti
rozhodčí
těžař uranu
státní zástupce

Příloha č. 3 Tabulka vysoce rizikových zemí¹²⁷

Země	ISO	EU	FATF
Afghánistán	AFG	•	
Albánie	ALB		•
Barbados	BRB	•	•
Burkina Faso	BFA	•	•
Filipíny	PHL	•	•
Gibraltar	GIB		•
Haiti	HTI	•	•
Írán	IRN	•	•
Jamajka	JAM	•	•
Jemen	YEM	•	•
Jižní Súdán	SSD	•	•
Jordánsko	JOR	•	•
Kajmanské ostrovy	CYM	•	•
Kambodža	KHM	•	•
KLDR	PRK	•	•
Mali	MLI	•	•
Maroko	MAR	•	•
Myanmar	MMR	•	•
Nikaragua	NIC	•	•
Pákistán	PAK	•	•
Panama	PAN	•	•
Senegal	SEN	•	•
Spojené arabské emiráty	ARE		•
Sýrie	SYR	•	•
Trinidad a Tobago	TTO	•	
Turecko	TUR		•
Uganda	UGA	•	•
Vanuatu	VUT	•	
Zimbabwe	ZWE	•	

¹²⁷ Zdroj: Aktuální seznam vysoce rizikových zemí EU a FATF platný od 17. 6. 2022. In: *AML solutions* [online]. [cit. 2022-08-21]. Dostupné z: https://www.aml solutions.cz/seznam-vysoce-rizikovych-zemi?fbclid=IwAR0ORMl8lgCJNJpKBP1Gf-LmcdzhXRT9_Em4LB59Fi2WydL7zjGCp7qioY